

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Disp. XL. De quantitate continua.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](#)

DISPUTATIO XL.

De quantitate continua.

*Quantitas
in acci-
dentiis cur
primo col-
locata.*

Ristoreles tam in libro prædicamento-
rum, quam in s. Metaphys. & aliis locis
vbicunq; summa genera, seu Prædicamen-
ta numerat, inter accidentia pri-
mum locum tribuit quātitati: quia li-
cet qua ita ex suo genere perfectior sit, tamen quo-
ad nostram cognitionem, quæ circa corporalia præ-
cipue versatur, quantitas est quodammodo prior, &
quasi fundamentum aliorum accidentium, ac pro-
pterea hunc eundem ordinem seruandum esse cen-
suimus. Quamvis autem ratio quantitatis abstrahi
soleat à quantitate continua & discreta: ob maiorem
tamen claritatem, & breuitatem non instituimus
disputationem de quantitate in communi sumpta,
quia vix potest eius essentialis ratio in ea communite-
clarari. Vnde Aristoteles in Prædicamentis
nulla quantitatis in communi definitione p̄missa,
statim illam diuinit in continuam & discretam. Quia
ergo essentialis ratio quantitatis, prout est verum
accidens à substantia distinetum, in quantitate con-
tinua reperitur (nam discreta, vt infra dicimus, so-
lum est plurimum quantitatum, vel rerum quantarum
multitudine) ideo in hac disputatione omnia, quæ ad
quantitatem continuam pertinent, explicabimus: in
sequenti vero disput. de quantitate discreta dicemus,
& alia, quæ ad veriusque comparationem, & confide-
rationem pertinent, complebimus. Priors tamen ali-
qua in communi, vt significaciones saltem termino-
rum intelligentur, p̄mittimus.

SECTIO I.

Quid sit quantitas, p̄ficitur continua.

I.

N has sectione, non tam quid res sit,
quam quid nomina significant declarare intēdimus, & simul etiam in sum-
mam redigere, quæ de quantitate Ari-
stotel. tradit. libr. s. Metaph. cap. 13. Vbi
generalem prius descriptionem: deinde diuisiones
quantitatis aliognat.

Descriptio quanti ab Aristotele tradita, exponitur,
propositis nonnullis difficultatibus.

II.

Ex sententia igitur Aristotelis dicendum est, Quan-
tum est quod est diuisibile in ea, que insunt, quorum ut-
rumque vel rūnusquodque, vnum quid & hoc aliquid aptum
est esse. Vbi primum interrogare potest aliquis, cur
Aristoteles non quantitatem, sed quantum definiat,
cum ad explicandam quantitatatem non tam
aptum sit ipsum cōcretum, quam abstractum. Quan-
ta enim dicuntur non solum ea, quæ per se, sed etiam
quæ per accidentem quanta sunt: vnde illis omnibus, ve
statim dicemus, conuenire potest tota illa definitio.
Per eam ergo non explicatur conuenienter ratio
quantitatis, sed ad summum indicatur, quenam res
quantæ appellari soleant.

III.

Ac præterea quod difficilis videtur, tota illa de-
scriptio multis rebus conuenit, quæ quantæ nō sunt,
& aliquibus rebus non conuenit, quæ solent quante
appellari. Prior pars probatur primo, quia inter sub-
stantias ea, quæ constat materia & forma realiter di-
uisibilis est in illas, quæ illi insunt, id est, intra illam
formalites sunt, cum ex illis componitur. Secundo,
est hæc substantia diuisibilis in suas partes substan-
tiales integrantes. Neq; satis est respondere, hoc ha-
bere substantiam ratione quantitatis: nam etiam si

substantia absq; quantitate conservata intelligatur,
erit diuisibilis in suas partes substanciales, cum illa
semper maneat realiter distinetæ. Atque idem ar-
gumentum fieri potest de materialibus formis acci-
dentalibus, vt de albedine, & similibus, quæ diuisi-
biles sunt in partes entitativas, idque dupliciter scil-
let, vel secundum extensionem, vel secundum in-
tensionem, & hanc posteriore diuisibilitatem perse
habent, & nullo modo per quantitatem. Præterea,
quidam sunt modi substanciales, vel accidentales,
qui diuisibiles sunt, & nullo modo sunt quanti. Ante-
cedens patet, nam vno anima ad corpus diuisibili-
lis est, nam ablata vna parte corporis, auferitur pars
vnionis animæ ad illam, manente alia parcialia vno
ne ad cæteras partes corporis. Similiter modus præ-
sentis, quem angelus habet in loco adiquato, di-
uisibilis est, cum posuit vna pars eius coll. manente
alia, & tamen hi modi cum spirituales sint, non sunt
quanti.

Altera vero pars, nimurum, quod aliqua quanta,
non sint hoc modo diuisibilia, patet. Nam imprimitis
eolum est quantum, & non est illo modo diuisibile. Item minimum naturale non est diuisibile licet quā-
tum sit. Itemque forte est de corpore heterogeneo a-
nimali perfeccorum, nō enim potest diuidi, quin altera saltæ pars desinat esse hoc aliquid, quod ante
era. Præterea idem patet de tempore & motu, &
illis successiis: hæc enim quanta sunt ex omnī sen-
tentia, & tamen non sunt diuisibilia in ea, quæ insunt,
nam partes quibus constant, eis non insunt, sed quæ
dam futuræ sunt, alia iā præteriorunt: & deinde eodis
modo quo hæc sunt diuisibilia in suas partes, ille par-
tes non sunt tales vt post diuisionem vnaqueque
rum apta sit per se esse, aut vnum quid esse, nam cum
illæ partes in successione consistant, non possunt
diuidi vt simul veraq; maneat in ratione totius. De-
nique, numerus est quoddam quantum, & tamen vt
se non est diuisibilis: quod patet, quia est actu diui-
sus, repugnat autem simul esse in actu & in potentia.
Vel certe, si numerus est aliquo modo diuisibilis, et
iam numerus angelorū diuisibilis erit, & tamen no-
tenterit esse aliquid quantum.

Declaratur definitio, & prima solvit
difficultas.

Nihilominus Aristotelis descriptio sufficiens, &
optima est, p̄fertim si eius mentem, ac institu-
tum in eo loco consideremus. In toto enim illo libro
s. Metaphys. non tam rērum essentias, quam plu-
rium vocum varias significations declarat, atque ita
per illam descriptionem magis explicitat quid hoc no-
men quantum significet, quam quid propriæ & secu-
dum suam essentiam quantitas sit. Quamquam
cum hoc manifestat per quendam effectum, aut si-
gnum nobis notius, simul innuit quid ipsa quantitas
sit. Itaque duabus de causis potius nomine concreto
quanti vtrum, quam abstracto. Prior est, quia concre-
ta nobis notiora sunt, & ex eis tanquam ex effectibus
facilius cognosci possunt abstracta. Atq; ita cum quā-
tum dicitur esse, Quod est diuisibile, &c. per hoc signi-
ficatur, quantitatem esse id à quo res quāta habet vt
illo modo diuisibilis sit, in quo iam innuit propria
ratio & essentia quantitatis, vt inferius latius decla-
rabimus.

Secunda ratio est, vt indicet peculiarem condicio-
nem quantitatis, quæ non solum est forma, qua a-
liud est quantum, sed etiam ipsa quanta denominatur,
quia non solum est ipsa ratio ob quam alia sunt
extensa, & diuisibilia, sed etiam ipsa in se extensa est
& diuisibilis, neque enim potest ipsa extenda rem
aliam, nisi simul coextendatur illa & suas proprias par-
tes habeat correspondentes partibus sui obiecti. Ea-
dem ergo forma quatenus partes substantiarum exten-
dit, quantitas dicitur, vt infra dicimus, quatenus ve-

ro-

re ipsamet habet partes, sese natura sua extenderentes (vel, ut sic dicam) loco excludentes, sic etiam ipsa quāta denominatur, & ut sic etiam diuisibilis est. Ob hanc ergo causam non solum per modum abstracti, sed etiam per modum concreti describi potuit.

Singula definitionis particula declarantur.

Explicato definito, ut alias difficultates, quæ contra definitionem procedunt, soluamus, declaranda breuerit et definitio. In qua primum dicitur, *Quantum esse diuisibile in ea quæ infinitum est, id est, in ea, quæ in ipso quanto formaliter ac realiter sunt.* Quæ particula posita est ad excludendam ea, quæ tantum virtutem aliquo continentur, ut clementia in misto. Quævis enim mixtum in elementa resoluti possit, tamen ilares non ex eo, nec formaliter sub ea ratione est quanta, quia elementa in misto non insunt formaliter, sed virtute tantum. Ex quo obiter intelligitur, partes quanti, in quas ipsum diuisibile est actu, esse in ipso quanto secundum suam etiam entitates partiales, nam licet ante diuisiōnē nulla sit unum quid & hoc aliud, sed hoc habent per diuisiōnēm, ut hic Aristoteles dicit, tamen secundum eam entitatem, in qua per diuisiōnēm postulat fieri *hoc aliud*, realiter ac formaliter sunt in ipso quanto ante diuisiōnēm.

Additur vero in definitione tales debere esse has partes, ut etiam post diuisiōnēm possit vtraque vel unaquaque, id est, singulæ earum, sive datae sint, sive plures, esse unum quid, & hoc aliud, id est, per se, ut unum quoddam totum ab aliis separatum, manere. Per quam particulam excludatur à ratione quantitatis omnia composita, que licet in sua componentia diuisi aut resoluti possint, non tamē ita, ut vtrūque per se manere possit, ut unum quid, & hoc aliud, quod ex solutione argumentorum constabit. Infinitus etiam tacite in illa particula omne quantum, etiam si minimū sit, semper esse diuisibile in ea quæ infinitum est, ut post diuisiōnēm quolibet eorum in qua diuiditur, sit unum quid, & consequenter illam diuisibilitatem, quantum est ex vi quantitatis, non posse terminari, nisi diuisiōnē perueniat ad nonquanta, quod inveniatur in sola quantitate discreta secundum propriationem suam, non vero in continua, quia illa componitur ex vnitatis, quæ non sunt numeri, hæc vero constat ex partibus quantis, & sine illis esse non potest.

Solutio prior pars secunda de difficultatis.

Perrillam ergo particulam excluditur resolutio substantiæ composita in materiam & formam, quia licet haec vere insint in cōposito, tamen non sunt aperte, ut post separationem unaquæque earum sit unum quid, quia saltem forma statim perit. Nec refert, quod in morte hominis vtraque pars separata maneat, quia saltem ex parte materiæ non manet per se ut unum quid, sed semper manet ut pars alterius compōbit, quod in propria diuisiōne quanti non est per se necessarium. Neque item refert, quod Deus possit formam & materiam per se post separationem conservare, quia illud est prius naturas rerum: hic autem est sermo de diuisibilitate, quæ res habet ex natura sua. Atque ita satis factum est priori difficultati de diuisione substantiæ compositæ in partes effectivales.

Quod vero attinet ad aliam partem de diuisione materialis substantiæ in partes integræ, bene ibi responsum est, substantiam materialem non esse hoc modo diuisibilem, nisi ratione quantitatis. Vnde cum dicitur, *Quantum esse, quod est diuisibile, vel sub intellegendum est, quod per se & ratione sui est diuisibile,* hæc de scriptio soli quantitatibus accommodanda est: vel si generatim attribuatur omni quanto, cum propor-

tione tribuenda est: nam quod est per se quantum, est per se diuisibile, quod vero est per accidens quantum, vel per aliud, eodem modo diuisibile erit. Substantia ergo materialis sicut est quanta per aliud, ita etiam diuisibilis est. Idemque proportionaliter est dicendum de qualitatibus, & aliis accidentibus materialibus quatenus diuisibilia sunt, de qua re infra latius est dicendum. Obiectio autem ex casu illo supernaturali, in quo Deus conservaret substantiam materialem sine quantitate, multa supponit inferius tractanda. Primum, quod posset substantia sic conservari: secundum quod sic conservata habeat partes integræ, & vniōnem earum: tertium, quod posset tunc diuidi in eas partes, quæ post diuisiōnē per se manerent. Suppositis tamen duobus primis, de tertio dicendum est, substantiam sic existentem non esse naturaliter diuisibilem actione physica & naturali, de qua diuisibilitate Aristoteles loquitur, dici que potest proprie diuisio quantitativa. Et ratio est, quia corpus non est naturaliter diuisibile per naturalem actionem, nisi quatenus unum corpus expellit aliud, aut partes eius à loco, quem antea occupabat, vnde hec diuisio nunquam fit, nisi intercedente aliquo impulsu, & motione locali. Substantia autem quantitatibus carens nec posset impellere aliud corpus, nec ab eo impelli, nec etiam posset à suo loco excludi ab alio corpore, quia non esset in loco, quantitatuo modo, nec esset impenetrabilis loco cum quilibet corpore, & ideo non esset naturaliter diuisibilis. Quod verius substantia in eo casu posset à Deo in partes suas diuidi, nihil ad præsentem refert, quia illa neq; est naturalis diuisio neque esset quantitativa sed dici posset entitativa.

Atque hinc facile patet responsio ad alias instantias de modis diuisibilibus. Nam in primis in eis non habet locum diuisibilitas materialis & quantitativa. Deinde hoc explicatur ex illa particula, *Quorum vtrumque, vel unumquodque unum quid aptum est esse,* per quam illa omnia excluduntur: nam illa possunt augeri, vel minui, non tamen proprie diuidi. Diuiditur enim proprie res, quando ablata vniōne, partes quæ erant vnitæ, separatae conservantur: minuitur autem absque diuisione, quando aliquid eius destruitur, & non manet. Sic ergo in primis accide in latitudine intensiū qualitatis: potest enim à qualitate intensa aliquis gradus auferri, & in eo sensu potest dici late diuisibilis, non tamen possunt duo gradus eiusdem qualitatis intensæ (saltem naturaliter) ita separari, ut vterque in rerum natura maneat, & sit una qualitas, est ergo valde diversus ille modus diuisibilitatis, qui conuenit qualitatibus ratione extensionis. Idem fere est in modo vniōnis animæ, & modo præsentis localis angelii, nam licet habeant aliquam extensionem, vel diuisibilitatem, ut argumentum probat, nam possunt diminui, & amissa una parte secundum aliam manere, non tamen possunt ita proprie diuidi, ut post diuisiōnē vtraque pars diuisa maneat, tanquam unum rotum, quia neque anima potest retinere simul duas vniōnes inadiquatas omnino diuisas, neq; angelus duas præsentias nullo modo inter se vnitæ & continuas. Adde illam qualemcumque diuisibilitatem horum modorum aliquo modo sumi ex habitu ad rem aliquo modo quantam, vt in vniōne animæ ex habitu ad corpus, & in præsenti angelii ex habitu ad spatiū verum, vel imaginarium, quod se habet ad modum rei quantæ.

Satis fit secunda parti secunda de difficultatis.

Sic igitur constat, nihil esse prædicto modo diuisibile, quod quantum non sit. Quod vero nullum etiam sit quantum, quod non sit hoc modo diuisibile, explicabitur & ostendetur facile respondendo ad instantias in altero membro positas. Prima erat

Ff 2 de celo

de celo, quod quantum est & non diuisibile. Ad quam solet responderi, dupliciter posse aliquid esse diuisibile, primo re ipsa, & executione: & hoc modo non esse de ratione quanti: alio modo mentis designatione: & hoc modo esse de ratione quanti esse diuisibile, quatenus in quolibet quanto potest designari una pars extra aliam. Sed, quia haec respectu quantitatis continua magis est extensio ipsa quam diuisibilitas. addere possumus, aliud esse loqui de quanto praesce ex vi quantitatis, aliud ratione subiecti, vel materie, in qua est quantitas. Priori modo omne quantum diuisibile est, quod est ex se, etiam re ipsa: posteriori autem modo heri potest, ut ratione subiecti non possit eadem diuisibilitas in actum redigi, & ita continetur in celo. Addo, licet ab agente naturali diuidi non possit, per diuinam tamen potentiam posse. Idemque dicendum est de minimo naturali. Detoto vero heterogeneo nulla est difficultas, quia naturaliter etiam diuidi potest, & partes diuisae licet in ratione substantie non maneat eiusdem rationis, in ratione quantitatem: & hoc est quod ad rem presentem spectat.

XIII. **D**e rebus vero successiis non multum curandum esset, etiam si sub hac definitione non comprehendentur, quia non sunt quantae per se, sed per accidentem, neque habent extensionem omnino positivam, sed includentem negationem, ut infra videbimus. Tamen ut in omni opinione satisficiamus, dicendum est, in vnoquoque quanto debet partes inesse cum proportione, & iuxta modum essendi talis entis. In rebus ergo successiis insunt partes successiui modo, in eas diuisibile est totum, saltem mentis designatione, sic enim, & plures dies in eodem tempore insunt, & mente in eo diuiduntur, & ipsis vnum motus continuus posset diuidi in duos, non qui simul sint (hoc enim est contra rationem successiui) sed qui successione discreta fiant.

Diuisio quantitatis in continuam, & discretam.

XIV. **N**vlta obiectio tangitur diuisio quantitatis in continuam & discretam, quam statim Aristot. tradit post definitionem illam significans utriq; membro definitionem conuovere. Addit vero Aristoteles magnitudinem esse, id quod in continua diuisibile est. Quod non est intelligendum in sensu composito (ut sic dicam) sed in diuisio, id est, magnitudinem esse diuisibilem in ea, que sunt continua ante diuisiōnem, non vero quod post diuisiōnem continua maneat, id enim inuoluit repugnantiam, nisi vel continuitas in telligatur debere conuenire singulis partibus diuisis in se, & respectu aliarum partium, quibus ipsa continent, vel diuisio fiat sola mentis designatione. Non declarat autem ibi Aristot. que sint continua, nam id supponit ex his, quae superius dixerat de uno, & ex prædicamentis, vbi in c. de Quantit. dicit. Ea esse continua, que uno communi termino copulantur, quam definitionem in sequentibus sectionibus amplius declarabimus, simul cum subdivisiōne quantitatis continua in lineam, superficiem, & corpus, quam ibi Aristot. subiungit.

Multitudinem autem, seu quantitatem discretam describit Aristot. dicens. *E*sset quod potestate in non continua diuisibile est, quod eodem est modo exponendum, scilicet, in ea quae continua non erant. Inde vero oritur difficultas tacta quo modo, scilicet, potentia diuisibilis sit, quod est acta diuisum. Dicendum vero est, hic maxime habere locum responsionem illam de diuisione per mentis designationem. Nam, ut infra dicam, numerus non habet propriam unitatem, nisi in ordine ad mentem, & ita nec diuisibilitatem habet, nisi in ordine ad mentem, quae separare potest vnam unitatem ab aliis, & partialem numerum à totali. Vnde diversæ rationes est diuisibilitas

quantitatis continua, & discrete, & ideo non est inconueniens, quod idem numerus sit actu diuisus diuisione continua, in potentia vero diuisione discrete: sicut è contrario eadem magnitudo est inclusibilis diuisione discrete, diuisibilis vero diuisione continua.

Cur autem numerus angelorum etiam si hoc modo diuisibile videatur, nihilominus quantum discretum non sit, tractabimus latius disputatione sequente: nunc breuiter dicimus, multitudinem spiritualiæ non diuisibilem physico & sensibili modo, quo modo accipendum est, cum dicitur, quantum esse quod est diuisibile. Excludi etiam potest haec multitudine per illam particulam, quorum virutem, vel numerum, quodcumque, vnum quid aptum est esse, nam illud vnum intelligi debet de uno qualitativo. Addit vero Aristoteles similitudinem huic diuisioni, & viru membro eius, dicens, multitudinem esse quantum quoddam, si numerari possit, magnitudinem, si sub mensuram cadat, id est, si finiti sint. Significans multitudinem vel magnitudinem infinitam non esse quantitatem continua & discretam: quod quo modo intelligendum sit, explicabimus disputatione sequente, sectione vii.

S E C T I O . II.

*V*erum quantitas molis sit res distincta à substantia materiali, & qualitatibus eius.

A N. **N**tequam essentialiter rationem quantitatis continua, & distinctionem specierum eius inquiramus, oportet supponere eam esse veram, & realem entitatem, quod non possumus communius declarare, quam explicando distinctionem eius ab aliis rebus, quod in hac sectione intendimus. In qua præcipue agimus de hac quantitate molis, quam in corporibus experimur, & corpus quantitatum appellamus, quod licet tantum sit vna species quantitatis continua, ut infra videbimus, tamen quodammodo includit ceteras, ac sensibilis est, & in eo magis apparere præsens difficultas, & ideo specialiter in eo explicanda est.

Prima sententia Nominalium refertur.

Est ergo aliquorum sententia præsertim Nominalium, quantitatem molis non esse rem distinctam à substantia, & qualitatibus materialibus, sed vnamquaque earum entitatum per se ipsam habere hanc molem, & extensionem partium, quae in corporibus, sed illammet entitatem vocari materiali, verbi gratia, quatenus est substantiale subiectum, vocationem autem quantitatem quatenus habet partium distinctionem à distinctionem, idemque proportionatius dicunt de formis, & qualitatibus materialibus. Vnde inferunt, in vnoquoque composite materiali tot esse quantitates, quae sunt entitates materiales realiter distinctæ, quae ita possunt se se penetrare, hec ipsum entitates. Ita sentit Aureol. apud Capreol. in 2. distinctione 18. artic. 2. & Ocham in 4. questione 4. & quodlib. 4. questione 29. vñque ad 33. & quodlib. 7. questione 25. & latissime in tractatu de corpore Christi, cap. 17. & sequentibus, & in Logica capit. de Quantit. Gabriel in 2. distinct. 10. Maior in 2. distinct. 12. questione 2. Adam in 4. questione 5. Albert. de Saxonia 1. Physicorum, questione 7. Quamquam autem hi auctores satis expresse negent distinctionem realem quantitatis à substantia, an vero in re habeant aliquam distinctionem actualiæ ex natura rei, saltem modalem, vel tantum rationis ratiocinatae, nō satis declarant, frequenter enim ita loquuntur, ut nullam distinctionem

in re posse videantur. Dum vero aiunt posse ali quando materialem substantiam sine sua quantitate manere (ita enim de corpore Christi in Sacramento Eucharistia sentiunt) videntur admittere distinctionem aliquam ex natura rei.

Fundamenta huius sententiae sunt, quia rerum distinctione introducenda vel afferenda non est sine ratione aut necessitate cogente, hic autem nulla est ratio vel necessitas nullus vero effectus, ex quo posse sufficienter colligi realis distinctione inter quantitatem & materiam, verbi gratia: ergo Probat minor, quia si quis esset effectus, maxime realis distinctione, aut situatio partium substantiarum, nam hoc ipso quod res intelligitur habere unam partem extra aliam, & in entitate sua & in loco, iam intelligitur quantitas. Vrtrumque autem horum habet materialis substantiam per se ipsam, neque ad ea indiget accidente, quod sit quantitas realiter distincta: ergo nulla est necessitas talis quantitatis. Probat minor quod prior pars distinctione entitativa, quia unaquaeque entitas per se ipsam est distincta ab alia: ergo similiter entitates partiales scilicet distinguuntur. Et hinc etiam patet pars, quia quae in entitate sua distinguuntur, in re possunt etiam in diversis locis constitui: nulla enim est in hoc repugnantia.

Vnde argumento secundo, nam si quantitas est res distincta à substantia; ergo poterit Deus eas separare, & substantiam materialis sine illa quantitate conseruare, sed substantia sic conseruata esset quantia: ergo impossibile est quantitatem esse rem distinctam à tali substantia. Consequens pater, tum quia si substantia retinet esse quantum sine illa entitate: ergo nihil est, quod ei possit conferre talis entitas. Tum etiam, quia effectus formalis non potest manere sine forma, ergo si esse quantum manet sine illa quantitate distincta: ergo non est effectus formalis eius: ergo neque ipsa aliquid est. Maior vero pater ex dictis supra de distinctionibus in communione, & quia nulla potest fingi essentialis dependens inter illas duas res, ut non possit una sine alia conseruari: & quia si Deus conseruas accidens realiter distinctum sine substantia, multo magis poterit conseruare substantiam sine quolibet accidente realiter distincto. Minor vero probatur, nam illa substantia haberet partium distinctionem, quia non possunt, quae distincta erant, in unam simplicem entitatem coalescere: haberet etiam earum rationem, quia non posset esse divisio in omnem suam partem: haberet denique localem partium rationem, cum propter rationem superiorum facta sum esset, quia posset localiter immota manere, quid enim hoc repugnat? Hoc autem solum sunt, quae rem quantam reddunt: ergo.

Tertio quia conseruare in substantia materiali omne accidens realiter ab illa distinctum, potest Deus efficiere ut illa res non sit quantia: ergo non habet substantia hunc effectum ab aliquo accidente realiter distincto, sed ad summum ab aliquo modo ex natura rei distincto. Consequens est evidens, quia cum nulla forma posset actu esse in subiecto, eique inherere sine suo effectu formali non posset retinere substantia illud accidentem, quin esset quanta. Antecedens probatur, quia potest Deus corpus bipedale redigere ad pedalem situm absq; corruptione alicuius entitatis, & ita quantum bipedale het pedale absq; ullius rei corruptione: & eadem ratione potest rursus illud redigere ad semipedalem, ac tamē potest totum redigere ad punctum, in quo statu iam non erit quantum.

Quarto argumentatur Ocham, quia substantia per seipsum est receptiva contrariarum qualitatum, imo hoc est maxime proprium illi, teste Aristotelem in Prädicam c. de substantia: ergo non mediat inter substantiam & qualitates res distincta, que sit quantitas: alias etiam illa esset susceptiva contrariorum ex maiori ratione, quia immediatus illa in se susciperet.

Tom. II. Metaphys.

Secunda & communis sententia.

Contraria sententia est communis Theologorum & Philosophorum: tenet illam D. Thom. 3. part. questione 77. articul. 2. & in 4. distinct. 12. questione 1. articul. 1. vbi idem tenet Scotus questione 2. & in 2. distinct. 2. quest. 9. Durand. Richard. Maior, & alii Doctores communiter in illa distinct. 12. 4. sentiunt. Capitulo loco supra citato. Heruens quodlib. 1. quest. 15. Egid. Theorem. 36. & sequentib. de corp. Christi. Albericus Mag. 1. Physic tract. 2. cap. 4. Soncin. 5. Metaph. questio. 19. & alii frequenter. Et multum faver Aristoteles, nam in 3. Metaphys. textu 17. & latius libr. 13. & 14. ex professo probat quantitatem non esse substantiam: & contra Pythagoricos probat, dimensiones quantitatis non posse re ipsa separari à materia seu substantia, quia sunt accidentia eius. Et 1. Physic. tex. 13. ait substantiam & quantitatem non esse unum, sed multa: & vbi ergo ita quantitatem distinguunt à substantia, sicut qualitatem, ut patet ex eodem loco citato: & ex libro Prædicamen. or. & 7. Metaphysic. tex. 8. vbi ait: Longitudo, latitudo, & profunditas quantitates quedam sunt, sed non substantia: quantitas enim non est substantia, sed magis cuius primo insint. Item secundo de anim. textu 65. ait substantiam esse sensibilem per accidens, quantitatem autem per se. Primo etiam Physicorum. textu 33. ait substantiam non esse per se diuisibilem, sed per quantitatem. Et alia loca inferius referemus. Idemque sentiunt Auerroes & alii interpres dictis locis.

VII.

Approbatur sententia ipsa distinguens quantitatem à substantia.

A Tque haec sententia est omnino tenenda: quam enim non possit ratione naturali sufficiens demonstrari, tamen ex principiis Theologis & conuincitur esse vera, maxime propter mysterium Eucharistia. Ex quo etiam ipsa naturalis ratio illustrata intelligit, ipsi etiam naturis rerum esse veritatem hanc magis consentaneam ac conformem. Prima ergo ratio pro hac sententia est, quia in mysterio Eucharistia Deus separavit quantitatem à substantiis panis & vini, conferuans illam, & has convertens in corpus & sanguinem suum: id autem fieri non potuisse, nisi quantitas ex natura rei distingueretur à substantia. Neque sufficere potuisse distinctione modalis, quia substantia non potest esse modus quantitatis, ut per se notum est: decet ergo quantitas esse modus substantiae: at vero modus non est ita separabilis ab illa re cuius est modus, ut sine illa esse posset, ut in superioribus ostensum est: ergo quantitas non est tantum modus, sed res distincta à substantia.

Respondent Nominales negando quantitatem substantiam panis manere in Eucharistia post consecrationem, quia non manent in intrinseca extensio & situatis praesentia partium substantiae panis, sed manere dicunt quantitatem albedinis, & aliarum qualitatum ibi manentium: & hanc quantitatem concedunt distinguiri à substantia panis. Non enim vniuersaliter affirmant omnem quantitatem esse idem cum substantia, sed unamquamque quantitatem cum illa re, quae proxime per illam est quanta. Quo fit, ut plures quantitates in eodem composto admittant: unam substantiam, & aliam albedinis, & aliam caloris, & sic de ceteris qualitatibus materialibus: imo & unam materialis & aliam formam, si materialis sit.

Veruntamen haec responsio in primis repugnat communis sententia Theologorum, qui censem manere post consecrationem quantitatem substantiae panis, imo & illam esse subiectum aliorum accidentium ibi manentium, ut latius tractatum est in 3. tomo. 3. part. disputation. 5. 6. Potestque probari ex effectibus, quos experimur in illis speciebus consecratis:

VIII.
Prima propositio vero
sententia.

IX.

Nominalis
responsio.

X.

Refutatur.

tis: quos impossibile est salvare sine multis & continuis miraculis. Primus ac praecipuus est, quia hostia consecrata ita est quanta & extensa in suo loco, ut naturaliter non posset in eodem simul esse aut penetrari cum alia hostia consecrata, aut cum quouis alio corpore: hoc autem provenire non potest ex sola quantitate albedinis, vel altitudinum quantitatum: ergo. Probatur minor, quia qualitates cum sua propria, & (ut ita dicā) extensio & extensio penetrabiles sunt, tam inter se, quam cum quantitate substantie panis, simul enim cum illa erat in eodem situ ergo eadem ratione sunt penetrabiles in eodem spatio, cum quibuscumque aliis qualitatibus, & cum quacunque substantia, si nihil aliud est. Ergo vel dicendum est species consecrata ex se non repugnare simul esse in quounque loco cum alio corpore, sed Deum solum speciali virtute eid impedit, ne mysterium pateat, quod factis absurdum est, vel satendum est manere in accidentibus consecratis rem aliquam ex natura sua repugnantem, & loco impenetrabilem cum aliis substantiis. Hęc autem nulla alia esse potest nisi quantitas substantia, ratione cuius una substantia corporea est naturaliter impenetrabilis loco cum alia, ergo.

*Quae sit naturalis necessitas afferendi quantitatem
quae sit res distincta à substantia corporea,
& eiusdem qualitatibus.*

XI.

ATque hinc sumitur naturalis ratio, ob quam necessaria est in corporibus hęc res, quam vocamus quantitatem à substantia distinctam: Nam videmus in substantia materiali multas res in se extensas esse ita inter se coniunctas, ut intime penetrantur simulque in eodem spacio existant absque illa repugnancia inter se. Rursus que videmus unam substantiam corporalem, & unam partem integralem eiusdem corporis, repugnat alteri in eodem spacio, ita ut non possint se penetrare: ergo necesse est, ut hic effectus, & hęc repugnancia proveniat ab aliquo distinctione à substantia, & qualitatibus, quandoquidem haec sola inter se non habent illam repugnanciam.

XII.
*Objectioni
respondetur.*

Dicere vero possunt auctores contrarie sententiae, hanc repugnantiam corporum, vel partium corporalium inter se in eodem spacio, provenire quidem ex quantitate materia: quia hanc habet naturam, ut cum quantitate forma vel materialium qualitatum non repugnet penetrari in eodem spacio: cum quantitate vero alterius materiae repugnantiam habeat. De ipsa ergo quantitate materiae negabunt isti auctores distinguiri à substantia ipsius materiae, sed dicent, partes substanciales materiae per se ipsas habere hanc mollem & crassitatem, ratione cuius se excludunt, & extendunt in spacio. Et in hoc constituent differentiam aliquam inter quantitatem materiae & formarum tamen substantialium, quam accidentalium materialium, quod ha omnes sunt actus actuantes. & ex hac parte subtiliores sunt, quam materia, & penetrabiliorum tum inter se, tum etiam cum potentia materiali. At vero materia quia per modum portentie crassior est, ideo licet cum suis actibus penetrari possit, tamen partes eius per se sunt loco impenetrabiles. Atq; hęc responsio & sententia sic explicata non potest facile evidenter impugnari, sistendo in pura ratione naturali.

XIII.

Nihilominus tamen partim ratione naturali, partim adjuncto mysterio, sufficientissime improbat. Nam, vel quantitates formae & qualitatū sunt vere ac vniuero quantitates cum quantitate materiae, vel non, sed tantum dicuntur quantitates per quandam proportionem, quia nimis coextendantur quantitatē materiae. Ita ut sola materia intelligatur per se quanta: reliqua per ipsam, quatenus in illa extenduntur: Si primum dicant hi auctores, ut

re vera videatur dicere, sine ratione constitutam illam differentiam inter quantitatē materiae & formarum, cum de ratione vera quantitatis sit conferre hanc mollem rei quantam. Et deinde nō salvant mysterium, nam videmus quantitatem albedinis habere illam nec natu ram expellendi corpus aliud ab eodem loco, & reddendi ipsas partes albedinis impenetrabiles in eodem loco. Si autem dicent secundum, magis quidem consequenter loquerentur, stando in sola ratione naturali: mysterium tanum nullo modo salvati posse, nisi fingendo continua miracula. Quia necesse est fateamur, nullam veram quantitatem manere in accidentibus consecratis, & consequenter neque rem ullam, quę illa reddit loco impetrabilis, tam cum aliis corporibus, quam cum suis partibus integralibus inter se. Accedit etiā, quod si nulla vera quantitas manet, non mactebunt illa accidentia inter se colligata, nec in uno tertio. Item, non possent qualitates illae naturaliter intendi, quia in nullo essent subiecto: quę omnia repugnant experientiis, ad quas salvandas erit ne cessarum fingere singula miracula. Tandem etiam in ratione naturali est satis voluntarię dictum materiam solam habere quantitativam extensionem per se & per puram entitatem substantialē suam: alia vero omnia, quę in materia insunt, esse quanta per accidens, & absq; propria quantitate.

Secunda ratio principalis ex eodem mysterio sumpta est, quia sub specieb. consecratis est corpus Christi Domini cum suis naturali quantitate, & tamen non habet extensionem partium suam in ordine ad loci, ut ex fide constat: ergo actualis extensio partium substantiarum in ordine ad locum nō est ipsa quantitas substantiarum, ergo est alia res media inter substantias, & illam extensionem in ordine ad locum. Maior est certa apud Theologos, paucis exceptis: eamque laet confirmatiz, tom. disp. 48. sect. 1. & disp. 51. sect. 2. Vbi etiam aliis argumentis naturalibus ostendit, actual extensionem corporis in ordine ad locum non esse quantitatem corporis. Præcipue, quia situalis extensio non est aliud, quam presentis localis, quam corpus habet in suo spacio: quia præsentia consurgit ex partialibus præsentiis singularium partium, & id eo etiam ipsa extensa est, & quanta per accidens, ut infra dicimus: hęc autem præsentia non est quantitas ipsa, ut videtur per se notum, nam quantitas permanet semper eadem, etiam corpus præsentiam mutet, & situ partium in ordine ad locum, id est, etiam fideat vel ster, vel hic aut illic sitat.

Quodsi dicant quantitatem non esse ipsam actualē loci seu spatiī occupationem, sed esse extensionem illam, quam in se habet corpus quantum, ratione cuius apud est in hoc, vel illud spaciū occupare, & hunc vel illum situm partium habere, illam vero extensio non esse rem diuina à substantia: si hoc (inquam) dicant, interrogō v̄terius, an Christus in sacramento habeat hanc extensionem, quę dicit potest aptitudinalis in ordine ad locum. Nam si habet, falso ipsi dicunt, carere corpus Christi extensio quantitativa in Eucharistia: si vero non habet, præter illud absurdum, quod corpus illud carebit in sacramento propria quantitate, sequitur ad hominem contra Nominales, extensionem illam esse distinctionem ex natura rei à substantia corporis Christi, & qualitatibus eius: cumque ostensum sit, esse etiam distinctionem ab actuali extensione in loco, ita, dari inter substantiam, & actualē extensio in loco extensio medium distinctionem ex naturae rei ab illis, quę sit quantitas. Quod si hoc admittant, frustra dicent illam extensio esse modum ex naturae rei distinctione à substantia, & separabilem ab illa, & non esse rem distinctionem, cum ratiōes eorum contra vtrumque & que procedant, & ratiōes aliae probent non solum esse modum, sed etiam rem distinctionem.

Sed

Sed fortasse dicent, illam naturalem aptitudinem quam corpus habet, ut extensio occupet & repleat locum, esse ipsammet integratem substantiam materialis, nullamque rem illi addere, neque modum realem ex natura rei distinctum, sed tantum secundum rationem, & modum concipiendi nostrum, illam rem vocari substantiam, quatenus per se est: vocari autem quantam, quatenus est apta ad oceupandum extensum locum, & illam extensionem aptitudinem, seu aptitudinem ad extensionem localis vocari quantitatem, eamque distinctionem rationis sufficere ad constitutendum diuersum praedicamentum quantitatis: sicut digemus infra de duratione, seu quando, & aliis praedicamentis. Atque ita salvabunt & quantitatem corporis Christi manere in sacramento altaris, & non distinguere substantia.

Contra hanc autem evasione, ad hominem quidem obiciere possumus, quia Nominales non ita philosophantur de quantitate, sed ipsam situalem extensionem in loco quantitatem vocant, quod est satis absurdum. Nec minus est, quod ex illo sequitur, videlicet corpus Christi in Eucharistia carere sua quantitatem. Simpliciter vero solum occurrit ad obiciendum, quod iuxta illum modum explicandi, re vera tollit quantum ex rebus, & sola substantia dicitur per se apta ad illam extensionem localis: illa vero distinctio rationis, si nulla est in re distinctio, magis videatur invenire ad saluandum modum loquendi, quam adponendam in re veram quantitatem, quam antiqui Philosopphi posuerunt in substantia quam propriam formam accidentalem eius, non minus quam qualitatem. Quae argumenta sunt probabilia, illud vero solum est efficax quod ex impenetrabilitate dimensionum sumitur, & in priori discursum explicitum est.

Et confirmatur breuiter, nam si qualitas substantiae est illo modo idem cum substantia, interrogo an sit idem cum materia, vel cum forma materiali, vel cum toto composito. Non cum materia sola, nec cum forma sola: quia utraque est natura sua ita composta in sua entitate, ut apta sit extendi in loco secundum partes. Nec etiam potest esse idem cum utraque: alias duas illas quantitates materias & formae se loco penetrarent. Dices id non esse inconveniens, quia illae quantitates sunt partiales, & ex illis conflatur una talis quantitas, quae est sola impenetrabilis cum aliis in rega quantitate substantiae, & non cum quantitatibus qualitatum. Sed in primis illa compositione ex multis partialibus, quae se habent ut actus & potentia, est inintelligibilis, & plane repugnans formam accidentali. Deinde in homine non est illa compositione ex quantitate corporis & animae, & tamen est tam completa quantitas corporea, & impenetrabilis cum aliis corporibus, sicut in aliis rebus naturalibus. Denique si praeceps considereretur quantitas materiarum, ex vi illius ipsa materia ita est extensa ut partes eius sint inter se impenetrabiles, peratque diuersos situs partiales, & idem est de qualitate formae materialis sive substantialis, sive accidentalis: quod ex vi eius partes talis formae habent eandem extensionem & impenetrabilitatem inter se: ergo segmentum est quod dicunt, hanc repugnantiam oriri ex quantitate composita.

Est ergo in materiali composito una entitas simplex quantum ad essentialiem compositionem, & realiter distincta à tota substantia, & à qualitatibus propriam realitatem habentibus (quod dico propter figuram, quae solum est modus quantitatis) à qua entitate prouenit formaliter hæc moles corporea, ratione cuius corpora occupant loca extensa, & inter se sunt naturaliter impenetrabilia, & cum hac entitate possunt penetrari (ut si dicam) aliae res qua propria quantitatem non habent, & qua-

possunt vel esse subiectum talis entitatis, vt materia, vel esse simul in eodem subiecto cum illa entitate, vt in subiecto proximo, vt qualitates materiales, & ideo hæc omnia inter se simul sunt, quia cum eadem quantitate aliquo modo coniunguntur, & mediante illa extensionem habent, & solum ratione illius habent repugnantiam cum quacunque alia re corporeis in eodem spacio.

Fundamentis contraria sententia fit
satis.

XX.

Ad fundamenta contraria sententia respondet. Primo. Ad primum quidem negando minorem, iam enim satis declaratum est, quæ sunt in ordine naturæ & gratiæ sufficientia signa huius distinctionis: & quinam effectus inueniatur in corporalibus substantiis propter quem sit talis entitas necessaria: id que magis constabit ex sequentibus sectionibus, ubi amplius declarabimus proprium effectum formalem quantitatis: omnis enim forma est propter suum effectum formale. Ad argumentum autem in forma, concedo esse in materia & forma materiali partes entitatis distinctas per se ipsas, quod infra ostendam: concedo etiam illas partes posse locis disiungi, etiamque intelligantur esse sine quantitate distincta realiter per diuinam potentiam: sicut etiam duas substantias angelicas possunt locis separari. Nego tamen, rem esse quantam ex hoc præcise, quod partes eius sint in distinctis spatiis partialibus, sed ex hoc quod necessario postulent ex se tales extensiones in spacio. Aliud est enim esse posse in diuersis spatiis, quod duabus rebus etiam incorporeis conuenit, aliud vero est naturaliter esse non posse nisi in diuersis spatiis, quod duobus angelis non inest: igitur illud prius non requirit quantitatē, & ideo contenire posset partibus materiæ, etiamque qualitate priuarentur: hoc vero posterius omnino requirit quantitatem. Vnde si partes materiæ sine qualitate essent, indifferenter esse possent, vel in eodem ubi, vel in diuersis. Quod ergo sint ita dispositæ, ut necessario requirant ex natura rei situs diuersos, id prouenit ex quantitate. Cur autem hanc ipsam dispositionem habeat materia per rem à se distinctam, & non per se ipsam, à posteriori constat ex indiciis & effectibus supra enumeratis: à priori vero non est alia ratio, nisi quia munera materiarum, vel formæ & quantitatis sunt primo diuersa, & ideo requirunt entitates diuersas. Item quia, sicut materia per se nec est formata, neque alba, &c. ita neque est per se quanta, quia est limitata ad solam suam potentialitatem: forma vero substantialis etiam est limitata ad suum effectum & rationem substantialem, & idem est cum proportione de qualitatibus.

Ad secundum, non desunt qui negent posse Deum conseruare substantiam corpoream sine quantitate: quorum opinio nullo modo probanda est: eamque infra rectificemus, procedit enim ex falsa existimatione de formalis ratione & effectu quantitatis. Admissio ergo illo casu nego tunc fore substantiam vel materiam quantam. Ad probationem autem concedo habituram tunc illam substantiam partium distinctionem, compositionem, & unionem. Concedo item posse partes illius substantie cum distinctionis ubi conseruari à Deo, ut ratio ibi facta probat: hæc tamen omnia non sufficiunt ut substantia sit quanta, nisi habeat hanc molem corpoream, ratione cuius & aliis corporibus repugnat in eodem situ, & partes eius sepe pellunt naturaliter ab eodem spacio, quod non haberet illa substantia quantitate priuata: nam & que posset cum aliis corporibus penetrari in eodem situ, ac substantia angelica, & partes eius indifferenter esse possent in eodem ubi, & in diuersis, ut dictum est. Dices: Ergo non dif-
ff 4 ferret.

ferret tunc talis substantia à substantia angelii. Respondetur differre quā plurimum. Nam substantia illa, ut dixi, composita esset ex partibus, non tantum essentialibus, sed materialibus, & integrantibus substantia literatione quarum & est capax, & natura sua postulat corpoream quantitatis molem, angelica vero substantia est indivisibilis, & incapax quantitatis.

XXII.
Tertia.

Ad tertium nego assumptum: impossibile est enim, ut in substantia materiali conseretur omnis forma accidentalis realiter distincta, quin maneat quanta, ut argumentum recte probat. Quamuis autem Deus penetraret duo corpora in eodem loco, non reddit illa non quanta, nec ex duobus quantis facie vnum quantum, sed feruata distinctione quantitatis constituit ea in eodem spatio. Sic ergo, licet Deus corpus bipedale constitueret in spatio pedali, non per condensationem, sed per partium penetrationem non redderet illud minus quantum, neque duas partes in unam redigeret, sed in eodem spacio eas collacaret, quod longe diuersum est. Eademque responsio est de qua cum reductione corporis quanti quantum magni ad breuissimum spatium, in quo sit aliqua extensio per partium penetrationem. De reductione autem eiusdem quanti ad indivisibile spatium controversia est an sit possibilis, mihi tamen pars affirmans indubitate est supposito mysterio Eucharistiae, ut dixi in tomo 33. parte, disputat. 52. sectione 3. Nego tamen, substantiam sic constitutam in spacio indivisibili, non fore quamam, nam corpus Christi quantum, est etiam in sacramento, licet sit etiam in puncto indivisibili. Et ratio est, quia ut dixi, quantitas non est actualis extensio in spacio, sed aptitudinalis, & hanc retinere potest corpus, etiam si actu non sit in spacio extenso, ut ibilate tractauit de corpore Christi.

Ad quartum respondetur, substantiam esse suscipitiam conterratorum ut primum subiectum, quantitatem vero ut proximum.

I.

Stendimus quantitatem esse, nunc exactius declaranda est eius essentia, ex quo etiam magis constabit quae sit necessitas huius accidentis, quod quantitatem vocamus.

Prima sententia affirmans.

II.

Nonnulli ergo authores sentiunt rationem quantitatis positam esse in hoc, quod sit mensura. Ita tenet D. Thomas opuscul. 52. de natura loci in fine. Et videretur esse sententia Aristotelis in praedicamento quantitatis, tum quia ex ratione mensura prohat orationem esse speciem quantitatis discretę à numero distinctam, tum etiam quia ibi distinguit varias species quantitatis, quae sola sub ratione mensura discerni possunt, ut de superficie & loco dicit superius Diuus Thomas. Estq; eadem ratio de tempore. Ex quibus haec potest confiratio, nam illa est essentialis ratio quantitatis, quae communis est omnibus speciebus eius, & sub qua possunt ad ea quae distinguuntur, & non sub alia: sed huiusmodi est sola ratio mensura: ergo in ea confiratur essentialis ratio quantitatis.

Contraria sententia probatur.

III.

Contra sententia est eiusdem D. Thomae in aliis locis, & communior Doctorum, ut latius in

sequente sectione referemus. Quam ut exactius declaremus, & confirmemus, explicandum prius est in quo consistat ratio mensura, & quotuplex illa sit. Et inde facile constabit non posse hanc esse primam essentialem rationem quantitatis. Imo uniuersaliter colligimus nullius entis realis efficiam posse primo ac per se collocari in ratione mensura: ideoque nullum praedicamentum reale ex hac ratione constitui. Ac denique simile etiam declarabim, ut proprietas eius, et non sit prima eius ratio essentialis.

Dubius igitur modis potest accipi ratio mensura, scilicet actiue & passiue, id est, quod res sit apta ad mensurandum aliud, vel quod sit apta ut mensuratur ab alio. Hic non agimus de mensura passiue, sed actiue, de hac enim mensura loquuntur Doctores omnes, cum praesentem questionem tractant: quamvis si rem ipsam spectemus, idem interrogari posset de mensura passiue sumpta. Nam substantia per quantitatem habere videtur, quod mensurabilis sit. Et Aristoteles 5. Metaphysic. cap. 13. magnitudinem dicit esse quantum quoddam, si sub mensuram caderet possit, & multitudinem esse dixit, si numerari possit, quod idem est ac mensurari. Itaq; sub utraque ratione potest tractari quæstio, & ex uno sensu facile predictur alius.

Rursus considerandum est, mensuram posse sumi vel aptitudine vel actu, id est, quæ apta est ad mensurandum aliud, vel quæ actu mensurat illud, hinc ergo etiam est sermo de mensura aptitudine non actu. Nam certum est esse actu mensuram non solum non esse conjunctam, etiam non esse realiter proprietatem illi semper convenientem. Quod patet facile ex actu menfurandi, quem oportet etiam cognoscere ad ipsam aptitudinem intelligendam.

Mensurare igitur aliquid in actu nihil aliud est, quam unius quantitatem ad aliam applicare, ut per eam cognosci, vel notificari possit, licet enim pannum mensuramus vlnā, & similia. Vnde mensura dicetur, quæ apta est, ut per illam alterius quantitas cognoscatur. hoc enim sensu accipienda est descripicio Aristotelis 10. Metaphysic. cap. 2. Mensura est id, quo quantum cognoscimus: igitur mensurare erit ut aliquare ut medio ad cognoscendam rei quantitatem: denique vtrumque satis constat ex significacione vocis & ex ipso vnu mensurandi. Non videatur autem actus mensurandi esse ipsa cognitione, nam potius haec est effectus mensuracionis: est ergo quædam applicatio mensuræ ad mensuratum, qua homo vtrum ut medio ad cognoscendam quantitatem rei. Hæc autem applicatio interdum semel tantum facta sufficit ad notificandam quantitatem rei, ut quando res mensurata est ad eam quæta mensuræ, vel minor illa, nam tunc per æqualitatem, vel per proportionem excessus cognoscitur rei quantitas, & tunc dicitur mensuratio fieri per solam accommodationem unius ad aliud, vel collationem unius cum alio. Aliquando vero mensura semel applicata non ostendit rei quantitatem: sed oportet eandem applicationem superius repetere: quo modo vtrum palmo ad metiendum vlnam, & pede aut passu ad metiendum stadium. Et tunc dicitur fieri mensuratio per repetitionem. Qui modus mensurandi per se primo videtur esse proprius numeri & circa continua non exercetur, nisi quatenus in eis aliquis numerus partium apprehenditur ad distinguuntur: incipitque semper ab unitate & per repetitionem plurium unitatum perficitur. Atque his posterior modus mensurandi complevitur quodammodo priorem, præsertim respectu quantitatis continua, de qua agimus, quia etiam sit per accommodationem mensuræ repetitam: nam quod in priori modo semel tantum fiat accommodatio, non est quia formaliter sit alius modus mensurandi, sed vel quia non perficitur mensuratio, sed inchoatur tantum, vel quia parua est quantitas rei mensurata. Quæ-

Item omnia complexus est Aristoteles citato loco statim subiungens post definitionem mensuræ: Cognoscimus autem quantum et quantum, aut uno, aut numero, id est, aut una mensura applicata, aut repetitione, & numeratione. Omnis autem numerus uno. Priora enim verba de quanto continuo, & mensura magnitudinis intelligenda videntur, posteriora de numero, quia numerus non mensuratur sola accommodatione, sed enarratione, quæ per repetitionem unitatum fit, & ideo dicitur mensurari uno.

Aque hinc intelligitur primo, nullam rem mensurari nobis nisi quatenus quantitatem habet, vel per modum quantitatis sumitur, iuxta diuersum autem quantitatis modum variam esse mensuram, & mensurandi rationem. Est enim quantitas quædam proprie dicit, quæ est quantitas molis alia per Metaphoram, vel analogiam, vt est quantitas perfectionis, virtutis, aut intentionis, & utramque nos mensuramus in una re per aliam. Quod in quantitatibus molis iam explicatum est: in quantitate vero perfectionis patet, nam hoc modo per speciem perfectissimam generis mensuramus, alias secundum accessum vel recessum ad illam. Quo modo verum est illud axioma vulgare: Primum in quoquoque genere est mensura ceterorum, de quo nonnulla annotavimus in indice Aristotelico libro secundo, capite secundo, & libro decimo, capite secundo. Similiter, hoc modo, mensuramus perfectionem imaginis per exemplar, & perfectionem scientiæ ex obiecto, & huc erit pertinere quod veritatem cognitionis mensuramus ex cognita, quatenus ipsa veritas quasi perfectio cognitionis est. Atque eodem modo possumus mensurare intentionem qualitatis vel per qualitatem summe intentam, vel per definitum gradum, & repetitionem eius. In utraque ergo quantitate habet locum hec actio mensurandi: tamen sicut quantitas primo dicitur de quantitate molis, & per analogiam seu proportionem de aliis, & ratio mensuræ. Et hoc est quod Aristoteles dixit 10. Metaphysicorum capite 2. Est mensuram, maxime proprie quantitatis si hinc enim ad alia advenit. Quod etiam intelligi potest ex ipso mensurandi actu, qui in his mensuris valde diueritus est: nam in propria quantitate mensuratio fit per sensibilem applicationem mensuræ, ita ut medio sensu, quasi quodam experimenço, de rei quantitate certi reddatur. In mensura autem perfectionis maxime fit mensuratio per collocationem mentis, unum cum alio conferendo, quanquam si perfectio sensibilis sit, interdum etiam fiat iuuaniens sensum, ut cum imaginem cum prototypo comparamus.

Hinc vero vltius intelligitur in propria quantitate continua mensuram ut mensuram semper esse per humanam accommodationem, quia nulla est majoratio quod haec res mensuret, illam quam è conuerso si res ipsæ secundum se spectener. Neque etiam longitudo tantæ quantitatis est magis natura sua mensura, quam maioris, vel minoris: semper ergo in his interuenit humana impositio. At vero quantum ad perfectionem ratio mensuræ sive fundatur in rebus ipsis id est variis modis aliquando in rei excellentiæ & perfectione ut albedo est mensura colorum, aliquando in causalitate aliqua saltem exemplari vel obiectu, ut scibile est mensura scientiæ: aquido in virgo simul, ut Deus est mensura omnium entium. Quanquam vero ipsa ratio mensuræ habeat fundamentum in re, tamen ipse ipsis mensurandi semper est per extrinsecam denominationem ex aliquo actu nostræ cognitionis, vel qui ad cognitionem consequendam ordinetur.

Ex his ergo manifeste conuincitur esse actu mensuram, neque quantitatis neque vlius posse esse rationem essentiale, immo nec proprietatem realem. Probatur quia esse actu mensuram solum est denominatio extrinsecæ in ipsa mensura, proueniens ex a-

ctu rationis conferentis unam rem cum alia: sed extrinseca denominatio neque est de essentia, nec proprietas realis quantitatis: ergo. Quapropter non solum hoc verum habet in re mensurante, sed etiam in mensurata: sicut enim cognosci est denominatio extrinseca in re cognita, ita & mensurari, quia hoc nihil aliud est quæ cognosci tali medio, quod per quamdam commensurationem aut comparationem possit notificare quantitatem rei. Dices: Relatio mensurati ad mensuram est realis; teste Arist. & communis sententia, ut supra diximus: quanquam relatio mensuræ ad mensuratum sit rationis: ergo esse mensuratum non est denominatio extrinseca. Respondeatur primo, cum relatio mensuræ dicitur esse realis passiva sumpta non intelligi de mensurato in actu, sed de re mensurabili, ut scientia dicitur referri ad scibile relatione mensurati ad mensuram, etiam à nullo intellectu actu mensuratur per scibile, quia est ex se a-pta mensurari per illud.

Secundo dicitur, explicando hoc amplius, esse mensuratum duplicitate sumi. Vno modo ut significat ostensionem seu certificationem quantitatis rei ex comparatione ad aliam: & hoc modo dicimus esse denominationem extrinsecam, solumque posse fundare relationem relationis. Alio modo dicitur res mensurata, id est, commensurata alteri natura sua: quia commensuratio inter res ipsas reperitur, etiam si nemo una earum venatur ad cognoscendam aliam. Et haec commensuratio est quæ existimat esse relatio realis ex parte rei mensurata: consistit enim illa commensuratio in aliqua conformitate vel proportione, orta ex aliqua causalitate exemplari vel objectina. Vnde longe alterius rationis est illa commensuratio à ratione mensuræ, de qua nunc agimus. Et præterea addi potest, in quantitatibus continuis de quibus nunc agimus quarum una mensuratur per aliam, non inueniri illum commensuratio modum: quia una quantitas non est causa per se alterius, nec natura sua unam agit ordinatur ad aliam, quam è conuerso: sed reperitur inter eas relatio à qualitatibus vel in qualitatibus, quæ reciproca est, & eiusdem rationis in utroque extremo.

Rationem mensuræ non esse quantitati essentiale ostenditur.

x

ATque hinc tandem concluditur, rationem mensuræ etiam in apertitudine sumptam non posse esse primam & essentiale rationem quantitatis. Probatur, quia vel hoc intelligitur de mensura ipsius substantiæ quam afficit quantitas, quæ dici potest mensura extrinseca, vel de mensura alterius quantitatis, quæ est extrinseca. Primum dici non potest: quia quantitas non est mensura propriæ subiecti: nam mensura esse debet res extrinseca, ut bene notauit Scotus in 2. distinctione secunda, questione secunda, Durandus quæstione quinta, & patet, quia si quantitas est mensura substantia cui inheret: vel non habeat perfectionem eius: & hoc non, ut per se constat: vel notificat molem seu magnitudinem eius: & hoc non, quia hoc non tam est notificare substantiam, quam se ipsam, quia substantia non habet aliam molem nisi quantitatem ipsam, non potest autem quantitas dici mensura sui ipsius, quia mensura dicit relationem ad aliud. Nam mensura est id per quod cognoscimus rei quantitatem, ut patet ex definitione superioris data, sed non cognoscimus rei quantitatem per ipsammet quantitatem eius, sed per applicationem alterius, ut constat, ergo. Vnde licet quantitas posse se notificare per modum obiecti per se cognoscibilis, non tamen propriæ per inquantum mensuræ, neque illa ratio notificandi se est alia quam ratio intelligibilis quæ transcendentalis est, & sic quantitati etiam conuenit. Et confirmatur,

nam

xi

ram mensura debet esse homogenea mensurato, libro 10. Metaph. cap. 3, sed quantitas non est homogenea substantia cui inest, ergo non mensurat illam, sed reddit illam mensurabilem alia quantitate. Quod si haec ratio mensuræ passiuè sumatur, scilicet ut dicatur quantitas aptitudine mensurare subiectum, in quo inest, quia reddit illud mensurabile, etiam hoc modo non potest esse ratio quantitatis, tu quia ideo quantitas reddit mensurabile rem quam tantam, quia reddit illam extensam, ergo haec prior ratio quantitatis quam illa: cum etiam, quia quantitas in tantum potest mensurari, in quantum potest esse æqualis mensuræ vel semel, vel tamen applicata: ergo prius secundum rationem conuenit quantitati esse æqualē, vel inæqualē, quam esse mensuram, ac illud non est prima ratio quantitatis, sed proprietas eius, ut ex Aristotele constat: ergo multo minus ratio mensuræ. Tum denique, quia illa mensurabilitas (ut sic dicam) solum est aptitudo quædam, ut rei magnitudo cognosci possit per extrinsecum medium: nullus autem rei essentia consistit in aptitudine ut cognoscatur: ergo neque essentia talis est, scilicet, quantitas potest consistere in aptitudine ut cognoscatur per tale medium præsertim extrinsecum, & quasi per accidentem.

XII. Arque exdem fere rationes fieri possunt, si aliud membrum eligatur, nimirum, quod una quantitas sit apta ad mensurandam aliam: tum quia etiam haec ratio est posterior: ideo enim una quantitas potest assumi ut mensura ad aliam notificandam, quia est extensa, & consequenter æquabilis alteri, tum etiam quia haec aptitudo est in ordine ad actionem valde extrinsecum, & accidentarium quantitatis, nimirum & ab homine assumatur ut medium extrinsecum ad indicandas alias quantitates: tum denique quia posse esse medium ad cognoscendam aliquam veritatem, nunquam potest esse essentia alius rei, sed fundatur in aliqua ratione causa vel effectu, quæ proveniunt ex ipso esse rei, vel illud supponunt: ergo multo minus potest esse essentia quantitatis, posse esse medium extrinsecum cognitionis per modum mensuræ. Et eadem ratione nullus rei essentia potest consistere in ratione mensura sibi proportionata, ut quod albedo sit mensura aliorum colorum non potest esse essentia albedinis: sed supponit perfectionem essentiale eius, in qua fundatur quod possit assumi ab intellectu ut mensura.

Quomodo ratio mensura sit attributum: seu proprietas accidentis.

XIII. Ultimo vero addere possumus, rationem mensuræ quiditatem, seu secundum extensionem aliquo modo esse attributum quantitatis. Attributum vobis ut significem non esse proprietatem, quæ ad datam quantitatem aliquam rem vel realem modum, quod satis constat ex dictis. Inter attributa vero numerantur, quia præter rationem propriam quantitatis connotat aliquid in ordine ad intellectum, quod se supercomitant quantitatem, scilicet, ut inæquale inter proprietates quantitatis numerantur, ut infra dicetur. Et ad eundem modum verum & bonum numerantur inter attributa entis, ut supra declaratum est. Est autem in hoc consideranda differentia inter mensuram passiuè sumptam, & actiue, nam passiva mensurabilitas absolute & fine illa restrictione, vel aliqua conditione requisita ex parte nostra comittatur quantitatem. At vero de mensura actiue sumpta distinctione opus est. Potest enim sumi remote, aut proxime. Prior modo comittatur quantitatem quod habeat aptitudinem ut possit ad mensurandum institui, & destinari ex vi extensionis quam habet: ut autem sit proxime apta ad mensurandum non satis est sola ratio quantitatis, nisi adiungatur, ut supra di-

cebam, humana institutio, & accommodatio ad mensurandum.

Vnde ad hoc solent plures conditions in mensura requiri. Una est, quod sit nota, certa, & fixa, quia mensura comparatur ad mensuratum: sicut principium ad conclusionem. Vnde sicut principium non potest conferre certitudinem conclusioni, nisi notum, certum, & invariabile sit, ita nec mensura poterit notificare rei magnitudinem nisi fixa & certa sit. Et in idem vere recedit, quod dicitur, debere mensuram consistere in diuisibilibus, non est enim sensus debere esse indivisiibilem, nam potius hoc repugnat mensura magnitudinis, sed est sensus, debere esse ita constitutam, ut nec minimum augeatur, aut minuatur, sed intra certos & indivisiibiles terminos confinita sit. Altera vero conditio est in omnibus accommodata, nimirum, ut mensura sit pars quantitatis: sic enim omnes humanæ mensuræ reducuntur ad aliquam minimum non amplius diuisibilem, ut in motu, ad assem, & proportionaliter in ponderibus & aliis mensuris quantitatis continuæ. Errat huius conditionis oritur ex precedente, quod mensura debet esse nota, facilis, ac indivisiibilis aliquo modo, quæ omnia humano modo facilis inveniuntur in designata parva quantitate quam in maiorâ. Ultima requiri solet ut mensura sit proportionata, atque homogenea mensurato, nam longitudine, & latitudine mensuranda est, latitudine latitudine, pondus pondus, duratio duratione, & sic de aliis. Et ratio est, quia haec mensuratio sit per accommodationem & comparationem mensuræ ad mensuratum in æquitate, ut dictum est: haec autem accommodatio non sit inter ea quæ homogenea sunt aliquo modo. Quæ omnia sumuntur ex Aristotele i. Metaphysicorum capite 2. & 3. Vbi circa illa capita, & circa caput quartum adnotauimus, has conditiones proprieas requiri in mensura quantitatis molis, quæ ex humana impositione assumunt ad mensurandum, tamen in mensura perfectionis non ita proprie. sed cum proportione seruari: nam mensuram perfectionis non oportet esse minimam, sed potius maximam, nisi in quantum esse solet simplicior, & indivisiibilior, dicitur minima. Neque etiam oportet ut sibi homogenea rigorose, id est, vniuerso, seu sub eodem genere praedicantem, sed satis est ut habeat aliquam formalem conuenientiam cum mensuratis, sub qua possint cum ea conferri, sicut enim, ut ibidem notauimus, primum ens est mensura perfectionis certorum.

Obiectio diligitur.

Superest vero obiectio contra hanc ultimam assertiōnem, nam Aristoteles citato loco ex professo probat rationem mensuræ esse proprietatem unitatis: ut vero unitas non est quantitas sed principium quantitatis discretæ: ergo ratio mensuræ non est proprietas quantitatis. Respondetur, esse mensuram per repetitionem, seu numerationem esse proprietatem unitatis, tamen esse mensuram per accommodationem, cum non sit minus propria mensura per accommodationem, quam per receptionem prius tribuitur ratio mensuræ unitatis quam magnitudini? Respondetur, prius ob quendam naturæ prioritatem, nam unitas ex natura sua absque alia humana impositione habet omnia requisita ad rationem mensuræ: nam & est notior multitudine & principium eius, & non est solum minima, sed indivisiibilis simpliciter in ratione quantitatis discreta. Atque hinc etiam sit, ut ratio tenus participa: aliquo modo conditiones unitatis, reducitur enim, ut diximus ad quendam modum indivisiibilitatis ut mensura esse possit, & non potest esse.

XIV.
Quicquid
est in
universitate
sunt
etiam
in
parte
ratio
proportionalitatis.

exercere munus mensurandi nisi per modum unitatis aut repetitionem eius: dum enim palmo virgam metimus, non aliter agnoscimus magnitudinem eius, nisi quia est vnius duorum vel plurium palmarum atque ita viderit: ibi intercedere quedam analogia proportionalitatis.

Acedit etiam, quod unitas ut sit mensura certa, non indiget alia mensura, nam cum ipsa sit indivisibilis, immensurabilis etiam est quantitatis sub ratione, & ideo aperte natura sua ut sit prima mensura. At vero quantitas continua ut possit cum certitudine summa ad mensurandum, necesse est ut prius ipsa mensurata sit, ut in omnibus artificiis mensura videat licet. Quo sit ut in eis necesse sit aut in infinitum abire, unum per aliud mensurando, aut certe circulum aliquem committere, quod maxime fieri soleat sumendo mensuras aliquo modo diversarum rationum. Ut in monetis v. g. valor maioris per minorer repetita mensuratur. Valor autem minimus mensurandus erit pondere: pondus autem mensurandum erit alio genere mensura. Et in huiusmodi circulo necesse est fistula in aliqua mensura, qua per designationem in certa quantitate primo sumpta sit, & deputata ut sit regula aliarum: quae in tantum habuit certitudinem, & potuit inducere rationem mensuræ in quantum ad aliquam indivisibilitatem, & unitatem redacta est. Alia multa disputant de hac ratione mensuræ Soncinas, Iauellus, & alii 10. Metaphysicorum à principio: sed omnia quæ alicuius momentis videntur, in his quæ diximus, comprehensa sunt.

SECTIO IV.

Vnum ratio & effectus formalis quantitatis consistit in diuisibilitate, vel distinctione aut extensio partium substantie.

Circa hanc questionem diversitas est opinione, quæ ex parte posita est solum in diverso usu vocum, partium, etiam in re ipsa.

Due sententiae referuntur.

Dicunt ergo multi authores primam rationem quantitatis positam esse in hoc, quod constitutus quantum per se diuisibile in partes eiusdem rationis, quatenus quæ sunt. Ita sentiunt aliqui discipuli D. Thomæ, ut Soncin. 5. Metaph. quæst. 21. & Iauell. quæ 20. significat Capreolus in 2. distinct. 3. ar. 1. ar. 3. ad ultimum Scoti contra secundam conclus. & distinct. 19. q. 4. ad. 2. cont. 1. conclus. & Albert. lib. 1. Phys. tract. 2. cap. 4. Scot. in prædictam. q. 18. Vbi probat eam sententiam primo ex definitione quanti data à Philoso pho, & explicata supra 1. sectione. Secundo, quia iuxta varios modos diuisibilitatis dividuntur species quantitatis: nam & quantitas continua differt a discreta, quæ est diuisibilis in partes, quæ erant copulata termino communis, discreta vero est diuisibilis in ea, quæ terminum communem non habent: & quantitas continua quatenus diuisibilis est secundum unum aut duas, aut tres dimensiones, in plures species distinguitur. Tertio, quia hæc diuisibilitas per se primo conuenit quantitati, aliis vero ratione illius.

Hæc vero sententia alias non probatur, sed aiunt extensionem partium, id est, quod res habeat partem extra partem, esse proprium munus quantitatis. Hanc sententiam, quantum ad priorem partem negant, diuisibilitatem esse formalem rationem quantitatis tenet Scotus 5. Metaphysicorum. quæstione 9. & Anton. Andr. quæstione 10. Qui in eo maxime fundantur, quod diuisibilitas est quidam respectus, qui non po-

test esse essentia quantitatis, quæ est res absoluta. Quæ ratio non est magni momenti, nam diuisibilitas potius intelligitur per modum cuiusdam capacitatris seu potentiaz passiuæ, & ad summum concipi potest ut includens respectum transcendentalis: quod nō repugnat entitati absolute præsertim accidentalis, ut est quantitas. Quoad posteriorem vero partem docent illam præter citatos authores, Durandus 1. d. 34. q. 1. Niph. lib. 5. Metaph. disp. 9. Louan. & Soto in prædicam. & quoad vitram latius Fonsec. 5. Metaph. c. 13. q. 1. Sect. 2. & 3. Quorum principium fundatum esse potest, quia diuisibilitas non est id quod primo conuenit quantitatibus: sed hæc aptitudo conuenit illi ratione extensionis: Vniuersalique autem rei essentialis ratio est in quod primo ei conuenit: ergo. Maior pars, nam res ideo est diuisibilis, quia habet in se partium distinctionem: ergo hæc est prior ratio, quam ratio diuisibilitatis: nec potest esse in quantitate alia ratio prior illa: nam si quis querat cur quætitas habeat partium distinctionem, non poterit alia ratio reddi nisi quia per se est talis naturæ. Qualitates enim materialis habent distinctionem partium quatenus sunt in subiecto quanto & extenso: & similiter substantia aut materia, quia quantitas affecta est, extensionem partium habet: at quantitas ipsa non per aliud, sed per se, neque in ipsam concipi potest alia prior ratio unde hoc habeat, nisi quia hæc est eius essentia.

Extensionem esse rationem quantitatis, cum concordia virtusque sententia.

Veruntamen, licet concedamus sententiam hanc veram esse quantum ad id quod affirmat, im merito tamen reprehendit priorem, nam illi autores qui diuisibilitatem ponunt rationem quantitatis per eam nil aliud intelligunt, quam extensionem seu diuisionem partium Expressè enim Capreolus citato loco ait diuisionem dupliciter accipi. Primo ut dicit separationem partis à parte: & hoc modo diuisibilitatem non esse de ratione quantitatis. Secundo, ut solum significat negationem vnius ab alio: & ita dicit sumi, cum diuisibilitas ponitur ratio quantitatis. At vero partes esse extensis nihil aliud esse videtur, nisi quod vna excludat aliam, vel non sit alia: id est ergo est diuisibilitas quod extensis quoad rem significat, nisi quod illud nomen sumptum est ex aptitudine ad diuisionem vel realem vel intellectualem, quatenus in quantitate & per quantitatem concipi posse vnam partem esse extra aliam. Quæ quidem aptitudo in rigore sumpta, cum omnibus quæ includit vel connotat, potius est proprietas quædam quæ ratio quantitatis: proprietas inquam non quidem addens quantitatem aliquam rem vel modum realem ab ea distinctum, sed connotans tantum aliquid extrinsecum, sicut de attributis entis & aliis similibus sepe dictum est, & in sequentibus eriam dicetur. Non est autem nouum in Dialectica vel Philosophia nomine proprietatis indicari radicem & essentiam rei. Aliud vero nomen sumptum est ex locali situatione rei quantæ & partium eius: nam illud proprie ut extensem concipi posse, quod habet partes, extensis aut diuisibile spatium occupantes. Unde si attente res consideretur, non minus posterius nomen sumptum est ex proprietate, quam prius ut iam declarabo.

Quæ extensio sit propria quantitatis, & circa hoc prior sententia.

Maior difficultas est, quomodo sit intelligenda hæc extensio, quæ pertinere dicitur ad essentiali rationem quantitatis, seu ad primarium effectum

IV.

V.

effectum formalem eius. Multi enim intelligunt ipsam distinctionem partium in propriis partialibus entitatibus eorum, esse extensioē essentialē quantitatis, atque ita illi propriam ut nulli rei formaliter conuenire possit nisi per ipsam. Hanc sententiam insinuat Capreolus loco supra citato declarat enim diuisibilitatem quam cōfert quantitas, solum esse quod una pars non sit alia. Et latius idem habet in 2. distinctione 18. quæstione 1. vbi ait, quod substantia sine quantitate non haber partes, & quod si Deus conseruaret materiam sine quantitate, illa non haberet partes, quia de intrinseca & formalī ratione partiū, ut partes sunt, est quantitas, ita ut licet materia vel substantia materialis sit prior natura quantitate, ut pote subiectum eius, tamen materia vel habens partes a ētū, non est prior sed posterior natura quam quantitas, quia per ipsam habet a ētu huiusmodi partes & vniōnem eorum. Hanc opinionem sequitur Soncini.

Vida Fer. I.
Phys. q. 1.

5. Metaphys. quæst. 16. & ideo quæst. 22. putat, impli- care contradictionem materiam cōseruari sine qua- titate. Et hæc sententia est valde vulgaris inter Thomistas. Fundamentum eorum est, quia si quantitas non conserret formaliter materiam hanc extensionem, supponetur ex se habens aliquam extensionem ante quantitatem: at hoc est impossibile. Primo, quia superflua esse quantitas alia in materia: propter nullū enim effectum esset necessaria. Secundo, quia cum materia sit pura potentia, nō potest in ea intelligi distinctionē partium nisi per quantitatem, nam actus est qui distinguit. Metaphys. tex. 49. Tertio, quia iam materia ante quantitatem esset composita, quod repugnat, cum prima compositio, sit ex actu & potentia. Metaphys. tex. 8. quia compositio non potest in materia secundum se prædicti modo explicata, est inseparabilis à quantitate, etiam de potentia absoluta: ergo si enim est solam illam esse essentialē. Antecedens patet, quia in mysterio Eucharistie ablata est à corpore Christi quanto omnis alia extensio præter hanc quod una pars corporis eius non esset alia, etiam in Eucharistia.

Extensio partium substantie quoad entitatem, non potest esse effectus quantitatis.

VII. Sed hæc sententia mihi non potest vila ratione probari: existimo enim duplē distinctionem inter partes materiæ, quæ quantitatē subsunt, considerandam esse: Vnam entitatem alteram situalem. Materiam enim quæ est in capite sub quantitate capitis, & est res partialis distincta à materia quæ est in pede, & sita distat ab illa. De ista ergo distinctione dubium non est, quin à quantitate radicaliter proueniat: de entitatem vero id censeo falsum & impossibile.

VIII. Primo quidem, quia in vniuersum censeo impossibile rem aliquam, quæ veram ac propriam realitatem habet, distingui ab alia simili per aliam entitatem à se distinctam. Primo: quia unaquæque res simplex, sicut per se ipsam est ens, ita per se ipsam est una transcendentaliter: ergo per se ipsam est in se indivisa, & distincta à qualibet alia. Secundo, quia res esse distinctas nihil aliud est, quam hanc esse hanc, illam vero esse illam, nam in his positivis præcisio quounque alio fundatur sufficiens hæc negatio, hancem non esse illam, in qua distinctione formaliter constituit. Tertio, quia alias procedendum esset in infinitum: nam si una res esset distincta ab alia per aliam entitatem, quæro per quid distinguatur ab illa tertia entitate: si per se ipsam, idem dici posset de prioribus entitatibus, & præcisio proper hunc effectum superflua est illa tertia. Si per aliam, procedetur ulterius, & sic in infinitum. Ut in praesenti, si hæc materia di-

stinguitur ab illa materia per quantitatem, a ipsa quantitate per quid distinguitur? Non certe per quantitatem, cum illa sit aliud exterrimum illius distinctionis: ergo per se ipsam: ergo eadem ratione potest per se ipsam entitatię distingui ab alia materia. Sic ut etiam materia non distinguitur realiter à forma per quantitatem, sed per suam entitatem: ergo eadem modo potest una pars materiæ ab alia entitatię distingui per se ipsam.

Secundo id declaratur, quia materia prius natura creatur & habet esse quam recipiat quantitatem: ergo prius etiam natura intelligit ut habens totam entitatem suam in qua recipiat totam quantitatem, & diuersas partes sua substantiaz, in quibus diuersas partes quantitatis recipiat: ergo nō habet à quantitate partium distinctionem. Respondent materiam ex se seu prius natura habere partes in potentia, non in actu. Sed interrogo, quid sit habere partes in potentia: nam si hoc sit habere illas unitas & componentes vnum totum, & non ut entia acta diuisa & distincta, sicut verum est, illas partes esse in potentia: tamen hoc nihil ad rem spectat, nam etiam sub quantitate continua illæ partes sunt illo modo in potentia & nō in actu, quanquam melius ac verius dicitur entia in potentia, quam partes in potentia. Si autem habere partes in potentia sit re vera non habere illas, sed expectare illas à quantitate, hoc plane est impossibile. Primo, quia illæ partes sunt substantiaz, non potest autem quantitas formaliter dare aliquid substantię. Secundo, quia illæ partes sunt subiectum partium quantitatis: non potest autem accidens formaliter dare subiecto entitatem eius. Tertio, quia totum nihil aliud est quam partes eius simul sumpta & unita: ergo si materia ex se & prius natura quaminelligatur habere quantitatem, habet integrum suam entitatem, habet etiam entitatem suarum partium.

Dicent fortasse, hoc recte concludere de partibus quoad entitatem, non vero quoad partialitatem, seu quoad esse partium. Sed hoc etiam nihil est, quia esse partium supra entitatem earum nihil addit, nisi vel relationem prædicamentalem, quæ est impertinens ad propositum, cum sit posterior compositione & vniōne partium, & inde resultans: vel vniōne inter entites partiales ad componendum vnum totum, & hæc etiam supponitur ordine nature inter partes materiæ eiudem continui. Secundo, quia supponitur tota entitas materiæ, & consequenter tota entitas partium eius, & non possunt supponi omnes ut actu diuisi, id enim impossibile est: ergo ut vnit. Tertio, quia vno harum partium, quæ per se & immediate conseruat totalitatem entitatem materiæ, non potest formaliter fieri per aliquod accidens, alioquin nō posset ex illis partibus vnum per se fieri, neque una substantia: est ergo etiam illa vno substantialis & consequenter conueniens materiæ ex se, & ut prævenit quantitatem.

Tertium argumentum sumitur ex illa hypothese, quod Deus conseruat materiam substantiam sine quantitate. Nemo enim (ut melius moderni authores aduertunt) rationabiliter negare potest, id fieri posse à Deo. Nam, si Deus conseruat quantitatem sine substantia, quomodo negari potest posse conseruare substantiam sine quantitate? cum multo maior sit dependentia accidentis à substantia, quam substantiaz ab accidente. Item quia hæc sunt res absolute & realiter distinctaz, ergo sicut una sine alia, ita & viceversa altera sine altera conseruari potest: de quo argumento videri possunt plura apud Gabriel. in 4. distinct. i. quæst. 1. Ocham in quodlib. 4. quæst. 37. Scotum in 2. distinctione 12. qu. 2. Denique, quia ex ea hypothesis nulla probabilis contradictione inferri potest, ut iam ostendemus. Posito ergo illo miraculo in substantia illa esset & conseruaret tota entitas partium materiæ, quæ antea erat: ergo sicut antea erat.

res erant entitativa distincte, ita etiam manerent entitativa distincte, quia non potest una res ab alia realiter distingui, ita identificari cum illa, ut ex utraque haec vna simplex, quia illa non est conseruatio praexistentium partium seu entitatum, sed conuersio earum in unam tertiam simplicem: si ergo conseruatur tota materia, conseruatur partes eius ut distincte entitativa: ergo illa distinctio non est formaliter per quantitatem, cum possit manere sine illa. Atque idem argumentum fit de vnione illarum partium; nam partes materie non manerent in eo catu omnes inter se diuisi: id enim non minus impossibile est, quam quod quantum sit diuisum in omnem suam partem manebunt ergo vnitæ, & componentes unam materiam: ergo haec etiam vno seu integritas substantialis non spectat ad primarium effectum forma-lem quantitatis.

Respondetur fundamento opposita sententia.

NEQUE fundamenta contraria sententiae sunt efficacia. Et in primo quidem poterit, an illa distinctione, & substantiali compotio, quam in intelligitur habere materia ex se & ex suis partibus substantialiter integraribus ipsam, prius natura quam recipiat quantitatem, dicenda sit extensio quedam ipsius materiae. Quidam enim omnino negandis censem ob argumenta in illo fundamento insinuata. Vnde alii materiali dicunt habere quidem ex se partes integrantes, non tamen partes extensionis: seu habere partem & partem, non tamen partem extra partem, Ia Fonseca supra cum Paulo Venet. c. 12. l. 5. Metaph. Alii non dubitant eam extensionem appellare, quia ut ex Capreolo supra referemus, extensio partium solum est, quod una non sit alia, sed hoc habent partes materie ex se, & non per quantitatem: ergo habere materia ex se aliquam extensionem. Sicut etiam numerica distinctione censeretur esse quedam extensio: quo modo etiam mulitudo Angelorum potest dici habere extensionem discretam. Vel sicut qualitas intensibilis habeat iudicinem graduum in sua entitate, que posset dici quedam extensio, iam vero habet proprium nomen, & dicitur intensio, eo quod tota illa latitudine circa eandem partem subiecti versetur. Negre inde sit extensionem quantitatis non esse necessariam, quia est longe diuersa rationis: illa enim extantum entitativa, & quasi transcendentalis: hęc vero est quantitativa habens proprium effectum, quem mox declarabimus. Nec refert, quod materia sit pura potentia, quia hoc non excludit quin habeat suam propriam entitatem in qua potest ex se habere substantialiem partium distinctionem & compositionem, nam ad hoc sufficit, ut actu habeat suā partiam essentialiam vel substantialiam. Vnde licet prima compositionis essentialis ac physica sit ex materia & forma: primam etenim integralis est ex substantialibus parti- bus materiae.

Et quidem, quod ad rem spectat, optima est haec posterior responso, & cōsequens ad ea, que diximus. An vero viendum sit vox extensionis quod videtur solum de nomine: & ideo ad collendum controveriam vel omitti potest illa vox, dicendo habere materiali ex se multitudinem partium non extensionem, vel certe vni possumus illa vox non simpliciter sed cum addito, videlicet vocando illam extensionem entitativam seu substantialiem.

Vnde ad confirmationem negatur assumptum, nimur, in corpore Christi in Eucharistia nullā aliam extensionem reperiri prater hanc quod una pars non est alia: vel nullam aliam esse inseparabilem à quantitate. Nam in corpore Christi in Eucharistia prater substantiali distinctionem partium materie, est etiam extensionis partium quantitatativa. Quia licet partes illius corporis actu non sint extensioni in loco, tamen actu sunt extensione & ordinatae inter se, ut si non im-

Tom. II. Metaphyl.

pedirentur supernaturaliter, deberent etiā actu habere extensionem in loco: quam extensionem habebat à quantitate, & impossibile est illa prouari, si quantitate non prouantur.

Vera extensio quantitatis declaratur.

Dicendum ergo est, extensionem, quam confert quantitas, in hoc confiteo, quod res affecta quantitate, ex vi illius naturae est habere extensionem partium in ordine ad locum, ita ut ex natura talis accidentis occupare necessario debeat extensum locum. Vnde ad ipsum terminorum distinguere possumus triplicem extensum: una est entitativa, quae non pertinet ad effectum quantitatis, ut dictum est, sed potest inter partes substantiarum & qualitatis reperi sine quantitate. Alia dici potest extensio localis seu situalis in actu. Et haec est posterior quantitatis. Alia denique est extensio quantitativa, quae potest situalis aptitudine, & in hac ponimus rationem formalem quantitatis. Quae declaratur, inter duas materias seu duis corpora, nam quod materia huius corporis substantialiter ac realiter sit distincta a materia illius, non habet à quantitate, ut argumenta supra facta probant, sed à sua propria entitate. Quod vero illae duas materie, ita sint affectus ut necessariò debeat extendi seu separari loco, id proueniens formaliter à quantitate. Quod ergo in diuersis corporibus seu materiis quasi totalibus conspicimus, intelligendum erit, am est in partibus eiusdem corporis seu materie inter se vnit. Atque hanc sententiam sic expositam non aliter probamus, nisi a sufficiente partium enumeratione. Et quia hunc effectum non habet substantialia materialis ex se, sed à quantitate, ut sectione 2. ostensum est nullus autē effectus prior aut inseparabilior isto intelligitur à nobis in quantitate: ergo non potest eius essentialis ratio melius explicari quam per hunc effectum formalem, cum essentialis ratio formae in habitudine ad suum effectum formalem constitutat.

Dices; Haec extensio, ut explicata est, solum consistit in aptitudine quadam expellendi similem quantitatem ex eodem loco: hęc autem aptitudo non potest esse essentialis ratio quantitatis, tum quia quantitas ut sic, est actualis forma dans actu suum effectum formalem, & non aliquam aptitudinem, tum etiam quia si aliquam præbet aptitudinem, illa potius est proprietas quedam quam essentialis ratio, sicut supra dicebamus de ratione mensurae, & de diuisibilitate pro aptitudine sumpta, & idem est de aliis, quae infra numerabimus. Respondetur imprimis, sere nunquam nos posse rerum essentias, prout in re sunt, explicare, sed per ordinem aliquam proprietatem: satisque præstare videbatur, quando per eam proprietatem, quae est prima omnium & proxima essentie rei, eam declaramus. Deinde, non dicimus essentiam quantitatis consistere in aptitudine expellendi aliud corpus, vel resistendi illi, ne in idem spatium ingrediatur: nam haec aptitudo formaliter sumpta recte inter proprietates quantitatis numeratur. Sed dicimus, esse formam datam rebus corpoream molem, vel extensionem, esse essentialiem rationem quantitatis. Quid vero sit habere molem corpoream, declarare non possumus, nisi per ordinem ad hunc effectum, qui est expellere similem molem ab eodem spatio, non quidem actu, cum per potentiam Dei absolutam impediri possit talis effectus, seruato formaliter effectu quantitatis, sed aptitudine, ut de corpore Christi in Eucharistia paulo ante dicebamus.

Nec refert, quod quantitas dum in actu faciat quantum, nam hoc ipsum est reddere corpus ita actu dispostum, ut quantum est ex se, requirat prædictam in loco extensionem. Ex forma enim actuали per se primo, & absoluta necessitate solum sequitur in actu proprius & primarius effectus eius: alii

XVI.

Obitū.

Solutio.

Gg vero

vero effectus sequi possunt tantum in aptitudine: quia non sunt proprie effectus formales (licet vocari soleant secundarii) sed vel ad materiales reducuntur, vel ad effectuos per resultantiam naturalem.

XVII.
Illiatio ex
dictis.

Ex quibus obiter intelligitur, effectum formalem quantitatis proprius per extensionem, quam per diuisibilitatem declarari. Nam diuisibilitas sumi potest, vel Metaphysice &c in ordine ad intellectum intelligentem vnam partem non esse aliam. Et hoc modo diuisibilitas non conuenit rebus per quantitatem, sed vnicuique per suam entitatem. Vnde etiam hanc diuisibilitas sumatur in ordine ad realem separationem, absolute & late sumptam, sive quocunque alio modo & a quo quis agente fiat, sic etiam rem esse diuisibilem in partes integrantes, & eiusdem rationis; non est effectus formalis quantitatis, nam sicut potest Deus conferuare duas materias distinctas sine suis quantitatibus, ita quilibet earum posset in partes separare aut diuidere: nulla est enim repugnancia, cum illa sint in re distincte, ut ostensum est. Si autem diuisibilitas sumatur in ordine ad actionem Physicam, sive declaretur per designationem, sive per realem separationem, licet necessario supponat quantitatem in re diuisibili: non tamen ei proxime conuenit ex vi effectus formalis quantitatis, neque ex vi illius solius, sed necessarium est, ut interueniat etiam actualis extensio localis, seu situialis. Nam si partes rei quanæ actu non extendantur loco, non poterunt sensibiliter designari per diuisibles, & multo minus poterunt realiter diuidi per motum Physicum. Nam Physica diuisio vel sit per repugnanciam & exclusionem vnius partis, dum aliud corpus introducitur in locum eius, vel per alia motionem vel alterationem Physicam, quæ etiam supponit corpus quantum, & loco extensum. Quapropter hanc diuisibilitas valde remota est ad explicandam essentiali rationem quantitatis. Extensioni autem, prout est declarata, est valde proxima, & accommodata, quia nos non concipiimus quantitatem nisi per corpoream materiem: hanc vero concipere & explicare non possumus nisi per extensionem localem, aut saltem per ordinem ad locum.

Prima: bieilio contra superiorem do-
ctrinam.

XVIII.

Ed adhuc superfluit non nulla obiectiones. Prima est, quia Deus potest conferuare materiam sine quantitate extensioni in loco seu spacio, ergo extensio prout à nobis declarata est: non potest esse formalis effectus quantitatis: quandoquidem materia per suam entitatem sine quantitate habet capacitem & aptitudinem ut extendatur loco.

XIX.
Prima re-
sponsio.

Ad hanc obiectionem aliqui respondent negando assumptum, quia sublata quantitate non potest in partibus materiae relinquere extensio, quia non retinent vnum ordinem partes illæ inter se: ergo multo minus retinere possunt in ordine ad locum. Patet consequentia, quia hic posterior ordo essentialiter supponit priorem. Et antecedens patet, quia ordo partium in toto pertinet ad essentiali effectum quantitatis. Propterea enim Theologi communiter in quartæ distinctione decima aiunt, Corpus in Eucharistia retinere extensionem partium corporis inter se, seu in toto: quia ille est essentialis effectus quantitatis. Quod si interrogas, quomodo maneret substantia aquæ, verbi gratia, absque quantitate quoad existentiam in loco, vel in spacio: respondent aliqui nullibi futuram, neque habituram realem praesentiam vel propinquitatem ad aliquod spatum. Ita sentiunt Thomistæ, qui idem putant de substantia spirituali nullibi operante, feliciter nullibi esse, ut tractatur prima parte quæstione 32. & infra tractando

prædicamentum vbi non nihil dicemus: & ostendimus hanc sententiam esse falsam: nulla enim res intelligi potest, qua alicubi præsentiam suam realem non exhibeat, sive dicenda sit ibi esse localiter, sive non. Nunc ergo de substantia materiali quantitate priuata facile admittemus non fore alicubi localiter circumscriptiæ seu illo physico modo, quo corpora esse in loco consueverunt. Quærimus autem, si est essentialiter.

Alii ergo respondent partes illius substantiae confluxuras esse ad punctum indiuisibile. Quam sententiam impugnat Soto in prædicamento quant. q. secunda, quia secula quantitate, substantia materialis non potest moueri localiter: illi autem fluxus ad idem punctum non fieri sine motu locali. Sed non est reicienda illa responsio ut impossibilis, quia sine dubio posset Deus in puncto constitutre totam illam substantiam absque nouo miraculo, quia iam non esset repugnancia naturalis inter partes eius. Et licet substantia sic existens non sit mobilis modo physico, vel contactu physico, effectum tamen mobilis e modo quo substantia spiritualis præseruatur Deo. Et tamen falsa illa sententia, quatenus ponit illius modum ut vnicum & necessarium, quod statim ostendit.

Alii ero dicunt, in eo casu illam substantiam posse collocari vel in spacio indiuisibili, modo prædicto, vel in spacio diuisibili, ita tamen ut tota esse in quilibet parte eius: quia cum extensionem non haberet, non posset esse tota in toto, & pars in parte, ita tenet Fonseca supra. Qui etiam addit, ut roris modo conservaret illa substantia, non habituram illam præsentiam per motum successivum, sed per instantaneam mutationem, factam in eodem instante, in quo substantia priuaret quantitate: qua mutatione omnes partes illius substantiae collocarentur in puncto, vel in omnibus partibus spaci, etiam distantiis, sine trahitu per medium.

Ego vero possibile quidem existimo substantiam illam constitutuere in toto spacio, & totam in quilibet parte, nam si Deus in sacramento Eucharistie, ita posset corpus Christi etiam quantum, multo magis posset id facere in substantia materiali priuata quantitate. Non tamen existimo hunc modum esse possibilem sine nouo miraculo, etiam postea priori separatione substantiae à quantitate. Quia non est eonaturalis materiali substantiae vel partibus eius, ut habere posset realem substantiam in diuersis locis etiæ partialibus: ut constat, quia sub quantitate illam non habent, nec per quantitatem impediuntur quo minus illam habent, sed ipsam substantia materialis ex se habet hanc limitationem. In quo magna est differentia inter illam etiam nude sumptam, & substantiam spirituali, nam hæc natura sua est apta ad illum modum existendi in loco diuisibili, quah per replicationem præsentis totius substantiae sive omnibus partibus loci sibi adæquati: at vero substantia materialis natura sua non est capax talis præsentis, ergo nec per ablationem quantitatæ fieri naturaliter capax illius.

Vnde iterius addo, sine causa existimari hunc modum præsentis necessarium, ut materialis substantia quantitate priuata in spacio seu loco diuisibili cōserueretur. Primum, quia si Deus duas materiales substantias simul conferuaret sine quantitate, non esset necessarium eas in eodem spacio simul confidere, ita ut vbi una integra esset, ibi necessario esset tota alia: quæ enim singuli potest huius rei necessitas? Posset ergo vnam hic, aliam Roma confidere, si ut duo angeli sunt in diuersis locis. Ergo pari ratione si conferuet sine quantitate plures partes eiusdem materie, non necessarium est, ut omnes illas simul faciat præsentes loco, ita ut vbi est una, necessario sit alia. Patet consequentia, quia sicut dux materie, ita & duæ partes eiusdem materie realiter distin-

Suntur inter se: quod autem partes sint unitae, non tollit eam distinctionem: ergo nec tollit quo minus distinctis locis seu spatiis partibus possint esse presentes, ita quo non recte comparatur substantia materialis, carens quantitate cum substantia angelica: quia haec non habet parvum multitudinem, per quam possit distinctis locis partialibus adesse: illa vero huiusmodi partes retinebitur.

Confirmatur & declaratur exemplo, nam si vas plenum vino aqua mixto priuaretur quantitate, & tota substantia vasis & liquoris concordi in illo conservaretur, non oportere substantias vasis, & liquoris in eodem puncto constituit: ergo etiam substantia aqua & vini, quamvis inter se sint imperfecte mixta, non necessario collocarentur: ambo in eodem puncto a spacio: ergo eriā illi liquor est pura aqua, non est necessarium omnes partes eius disto modo collocari in eodem puncto aut spatio. Quiden ad hoc refert, quod partes aqua sint magis unitae inter se, quam cum partibus vini, cuius illa virtus non tollat distinctionem, ut dictum est? Prete ea, qui posse substantiam, Petri v. g. quantitatem priuatam, esse presentem toci spatio, in quo antea erat cum sua quantitate, re vera admittit partes illius substantiae, manere presentes eisdem spatiis partialibus, & inter se diffinib; quibus antea erant: nam substantia capitis maneret in illo superiori spacio, & substantia pedis in inferiori: solum additur, quod eriam viceversa caput est in inferiori loco, & pes in superiori. Cur ergo repugnat conferuare (vt ita dicam) unam simplicem praesentiam in singulis partibus, absque illa repetitione. Non enim propterea habebit substantia maiorem partium extensionem, sed habebit unicam tantum, & non superius seu infinites replicata, sicut in alio casu.

Veram ergo esse existimo sententiam quam tenet Soto supra, in eo scilicet casu conservari posse substantiam illam presentem, secundum se totam ratione spatio in quo antea erat, & secundum partes suas partibus eius. Isto, si Deus nolit adiungere aliam mutationem præter ablationem quantitatis, ex natura rei non manebit. Quod sic declaro, quia nunc dum substantia est sub quantitate, licet mediante illa constituant in loco, praesentia tamē in spacio, in quo substantia quanta esse concepitur, non solum est modus quantitatis, sed etiam ipsius substantiae: quia cum substantia & quantitas diuersa res sint, licet una sit intime in alia, necesse est ut modus praesentia unius sit distinctus a modo alterius, quia vnamquamque earum intrinsecè afficit, & cum illa identificatur. Si ergo auferatur quantitas, & conservetur substantia, & nulla alia mutatio localis in substantia fiat, manebit substantia cum eadem praesentia substantiali, & cum eadem distanca vel propinquitate ad centrum & polos mundi: atq; ita manebit praesens tota eidem spatio, & per partes eisdem partibus spatiis.

Nec inde fit, manere quantam, quia non maneret cum mole corpore, neque extensa quantitatibus, sed tantum præsentialiter, neque obliteret alios corporibus, quo minus illud spatiū replete possint: neque partes eius diuersis partibus spatiis adfert, eo quod non possint, nec repugnare esse in eodem: sed quia cum vroquo modo esse possint, inveniuntur sunt praesentes illis spatiis, & mutata non sunt: vel certe, quia ex voluntate Dei sunt constituta.

Vnde etiam colligitur, quomodo accipendum sit ut sit, verum, quod frequenter dicitur, constitueret partem substantię extra partem esse effectum formalē quantitatis: quod Soto supra simpliciter admittit: dicit tamen esse effectum formalem secundum, & extrinsecum, & ideo posse de potentia absoluta conferuari sine causa formalī. Quid idem dicit de vniione partium. Sed non placet haec responsio, quia est valde lubrica, & confusa: non enim intelligitur qualis sit illa causalitas formalis extrinsecus.

Tom. II. Metaphys.

ca. Et in inversum falsum est supponi proprium aliquem effectum formalē sine causa. Dicendum ergo est, illam particulam extra, variis modis sumi posse, nam partem esse extra partem, potest sumi entitative tantum. Et hoc modo non est effectus quantitatis, sed ipsiusmet entitatis rei. Secundo potest dici extra partem, præsentialiter tantum, sicut unus angelus potest dici esse extra hec in corpus, cum est in atio loco. Et hoc extra non est effectus formalis quantitatis, sed ipsius modi praesentia. Tertio dicitur una pars esse extra aliam per naturalem repugnantiam effendi intra. Et sic spectat ad formalem effectum quantitatis, & non reperitur in corpore carrente quantitate. Quarto addi potest, ut esse extra dicat actualem situm localem quantitatum, & hoc spectat ad prædicamentum ubi, aut situs, ut postea videbimus.

Vnde falsum etiam censeo, quod partes substantiae materialis quantitate priuata, necessario manente confusa, & inter se omnes immediate copulatae quoad substantiam vniōem. Ut enim demus ita fieri posse, si Deus vellet, tamen quod ex necessitate ita futurū sit, nulla verisimili ratione iudicari potest. Itaque existimo, si Deus corpus humanum sine quantitate seruet, & nullum addat miraculum, vel extraordinariam mutationem, fore, ut substantia manus sit immediate coniuncta substantia brachii, & non capitum, & sic de ceteris, nam iuxta veram sententiam partes substancialis integrantes hanc substantiam non vniuntur immediate per superficies quantitatis, ut recte attigit Soto supra, & ex dictis hic a nobis constare potest, & magis constabit ex dictis, sed vniuntur proprio nexu, & vinculo substanciali. Cum ergo ab eis separatur quantitas, retinere possunt eandem vniōem substancialem, quam inter se antea habebant, nulla noua vniōne inter eas facta: ergo quæ antea vniēbatur immideate, ita post ea manebunt: quæ vero solum vniēbantur, interuentu aliarum partium conferuabuntur. Quod sit, vt si ordo partium in toto solum entitative & substancialiter sumatur, non pertineat ad effectum formalem quantitatis, sed ad ipsammet substancialē compositionē talis rei. Sicut ordo graduum in qualitate, a primo verbi gratia, ad octauum non est effectus alterius rei, sed pertinet ad intrinsecam integratatem talis entitatis. Cum ergo autores dicunt ordinem partium in toto esse effectum formalem quantitatis, intelligendum est de tali ordine, ratione cuius ex natura rei partes illæ necessario habentur sunt ordinem similem in loco, nisi impediatur, qui uno verbo dici potest, ordo quantitatius.

Secunda obiectio solvitur.

Alia obiectio sumi potest ex condensatione & rarefactione: nam videmus eandem quantitatem naturaliter posse occupare maiorem & minorē locum sine additione vel diminutione quantitatis: ergo non constitut effectus formalis quantitatis in radicale extensione partium in ordine ad locū, id est, quod sint ita affectæ ut se excludant ab eodem spatio. Partes consequentia, quia sub eadem quantitate eadem partes coactantur ad breuius spatiū. Hæc obiectio tangit questionē Phisicam difficultissimam de modo quo sit condensatio, quam hic obiter tractare non possumus. Si ergo teneamus quantitatem amittit in condensatione, & acquirit in rarefactione, erit facilis responso, quantum ad præsentem spectat difficultatem: tamen incidentur in aliis non minoribus, nemirum an materia simul cum quantitate acquiratur vel amittatur, an vero eadem manens informetur maiori & minori quantitate: vtrumque enim habet maximam difficultatem. Tenendo autem non addi neque auferi quantitatem, sed modum eius mutari in condensatione & rarefactione;

dicendum est, quantitatem quidem extendere substantiam, & dari illi corpoream mollem: tamen esse & absolute sumptam non determinare certum terminum in illa extensione considerata in ordine ad spatium quod replere potest, sed iuxta modum majoris & minoris condensationis, huius extensionis terminum designari. Quod sit absque penetratio proprie sumpta, quia sit per intrinsecam mutationem in modo ipsius quantitatis. Sed de hoc alibi latius.

Tertia obiectio satis fit.

XXX. **V**ltima obiectio, vel potius interrogatio esse potest, quo modo ad essentialem rationem quantitatis pertineat, predictam extensionem & mollem tribuere substantiae: nam videtur potius per se conuenire quantitati, ut ipsa in se habeat hanc mollem, & extensionem partium, consequenter autem & secundario ut illum tribuat substantiae. Respondeo, utrumque per se primo conuenire quantitati sine repugnancia, quia quidquid quantitas habet, ad substantiam, & proprias substantian habet. Itaque insititia est primariae quantitas, ut hunc effectum tribuat substantiae, & ideo talis natura sit a est ut partibus constet, quae natura sua se expellant ab eodem spatio: quae partes adhaerentes partibus materiali proprietatem illis communicant: atque inde a materiales formas & alia accidentia corporalia deriuatur.

SECTIO V.

Vtrum in quantitate continua sint puncta, linea, & superficies, quae sunt verares inter se & à corpore realiter distincta.

I. **V**ix haec diximus de quantitate continua, potissimum conuenient corpori, quod sine illa controvacia est prima ac pricipia species quantitatis. De aliis vero speciebus, quae a singulari solent sub quantitate continua, & de primo earum principio, quod est punctum, specialis est ac maior difficultas. Et ideo sigillatim de illis dicendum est.

Rationes, ob quas puncta nihil efficiuntur.

II. **V**idetur ergo punctum nihil reale aut positivum esse in rerum natura: quod si punctum non est, nec linea erit, & ablati linea superficiem auferri necesse est: cum quia ablatio principio, auferitur etiam principiarum: cum etiam quia ablatio eo quod est indiuisibile simpliciter, consequenter tolluntur alia indiuisibilia secundum unam vel alteram dimensionem: nam est eadem omnium ratio, ut facile ex dictis patet. Probatur ergo primum antecedens, primo, quia punctum duplex intelligi potest scilicet terminatum & continuatum: ergo vel datur tantum alterum eorum, vel utramque: neutru dici potest, ergo neutrum datur. Probatur minor, quod si priorem partem, quia in primis nullum de facto est punctum terminatum tantum, quia nullum singulare potest, quod inter partes lineae non intercedat, sive illa partes lineae unam rectam lineam conficiant, sive obliquam, sive etiam angulum in illo punto describant: quoemque enim modo in puncto vniatur, continuo sunt: sicut superficies quadrati corporis, etiam si in angulari linea coniungantur, continuo sunt: nullum ergo datur punctum terminatum. Secundo, quia nulla est ratio vel necessitas singulare huiusmodi punctum terminatum: quem enim

effectum habet in rerum natura? Dices finire & terminare lineam. Sed contra, quia sicutem separare tale punctum, linea manebit & que finita, immo neque maior neque minor, quam antea intelligebatur: quia indiuisibile additum non facit maius, & consequenter neque ablatum facit minus: ergo effectum est huiusmodi punctum in rerum natura.

Atque hinc vterius concluditur altera pars, scilicet non dari puncta continua, & à fortiori neque utraq simul, quia punctum, quod est continuum, una duarum partium, est terminatum singulare: si ergo ad terminandum totam lineam non est organum necessarium punctum: ergo neque ad terminandas partes: ergo neque ad continuandas. Secundo, quia si punctum continuans esset necessarium, maxime ad uniuersum partium: at vero partes possunt se ipsi immediate vni sint inter se puncti: sicut aliae res immediate se ipsis vniuntur. Nam si partes illa vniuntur in puncto tanquam in quadam tertio: ergo illi immediatae ac per se vniuntur: aliquo procederet in infinitum: ergo multo melius vniuntur immediate inter se.

Tertio, quia si dantur huiusmodi puncta, dantur infinita puncta in continuo realiter inter se distincta: nam si finita essent, aut linea constaret ex solidis, aut haberet partes finitas, in qua solas diuidi posset: Vtrumque autem impossibile est. Non est autem minus impossibile dari puncta infinita in continuo: nam inde plane sequitur, posse dari infinitum in actu secundum multitudinem, quia non possunt inferri plura incommoda ex infinita multitudine quarumcunque rerum in actu, quam ex infinita multitudine punctorum in continuo: quia licet illa multitudine punctorum sit coniuncta aliis partibus continui: tamen re vera est acta in rerum natura. Quarto, quia si datur punctum continuans, necesse distingui realiter à partibus quas continuit, quia non est major ratio cur sit idem cum una quam cum altera: nec potest esse idem cum utraq simul, etiam si sint inter se distincta: ergo poterit Deus separare puncta à partibus lineae, quia non repugnat ut res realiter distincta à reliquis, ab eis separetur: ergo eadem ratione posset Deus omnia puncta lineae collectanea sumpta à linea separare conservando partes lineae. At hinc sequuntur duo impossibilis: unum, quod maneat continuum in omnem suam partem diuisum: aliud, quod maneret in rebus infinita multitudine punctorum omnino discreta.

Quinto, hæc eadem difficultas tacta in punctis, locum habet in lineis existentibus in magnitudine finita: idemque est de superficiebus. Et praeterea occurrunt specialis difficultas, nam sequitur in corpore pedali, verbi gratia, esse lineam infinitate longitudinis similem, & inter duas extrema puncta elongam, quæ est aperta repugnantia. Sequela quoad priorem partem patet, nam infinitum simpliciter actu est, quod actu habet infinitas partes, & non communicantes: at vero in huiusmodi magnitudine sunt infinita partes lineæ æquales, & inter se non comunicantes, & vniæ: ergo componuntur in actu infinitam. Minor probatur, nam in magnitudine pedali signari possunt duas lineæ eiusdem longitudinis inter se aliquantulum distantes in latitudine interaccidente, ergo inter illas sunt infinita lineæ æquales continentia partes illius latitudinis: quæ omnes lineæ sunt partes vniæ: quia vniuersitas in extremis punctis illius longitudinis. Et simile argumentum vulgare est de linea gyrauita, quæ circuicuit omnes partes continui, proportionales quidem in longitudine, æquales autem in classie, secundum quam omnes partes illius linea habent æquitatem respectu alicuius certæ longitudinis: & tamen sunt infinitæ, sicut & partes proportionales.

Sexto

Sexto, quia nullum est subiectum, in quo tale pū-
etum esse posse, ergo nec dari potest huiusmodi pū-
etum. Probatur minor, quia vel illud subiectum est
diuisibile, & hoc non, quia est improporionatum
subiectum, nec potest esse adaequatum indiuisibili
puncto: hic autem inquirimus adaequatum subie-
ctum. Vel illud subiectum est indiuisibile, & de illo
quaerā an sit substantia vel accidentis: si accidentis, quā-
remus iterum subiectum illius, & præterea sequetur
illud incommode philosophicum, quod vnu in-
diuisibile quantitatuum, erit immediatum alteri
in continuo. Quod autem sit substantia, impossibi-
le videtur, alia in ipsa materia darentur puncta (vt
dicam) & linea, & superficies substantiales, quod
inauditum est. Septimum argumentum simile præ-
cedenti confici potest, quia punctum non potest con-
tingere partes lineas ut eas inter se continuerent: nam in
quo tangit singulas earum? Aut enim in alio indiuisibili,
& sic tota linea constabit ex punctis, aut in par-
te diuisibili, at fieri non potest ut indiuisibile diuisibile
tangat. Quod si dicas non tangere in aliquo de-
terminato. Et hoc modo non repugnare indiuisibile
tigere diuisibile: contra hoc est primo, quia hoc modo
infringitur discursus, quo Aristoteles 6. Phys. pro-
bat indiuisibile non posse moueri continuo. Secun-
do & maxime, quia hec responso euerit potissimum
rationem Mathematicam, qui probari solet dari
punctum scilicet, quia globus perfecte sphaericus tā-
git perfecte planum in puncto. Octauum argumen-
tum sumi potest ex variis locis Aristotelis, in quibus
significat, hec diuisibile non esse actu in rebus, sed
potentia tantum. Nam lib. 1. Metaphys. text. 42. & 43.
& clarissim lib. 3. cap. 5. text. 17. ait, sicut Mercurius non
est in rudi lapide actu, sed potentia, ita esse superfici-
es in medio partium corporis. Et 8. Physicor. cap. 8.
text. 65. in libro de communi animal. mot. capite se-
condo ait, diuisibili nullam esse substantiam. Et 2. de Anima cap. 6. tex. 25. ait: Punctum negatione
cognoscit.

Varia opiniones referuntur.

Hæc res Philosophis omnibus visa est difficilli-
ma: & ideo in quam plures dissentientes opinio-
nes diuisi sunt: quas oportet sigillatim referre &
examinare, vt quid verum ius sit indagare possumus.
Dux ergo sunt extrema sententia: vna absolute ne-
gans punctum, lineam, & superficiem esse res positi-
vas: alia simpliciter affirmans has esse veras res, &
inter se & à corpore realiter distinctas: existentesq; non
tancum in extremitatibus corporum, sed etiam in-
time in toto corpore, & inter omnes partes eius. Alia
vero sunt opiniones mediae, quæ in variis modis par-
tum affirmant, partim negant.

Prima opinio extrema, & absolute ne-
gativa.

Primam opinionem tenet Durandus in 2. distin-
tio. 2. quest. 4. Ocham in sua dialect. c. de quantitate, & Gregor. in 2. distinct. 2. quest. 2. art. 1. Quæ opini-
o nō negat, quin in corpore quanto sit vera lon-
gitudine & latitudine realis: id enim tam est evidens, vt
nemine negari posse, cum constet corpus tribus
illis modis diuisibile esse; idque sepe ab Aristotele asseratur, & in Mathematica, seu Geometria demon-
stratur, vt in sequentibus attingemus. Sed negant
dicti autores dari in corpore quanto rem aliquam
à ceteris distinctam, quæ longitudinem habeat abs-
que latitudinem, aut latitudinem sine profunditate.
Affirmant autem corpus ipsum per se habere has
omnes dimensiones, & prout consideratur à nobis
vt præcisely habet longitudinem, vocari lineam: vt ve-
ro consideratur à nobis cum longitudine & latitu-
dine præcisely vocari superficiem. Punctum vero ait
Tom. II. Metaphys.

in re solum esse quid priuatuum, à nobis vero con-
cipi per modum positionis carentis omni extensione,
Fundamenta huius sententiae sic expositæ taeta sunt
in rationibus factis: & tractando aliorum opiniones
amplius proponentur.

Secunda opinio extreme contraria, &
absolute affirmans.

Secunda opinio extreme huic contraria videtur
esse Diu Thomæ, vt patet in Opuscul. 39. cap. 2. &
de verit. quest. 28. ad 2. art. 10. & Quodlib. 7. art. 9. ad
2. & est communis in eius schola: vt videre licet in
Capreolo in 2. dist. 2. q. 2. art. 3. & in dist. 18. q. 1. art. 3.
Sonec. 5. Metaphys. q. 20. & Hispal. in 2. dist. 2. q. 2. a. 4.
& Soto in predicam. cap. de quantitate, & idem supponit
Caietan. in logic. cap. de quant. & 3. p. q. 4. art.
2. In eadem opinione est Scotus in 2. dist. 1. q. 3. & clari-
rus dist. 2. quest. 9. Sumitur etiam ex Aten. lib. 3. Metaph.
c. 5. & hanc opinionem late defendit Burlæus 1. Phys.
text. 15.

Fundaturque hæc sententia primo in Aristotele, qui
vbi cunq; agit de quantitate, supponit dari pun-
cta, &c. & quæ inde consequuntur. Vnde continuum
definit esse, cuius partes copulantur termino com-
muni: illa vero corpora esse contigua, quorum vlti-
ma sunt simul, vt patet ex cap. de quantitate, & ex 5.
Physic. cap. 3. Hæc autem locutiones supponunt hos
terminos & esse indiuisibiles, & esse positivos: nam
si essent diuisibles, nec possent esse simul, nec vnu
terminus secundum idem posset esse communis v-
triq; parti, nam in illo essent partes, & ita secundum
diuersas sui partes alias attringeret. Vnde in illo et-
iam esset continuitas, & oportaret alium terminum
communem partibus eius inquirere. Denique, qui
dicit terminum, vel extremum, dicit indiuisibile,
quia alioquin non potest esse extremum. Similiter ef-
fe terminum vel extremum non potest dici de pri-
uatione, si proprio loquamur. Maxime quia Aristoteles
dicit tactum fieri in his extremis terminis: tactus autem non fit in priuatione, sed in aliqua re po-
sitiva. Et eadem viam habet, quod de loco & locato
art. 4. Physicorum ca. 4. in his extremis habere æqua-
litatem: quod verum esse non potest, nisi sumantur
extrema indiuisibilia secundum profunditatem: &
ideo ibidem ait, superficiem esse locum. Præterea a-
lia non posset saluari differentia, quam constituit
inter contiguum & continuum: nam si extrema ra-
tiones, quorum dicuntur esse simul, quæ contigua
sunt, tantum sunt priuationes vterioris exten-
sionis, eodem modo in diuibus partibus continua sunt
duæ priuationes vterioris exten-
sionis, quia neutra
carum vterioris progreditur: ergo nulla est differ-
entia: loquitur ergo Aristoteles de terminis positivis
Vnde 1. de Anima cap. quarto, text. 70. dicit puncta
habere positionem in continuo, quod de sola priua-
tione dici reste non potest. Tandem, vbi cunq; de
quantitate differit, has tres species qualitatis ut reales
& positivas ponit, corpus, superficiem & lineam.
Et semper indicat, omnes philosophos ipso antiqui-
ores easdem species quantitatis agnotuisse, à quibus
præsertim à Pythagoricis ipse differt, quod non po-
nit eas separatas, sed in Physicis ac naturalibus cor-
poribus, vt constat ex libro tertio Metaphysicorum
capite quinto, & latius libro decimo tertio capite 2.
Atq; ita antiqui Aristotelis exppositores omnes sunt
in eadem sententia. Præterea tota scientia Geome-
tria videtur supponere dari lineas, & superficies, de
quibus multa demonstrat, vt videre ex apud Eucli-
dem.

Rationes pro hac sententia præcipue sumuntur
ex quibusdam effectibus, vel indiciis, partim Ma-
Prima ratio
thematis, partim Physicis. Et de punto quidem pro secunda
est vulgate argumentum: nam corpus perfecte sphæ-
sententia.
rum solum tangit in punto corpus perfecte pla-

num: quod affirmat Aristoteles 1. de Anima cap. 1. & demonstrat Euclides libro 3. propos. 16. Et ratio est, quia alia oportet in globo esse aliquam extensionem planam, quia corpora, quae se tangunt, adæquantur in eo in quo se tangunt: plano autem corpori non potest nisi planum adæquari, si ergo globus in aliqua extensione tangere planum, necessario in se habetur planam etiam extensionem, & ita non esset perfecte sphæricum, cum quia planum & sphæricum includunt repugniam in figuris, tum etiam, quia in illa extensione plana extrema partes magis distabunt a centro globi quam media, quod repugnat figura perfecta sphærica. Respondent aliqui, non posse esse realem contactum inter huiusmodi duo corpora. Sed hoc tam est per se incredibile, ut nulla indiget refutatione: nam quid potest impeditre illum realem contactum? Item, etiam si sphæra esset grauis, impeditur a plano, ne descenderet, vel si ipsa vinceret pondere secum ferret planum, quomodo autem haec possunt fieri sine reali contactu? Alii admittunt quidem illa duo corpora se tangere, non tamen in aliqua re determinata, sed in parte indeterminata, quod vocant indiusibiliter tangere in re indiusibili. Sed haec responsio in primis dicit quiddam difficultatum creditu, quia ille tactus non sit successivus aut in tempore indeterminate, sed totus simul in momento, ut supponimus: ergo necessario debet esse tactus determinatus, & consequenter in aliqua re determinata. Angelus enim & multo magis Deus vider clare: in quo illa duo corpora se tangunt, & in quo non se tangunt: ergo si illud in quo se tangunt, extensus est, vider quantum sit designando terminum, sive intrinsecum, ita ut visque ad illum fiat contactus & non ultra: sive extrinsecum, scilicet, quod tactus hoc non peruenit, in toto reliquo sit. Deinde, non soluit ut ratio facta, quia si tactus non sit in re indiusibili: ergo sit in aliqua extensione sive determinata sive indeterminata, ergo in extensione plana: haec autem repugnat sphærica figura perfecta, sive determinata, sive indeterminata esse dicatur.

Simile argumentum huic fit quoad lineas in columna perfecte rotunda seu cylindro, quia cadens super perfecte planum, non potest illud tangere nisi in linea, propter eandem rationem. Et idem est de cubo perfecto quadrato, nam si per angulum tangat corpus planum non potest tangere nisi in linea. Similiter duo plana solida & perfecta non possunt se tangere nisi in re indiusibili secundum profunditatem. Et in hoc evidenter, mea sententia, refellitur responsio de tactu inde terminato, quia illa corpora, non possunt se penetrare in aliqua parte sive in determinata profunditate, sive indeterminata, non possunt autem se tangere secundum aliquam profunditatem, nisi se penetrerent. Et similis ratio fieri potest de superficie alba, prout obiciuntur visui, quia non terminat visionem secundum aliquam profunditatem etiam indeterminatam: ergo secundum solam superficiem. Idem argumentum est, quod lumen non recipitur in corpore denso, & perfecte opaco, nisi in ultima superficie, nam si aliquas partes penetraret, quoad illas iam esset diaphanum: datur ergo ultima indiusibilis superficies, in qua lumen recipitur.

Tertia opinio media, admittens indiusibilia terminantia, non continuantia.

XIII.

Ad has & similes experientias (ut iam primam opinionem medianam attingamus) dicunt aliqui, conuincere quidem dari haec indiusibilia terminantia partes quantitatis: ac proinde illa esse admittenda in corporum extremitatibus, non tamen esse in mediis corporibus huiusmodi indiusibilia continuantia: nam priora sufficiunt ad saluanda omnia,

qua punctis, lineis, & superficiebus Aristoteles docet, & omnes Geometriæ demonstrationes: ac deinde experim: nro omnia, quæ de his indiusibilibus attulimus. Postiora vero innumeratas nobis affert difficultates, præsertim eas, quæ materiam de infinito attingunt, & aliunde nulla sufficiente ratione conuincuntur. Suntque qui hanc opinionem Aristotelis tribuat, eo quod nunquam afferat in linea, verbi gratia, esse infinita puncta actu, sed potentia, duo ergo extrema puncta, quibus terminatur, sunt actu in illa, reliqua vero dicuntur esse potentia infinita, quia quacunq; ex parte diuidatur linea, resulتابunt duo puncta, & sicut in infinitum dividit potest ita in infinitum resultabunt: quod ita exponere videtur. Diversus Thom. Opuscul. trigesimo sexto, dicens: In linea sunt puncta quidem duo actu, ut eius termini, qui cadunt in eius definitione, & infinita via in potentia, secundum quod ipsa est in infinitum diuisibilis potentialiter.

Tertia opinio improbat.

Veruntamen contra hanc sententiam obstatratio, quam in principio obiecimus, quia re vera nulla sunt in rebus puncta terminantia, quæ non sint etiam continuantia, nam licet non semper continuant partes lineæ rectæ, semper tamen continuant lineas aut rectam, aut curvam, aut circularem, aut saltæ lineas in angulum desinentes. Quod si hoc factus est, ut dicatur punctus terminans, erit etiam in medio corpore ut in centro globi punctus, in quo vniuersit lineas omnes, quæ à circumferentia in illum ducuntur: & in celis, ut Philosophi volum (erunt duo puncta immobilia, quæ polos vocant, quanquæ in illa confluat infinita multitudo linearum. Atque similia argumenta hunc de linea, quia nulla est in rebus quæ non intercedat inter alias partes superficie, sive in superficie plana, sive in concava, vel saltem in superficie angulum conficiuntibus: ut in corpore pyramidali: ergo repugnat dicere, dari lineas, & puncta terminantia, & non continuantia.

Quarta opinio media unam ultimam superficiem admittens, & alia indiusibilia negans.

Propter haec argumenta est alia opinio media, que negat, de facto dari illa puncta vel lineas in actu, quia cum sententia proxime citata sentiunt auctores huius opinionis non dari actu lineas, aut puncta continuantia: & alioqui argumenta facta conuincunt non dari illa puncta in rebus, quæ non sint continuantia. At vero de superficie aiunt dari in quolibet corpore, v. g. in globo, est actu ultima quædam superficies indiusibilis secundum profunditatem, quæ involvens totum corpus, & per interiorē faciem (ut sic dicam) terminans omnes partes corporis, per exteriorē autem faciem nihil terminans seu continuans: ergo datur in corporibus aliqua superficies terminans & non continuans, etiam in punto & linea id nunquam reperiatur.

Et quoad hanc partem, est sine dubio vera haec sententia. Et ratio eius reddi potest, quia hoc differt inter superficiem & punctum vel lineam: quod superficies tantum ex duplice facie, seu parte potest continuare partes corporis quanti, quia solum secundum profunditatem est indiusibilis, & ita solum ex illa duplice parte possunt in illam concurrere partes corporis: quia vero corpora finita sunt & terminata, necesse est, ut aliquam superficiem sicut ex

XIV.

XV.

XVI.

Refutatur quarta opinio:

vna parte extensio profunditatis corporis, & ex alia nulla sit profunditas eiusdem corporis, quæ cum alia conuenientur: & ideo datur superficies terminans & non continuans. At vero lineæ & puncta non duabus tantum viis, sed infinitis terminare possunt superficiem, aut linearum partes ad illa concurrentes: ad vnam enim lineam in circulum intelliguntur concurrere infinitæ superficies: ad punctum vero omnini ex parte inferiori, superiori, & ex omni demum latere: i: quo punctus etiam excedit lineam: nam quo terminus est indivisiibilior, eo pluribus viis possunt ad illum confinier partes illius dimensionis, quæ tali termino continuari possunt. Hinc ergo fit, ut nunquam denuo lineæ vel puncta, quæ aliqua via non sint continuativa: quia cum extra corpora Physica nunquam sint, semper ad hos terminos concurredunt variæ partes, quæ in illis vniuersantur, quamvis id non sit semper æqualiter in omnibus, nam in medio corpore intelligimus esse confluxum, & continuationem ex omni parte in illis vero punctis, aut lineis, quæ concepiuntur in extrema superficie corporis, solum ex aliquo latere, aut ex inferiori vel superiori parte, intelligitur esse concursus partium, quæ continuerunt, non vero ex omni parte.

Quoad hoc ergo vera est differentia inter superficiem & lineam cum puncto: hinc vero infert hæc opinio aliud discrimen supra positum, quod ita declaratur. Nam quod superficies terminans sit actu in rebus, præter indicia superius à nobis allata, quibus etiam hæc opinio virtut, illa ratio conuincere videatur, quod corpora omnia finita sint actu, & intrinsece terminata, non finiuntur autem nec terminantur, nisi superficie aliqua, ita sibi propria, ut alii communis non sit, à qua habet vnu corpus, ut alteri nō sit continuum, & vt possit esse contiguum, & aliud contingere, ac locare, & locari, & ext. eina quædam accidentia recipere, præsterrim figuram, quam Aristoteles dixit in superficie recipi, tertio Metaphysicorum capitulo quinto, textu 17. Hæc autem ratio non habet locum in linea: quia cum illa continuata quædam extensio, & circuitio, aut reflexio in seipso finiri possit, non indiget extremo aliquo termino, quo finiatur, neque illius in ea potest excogitari terminus etiam mente, quia ita sit vitius terminus partium vnu lineæ, vt ultra illum per aliquam viam, seu positionem non protendat eadem linea. Igitur linea nō indiget taliter termino quo finiatur, sed seipso tota finitur, sicut linea circularis se ipsa intrinsece est finita: omnis enim linea, quæ in quoquis corpore consideratur, quamvis circularis non sit, vna tamen est continuatione intra seipsum, in qua cum circulari conuenit, etiam si differat in angularum descriptione, & aliis figuris nostro modo concepiendi. Haec ergo ratione non indiget linea punctis actualibus, & eadem ratio locum habet in superficie, quæ etiam est vna & in se finita continuatione & circuitione in se ipsum, neque in illa parte eius reperire est terminum, ultra quem non extendantur partes eiusdem superficie: & ideo non est finita per terminationem partium, sed continuata cum aliis partibus ad modum circuli: ob eandem ergo causam non dantur in superficie lineæ in actu. Corpus autem quod extensionem profunditatis, licet quod internas partes non indigent superficiebus actualibus, quia quod eas eadem ratio facta de superficie, & linea, habet locum in corpore, nam integritate quædam vnu est, & partes inter se comparazz non indigent termino quo finiantur, quia vnaquæque ad aliam finita est: nihilominus tamen totum corpus ut in se sit finitum, & disiunctum ab aliis, quæ ipsum contingunt, vel contingere possunt, necesse est ut actu habeat aliquam superficiem vltimam, quæ terminetur.

Hæc tamen sententia non videtur consequenter loqui, dum quod affirmat de superficie ultima vniuersel negat de punctis & lineis. Nam si argumenta facta ab effectibus & indicis, efficaciter probant dari actu superficiem ultimam, non minus probant alia similia quæ adduximus, dari actu in ipsam superficie ultima lineas & puncta. Nam si ex indiuisibili tactu planorum corporum, aut loci & locati, colliguntur sufficienter extremae superficies terminantes, cur non ex indiuisibili contactu globi aut cylindri in plano colliguntur lineæ & puncta actu existentia in extremitate superficiebus? Respondent, rationem esse, quia globus non tangit punctum, quod sit verum ens reale, sed quod reducitur ad actum per designationem. Alter etiam dicunt, globum tangere planum in puncto, non formaliter, sed eminenter existente in media magnitudine. Vel aliter etiam dicunt, globum & planum habere contactum negativum, non positivum: quatenus enim non distant, dicuntur se tangere negative, qui in nulla re positiua se tangunt. Sed hæc omnia in primis nullam differentiam ratione assignant, nam simili modo dicam duo plana tangere se non in superficie indiuisibili, que actu sit verum ens reale, sed quæ tantum sit in potentia & reducatur ad actum per designationem: aut se tangere in superficiebus, quas non formaliter, sed virtualiter continent, aut negative se tangere, & non posuisse.

Deinde absolute responsio mihi non est intelligibilis: nam realis contactus in aliqua entitate sit, quæ vere ac formaliter sit in rebus, nám ipse contactus realis est & propriæ ac formaliter sit à parte rei: ergo sit in vera entitate, quæ formaliter in re sit: & tamen sit in re indiuisibili: ergo est in ipsa formaliter talis entitas indiuisibili. Nisi fortasse dicatur illa entitas ibi esse in potentia, & non formaliter, quia nō est per se separata, sed vnta partibus: sic enim erit tantum differentia in vnu nominum: idem tamen erit de ultima superficie, quia etiam illa non est per se separata, sed vnta. Et partes ipse diuisibili non sunt illo modo actualiter in toto, id est, in actu diuisa, sed in potentia. Nec desunt qui ita loquuntur, ut dicant, partes non esse in actu continuo nisi per designationem. Sed frustra vntur illa singulari locutione, quia nec deferunt ad rem explicant, neque in rigore est vera. Nam qui dicit, partes actu esse in continuo, non dicit esse actu diuisas, nam oppositum includitur in propria ratione partis, sed dicit actu componere illud per suam entitatem partialem, quæ non est facta, sed vera: vnde esse per designationem, si designatione vera est, non excludit esse in re ipsa, sed potius illud supponit, alioquin designatione caderer in aliquid imaginarium, vel fictum. Quod si hoc verum est de designatione, quæ sit per intellectum, multo magis de illa, quæ sit per talem contactum. Igitur ratio sumpta ex contactu ita virget in punctis, vel lineis, sicut in superficiebus.

Et potest amplius hoc modo declarari. Fingamus esse in globo rem aliquam, vel arcidens, quod per contactum adhærescat plano (quod licet naturaliter fortasse fieri non possit, bene tamen de potentia absoluta) & relinquit globus in piano vestigium sui contractus, tunc illud quod manet, quidquid sit, in aliqua reali entitate vere ac formaliter existente in piano manebit. Vnde sicut ex accidentibus, quæ intelliguntur manere in sola superficie, sumitur argumentum actu dari superficiem terminantem, ita ex p̄dicto contactu sumi potest, ut probetur dari puncta, & lineas in superficie terminante. Et inde etiam magis improbat illa responsio de contactu negative, tum quia idem dici potest de quibuscumque corporibus, ut ostensum est: tum etiam, quia si contactus non esset positivus, globus æterus supra

vitrum cadens, illud non frangeret, nec loco moueret, quod per se esse incredibile est. Ratio autem illa de intrinseco termino corporis finiti aliis authoribus non videntur efficax, quia putant sufficienter finiti in suis partibus per negationem viterioris extentionis: si tamen illa ratio admittatur, ut estre vera probabilis, eandem fere vni habet in lineis & punctis, nam etiam superficies ipsa finita est: & ideo habere debet terminum quo finitur. Et potest hoc confirmari, nam si signis verbis gratia serpens per stupram, & continue crescens, semper habet superficiem terminantem in quolibet instanti, in quo ad certum terminum aggeneratio peruenit: ergo illae superficies manent omnes in ipso igne augmentato, & continuo. Patet consequentia, tum quia non est maius inconveniens, quod infinita superficies hant, & corrumpantur successivae, quam quod permaneant vnitatis & continuatiae in eodem igne: cum ipsis sint entia permanentia, & in ipsis non repugnet simul permanere, tu etiam, quia cum signis ultra superficiem terminantem progrederitur, nihil est, a quo superficies praexistentes corrumpuntur, quia pars signis, quae aggreduntur, illi non repugnat, sed illa potest terminari, & copulari.

Quinta opinio admittens indiuisibilia in extera superficie, & non in medius corporibus.

xxi. **Q**uapropter dicere aliquis posset, vel declarando priorem opinionem medium, vel nouam excogitando, sicut datur actu ultima superficies terminans, & non inter partes corporis, ita dari in illa sua superficie lineas & puncta, etiam si non dentur in mediis corporibus. Quæ lineæ & puncta dicuntur terminantia, non quidem quia nullas partes continent, sed quia sunt in ultimo corporis termino: & quia saltu ex ea parte, qua extensio corporis ultra non progrederetur, illa non continuantur, sed terminantur.

Improbatur quinta opinio.

xxii. **S**ed illa sententia, etiam hoc modo explicata non loquitur consequenter. Nam in primis ex illa pululant fere omnes difficultates, quæ sunt id communis sententia: quia si in extrema superficie sunt puncta, in illa sola erunt infinita & infinitesimales, & similiter lineæ, vel certe erit una linea habens infinitas partes determinatas longitudinis, ut de gyra tua dicis olet. Ex alia vero parte non sat isfacit illa distinctio, quia licet non sint tam clara experientiae de indiuisibilibus exterius existentibus in partibus corporis, tamen si semel ostenduntur in ultima superficie, à paritate rationis intelligimus esse in mediis corporibus: quia si sunt in ultima superficie, non est nisi ut determinant & continuant: sed in mediis corporibus inueniuntur eadem continuitas: terminatio autem, quamvis non sit simpliciter, & totalis, est tamen partialis & per designationem non fictam, sed cui aliqua vera res subest. Ut brachium, etiam secundum interiores partes continuum sit manus, tamen re vera finitus est: ergo in sua partiali quantitate esse debet terminatum non quidem puro termino, & sibi soli proprio, sed manu, cum qua continuatur, communis. Et haec ratio probat etiam de superficie bus, quod si datur ultima terminas, dantur etiam intermedie continuantes.

xxiii. **E**t declaratur amplius haec ratio ex continuitate sumpta. Ponamus enim diuidi virgam, quæ erat cōtinua, ita ut nulla quantitas eius amittatur, & partes disiunctæ maneat omnino simili & contiguæ, ita ut nulla omnino quantitas interponatur (quod fatum virtute diuina, vel angelica fieri posse, non est dubium) tunc ergo inquit, cur haec partes prius erant continuæ, & nunc non sunt, non certe alia ra-

tione, nisi quia terminum communem amiserunt, quem antea habebant: ille autem terminus non est, nisi superficies in medio corpore existens. Dicit fortasse, qui solum terminantem superficiem admittunt illas partes iam non esse continuas, non quia aliquid amiserunt, sed quia acquisierunt proprias superficies terminantes. Sed in primis facio idem argumentum in lineis & punctis: & sumo duo corpora perfectæ sphaericæ inter se continua, vel duo corpora pyramidalia continua in angulo: quia haec superpositiones nihil repugnantur implicant, ut per se non videtur. Disiungantur ergo illi duo globi, vel duæ pyramides, & iam se tantum contingant, & inquiror cur anteæ essent continua, & nunc non. Consequenter respondendum erit, id factum esse, quia per disjunctionem acquisierunt duos terminos, quos anteæ non habebant. Hi autem termini nihil sunt, nisi puncta in globis, vel lineæ in pyramidis: Et præterea de omnibus est communis ratio, quia continuitas est realis vnitatis: ergo non potest consistere in sola præstatione terminorum: ergo in aliquo reali positivo, quo vniuant extrema.

Sed dici potest, intercedere quidem realē modum vniōnis, quo partes ipsæ inter se immediate vniātur, quemque impedit termini resultantes: hunctamen modum vniōnis non esse superficiem vel linéam. Sicut materia & forma vniāntur per modum vniōnis, qui non est superficies, vel aliquid huicmodi. Sed in primis codem modo dicam per divisionē resultare modum terminacionis, qui non sit superficies, sed qualis modus per se essendi, vel certe lucidus subtilitas, vel per se existentia aliqui dicunt in præstatione consistere, ita in præsentia facilius dici posset, res esse discontinuas per carentiam huius vniōnis, sine alio termino positivo.

Ac præterea in hac vniōne per continuationē peculiaris ratio occurrit, ob quam non videntur partes posse immediate inter se vniiri, per solum modum vniōnis, nisi vniāntur in aliquo termino indiuisibili: quia partes illa diuisibiles sunt in infinitum: non vniāntur autem per se & immediate in aliquo diuisibili, alijs diminueretur quantitas, velextent ratione solius continuationis, quia pars diuisibili quasi penetraretur cum parte diuisibili, quia vt supra dicebamus agentes de materia & forma, non possunt duas res per se & immediate inter se vniiri nisi sint intime præsentes & quasi penetratae in eodem spacio. Hæc autem vniō, quæ est per continuationem, ita sit, ut partes, quæ vniāntur, secundum omne id, quod est diuisibile in ipsis, extra se maneant, & in diversis partibus spatiū: ergo oportet, ut vniāntur inter se alius rei indiuisibilis, quæ propter suam inextensionem tota possit intime coniungi, utique parti, & ita illas vniiri.

Præterea fieri hic solet ratio Physica, ex coprincipio sumpta: quod agentia naturalia agunt vniiformiter, disformiter per spacium extensem, & eaque dispositum aut repugnant, ut patet in sole illuminante aërem, nam propinquiores sibi partes magis illuminant: hæc autem vniiformis disformitas continuua est in toto passo: ergo non potest aliqua pars intermedia signari, quæ tota sit eaque lucida: ergo sunt aliqua superficies mediae indiuisibiles, in quibus lumen in aliquo toto gradu recipitur. Sed negabunt hanc ultimam consequentiam, qui negant superficies intermedias, quia ad actionem vniiformiter disformem, satis est, ut quæcunque pars signata pasci quo fuerit propinquior agenti, eo maius habeat lumen. Sed contra hoc obstante duo. Primo quia si supponamus medium non esse continuum, sed contiguum, ut aërem & aquam, necessario fatendum est in ultima superficie aëris, & in superficie aquæ illi contigua esse aliquem determinatum gradum luminis, quia in subiecto determinato, & in distantia intrinseca determinata, non potest non esse determinatus esse:

etus: ergo paratione etiam si aer esset continuus in illamer distantia, quam possumus mente designare, esset idem de terminatus gradus luminis: ergo esset ibi subiectum capax illius, quod non potest esse, nisi superficies: alioquin actio non esset uniformiter diffusa. Secundum est, quia dum Sol illuminat aerem, vel celum sibi propinquum, necesse est, ut in superficie connexa celo contigui soli determinatus gradus luminis recipiat, quod uniformiter diffusa minuitur in toto illo celo usque ad superficiem concauam eiusdem colli, & in ea ultima superficie concaua necessario erit lumen in alio gradu minori determinato, propter eandem rationem supra factam. Sit ergo prior gradus luminis ut octo, posterior, ut quatuor: iam sic concluditur ratio, illud lumen continua quadam & uniformi diffusitate minuitur ab octavo gradu usque ad quartum: non potest autem continuo transire ab uno gradu ad alium extrellum, nisi per medium, alioquin non esset diminutio uniformiter diffusa: ergo necesse est, ut in aliquo subiecto intermedio sit lumen ut sex, & in quinque, &c. hoc autem esse non potest, nisi in subiecto indubitate: quia alias actio non esset uniformiter diffusa: ergo dante in medio corpore esse superficies indubitate, quia subiectum illius gradus non potest esse aliud, ut declaratum est.

Ex continuitate prius terea motus, & ex inceptione & definitione eius, sumuntur a Philosopho non levia argumenta ad probandum dari indubitate, non tantum in extremis, sed etiam in mediis corporibus. Sed haec quia fusi tractantur in libris Physicorum, omittenda nunc sunt: pendent enim ex multis principiis, quae ibi tradantur: nonnulla vero attingemus inferius, tractando de successione & continuitate motus ac temporis, & de intentione qualitatum.

Opinio secunda admittens simpliciter hæc indubitatem, ceteris preferitur, & quæ si reprobatur.

VII. Inter predictas ergo sententias illæ quidem, quæ media sunt, seu partim negant, partim affirmant, mihi sane minus probabiles videntur: quia non possunt satis constanter & consequenter loqui, tum in assertiorib. quas proponunt, tum in rationibus, quibus eas confirmant. Atq; hoc, ut opinor, coniunct rationes & discursus facti. Aliæ vero duo opiniones extremæ sunt difficultatibus plena: non videtur ambe sunt dubium, quin posterior sententia Aristotelica sit, & grauior Philosopherum consensione recepta. Item est magis sententia a principiis, tam Geometria, quam Philosophia, & aptior ad reddendam rationem. Multorum effectuum, & ad loquendum in multis rebus Philosophicis. Concerterea vero solum fundatur in quibusdam illationib. aliquarum rerum, quæ videntur aut difficiles creditu, aut inconvenientia continere: quibus probabili modo satisficeri potest. Ideoq; communem sententiam, quæ affirmat dari hæc indubitate, tum terminantia, tum continuantia in quantitate præferendam censemus. Quam non oportet nouis rationib. confirmare: nam quæ adductæ sunt, nobis sufficere videntur.

VIII. At vero, ut hoc magis declaretur, interrogari potest, cum dicimus hæc indubitate esse in continuo, an sit intelligendum esse in actu, vel esse in potentia. Aristoteles enim, D. Tho, & alii, dum dicunt hæc indubitate esse in continuo, sepe declarant esse in potentia, nos autem videamus docere esse in actu. Potest in his ipsis vocibus magna esse æquocatio, & ideo eas explicare oportet. Duobus enim modis intelligi potest illud in potentia, ut iam sepe in superioribus telegi: uno modo ut includit negationem actualis existentiae, alio modo ut dicit negationem actualis divisionis. Priori modo intelligent Aristotelem, qui

negant simpliciter hæc indubitatea actu dari, sed inquirendum restat ab his, an hæc potentia possit alicui modo ad realem actum reduci: nam si non potest, quomodo verum est esse in continuo indubitate etiam in potentia? Si vero potest, quando, aut quomodo illa potentia reducetur in actum? Respondent, ut opinor, illam potentiam non posse esse realem, quia ipsam etiæ indubitate censent non esse entia realia, sed meras priuationes: quia vero à nobis concipiuntur per modum entium positivorum, ideo ipsum etiam continuum concipi ut existens in potentia ad indubitate, quæ in infinitum ex eo resultare possunt. Sed si aperte loquendum est, hoc nihil est aliud, quam dicere hæc indubitatea esse entia rationis, & in continuo esse aliquod fundamentum ut concipi aut fingi possint. Quod esse alienum à mente Philosopherum sic loquuntur, satis per se est evidens.

Qui ergo admittunt saltem indubitatea terminata esse actu in continuo, declarant in medio corpore esse hæc indubitatea in potentia, quia quacunque ex parte dividatur continuum, resultabunt in actu. Et quia hoc infinites fieri potest, ideo etiam illa dicuntur esse infinita in potentia. Sed quod attinet ad puncta & lineas, non potest hoc verificari, quia quantumcum continui dividatur, nunquam resultabunt linea aut puncta ita terminantia, ut non sint continuantia, quod supra probatum est: ergo si nullæ sunt linea aut puncta in actu, quæ sint terminantia, nunquam ex divisione continuo resultabunt linea aut puncta in actu, ergo nec sunt in potentia. Quapropter qui superficies ultimam admittunt in actu, respondent, de illa optime & absolute verificari dicto modo, esse in medio corpore infinitas superficies in potentia. De linea autem & puncto aiunt physice solum verificari designatione: Mathematicæ, aut designatione, aut figura conformatio: logice autem & per potentiam Dei verificari etiam secundum realem existentiam.

Explicitant singula, nam physice loquendo ratio facta concinuit, non posse puncta aut lineas reduci ad actu existentes per illam divisionem, aut actionem physicam. Designatione autem dicuntur reduci ad actu, quia mens concipit superficies diuisas ut terminatas propriis terminis. Veruntamen ex ipsa expressione constat: hanc reductionem ad actu non esse veram, sed imaginariam. Interrogo enim, an illa designatione mens vere concipiatur illum terminum ut aliquid reale positivum: & ita necesse est, ut sit in re, vel concipit tantum priuationem per modum positivi, & hoc est concipere vel fingere ens rationis. Atque ita deuoluimus in id, quod ante a inferebamus, hoc esse in potentia nihil aliud esse, quam quod in magnitudine sit fundamentum ad hæc entia rationis fingenda. Et similiter illa reductio in actu per designationem, non est aliud, quam actu concipere ens rationis, sumpto ex re aliquo fundamento. Quod non solum ex divisione continuo, sed etiam ex ipsa unione partium continuo sumi potest.

Nec vero Mathematica reductio, ut ab his auctoribus declaratur, alterius rationis est à predicta. Dicunt enim Mathematicos in linea recta, aut superficie plana mente aut ratio designare puncta, non quæ sunt, sed ac si essent, ut illo veluti signo declarant continuatatem aut terminationem continuo. Et hunc modum appellant per designationem, qui non est diversus a predicti, ut per se constat. Per conformatio: autem figuræ dicuntur hoc facere, quando ex una linea vel superficie recta, efficiunt triangularem aut quadrangularem: tunc enim in angulis aiunt resultare indubitatea terminantia, vel copulantia lineas & superficies: resultare (inquam) non in re, sed mentis designatione: nam in re non est nisi priuatione vñterioris tendentia, vel priuatione diuisio:nis. Quo fit, ut etiam hæc reductio in actu, solum

XXX.

XXXI.

XXXII.

fit

sit quantum ad actualem fictionem cuiusdam entis rationis. Et ad summum est differentia, quia in illis figuris videtur esse maius fundamentum ad singula illa indivisiibilia terminantia, quam in figuris planis & rectis.

XXXIII. Secundum potentiam aurem logicam dicuntur linea & puncta esse in potentia, quia si Deus (quod facere potest) separata superficiem conseruaret, tunc vere essent in illa superficie linea in potentia, quia si talis superficies diuideretur, re ipsa resultaret linea actu existentes & terminantes, quia tunc superficies diuisa ex ea parte qua diuideres, non continuaretur cum alia, & ideo necessario esset ibi linea terminans, & non continuans, quae esset linea in actu: & idem proportionaliter dicendum est de punctis in linea separata. Sed in primis haec declaratio tam est aliena à mente Aristotelis, quam fuit extra fidem, vel etiam cogitationem eius, quod possit dari linea vel superficies separata. Deinde haec sententia duo coniungit, quae simul sumpta mihi videntur incredibilis. Vnum est, quod linea in actu secundum se est verum ens reale in esse essentia, veraq; quantitatis species, quia si talis non esset, non posset esse separata, etiam per potentiam Dei absolutam: nam Deus non potest facere ut aliquid existat, quod secundum se est extra latitudinem realem. Aliud est, quod nihilominus vera linea non potest esse in rebus naturali modo sed miraculo, & nūquam haec facta, & de quo multi dubitant an sit possibilis, nūrum ut sit per se separata, aut in superficie separata à corpore quantitativo. Nā si linea est ens reale possibile etiam estens naturale suo modo: ergo est naturaliter possibile, vel proprius loquendo, est accidens secundum naturam aliquius substantiaz, non est enim accidens ordinis diuini & supernaturalis: ergo in aliqua substantia potest esse modo naturali: ergo vel simpliciter impossibilis est, vel non tantum in illa abstractio ne esse potest. Tandem etiam admissio illo casu, sine sufficiente fundamento dicitur, quod per diuisione superficie separata resultarent linea terminantes: quia sicut ipsi dicunt illas partes anteau fuisse continuas seipso, ita dicere possent & deberent, post diuisi onem etiam seipso esse terminatas, vel per negationem uniois, aut ulterioris extensionis. Maxime, quia de punctis ipsi simet dubitant, an essent entia positiva etiam in linea separata, recta & finita. Atq; ita intelligunt, lineam illam terminatam line repositi ue terminante: cur ergo non ita intelligunt superficiem: quod si superficiem, cur non etiam corpus? Sed iam reuertimur ad argumenta superius facta.

Quomodo intelligendum sit, indivisiibilia esse in continuo in potentia.

XXXIV. Vm ergo haec indivisiibilia dicuntur esse in continuo in potentia, non opinor esse intelligendam illam dictiōnem in potentia, vt excludit realem existentiam, sed vt excludit realem diuisiōnem. Priorē partem probant rationes facta, & posterior sequitur ex priori. Quo fir, vt si esse in actu sumatur, prout opponitur esse in potentia priori modo, sic puncta sunt actu in continuo, etiam si sunt in potentia in alio sensu. Et hanc esse mentem Aristotelis patet ex locis supra adductis, in quibus aequo de his omnibus Mathematicis entibus docet, re ipsa esse in corporib; physi c; etiam si mente abstrahantur, & in physiis hac ratione ait, indivisiibile non posse per se moueri, per accidentis autem posse: nimirum ad motum continui in quo vere existit. Vnde etiam ait, punctum habere positionem in continuo. Denique eodem modo de his loquitur, sicut de partibus continui, quas dicit esse in potentia in ipso. Sic etiam Diuus Thomas in dicto Opusculo, prius sc̄ ait: *In linea sunt plures puncti, & realiter ab inueniendis, id est, distincti, vt duo eius termini, & similiter eius continuatione.* Et tamen infe-

rius ait, in linea esse duo puncta in actu, & infinita in potentia, quod alio modo est intelligendum. Nam puncta terminantia vt sic, solum sunt duo respectu viuus linearē (vocantur autem terminantia puncta, quae sunt in extremis superficiebus respectu linearē re ter, quae intelleguntur esse in profunditate corporis) tamen puncta terminantia dicuntur esse infinita in potentia, eriam in ordine ad realem existentiam, quia illa, cuius sunt actu continuantia, neam nūquam sunt terminantia, sed per diuisiōnem continuū tollit punctum continuans, & resultant duo terminantia. Et quia illa resultantia potest in infinitū fieri luxa diuisiōnēm continuū, ideo dicuntur puncta terminantia esse infinita in potentia reali, & physica suo modo, quia illa resultantia per aliquam potentiam physicam semper fit, sicut etiam continuum per aliquam potentiam physicam diuisibile est in semper diuisiōbilis. Ex his ergo omnibus sat visum est declarata & confirmata communis sententia, nimirum, Puncta, lineas, & superficies, esse veras entitates reales in magnitudinibus, vel in corporibus, existentes, non tantum in externis superficiebus, sed terminis, sed etiam interne inter omnes partes ipsius magnitudinis, & inter omnes dimensiones eius.

Punctum, lineam, & superficiem, & inter se, & a corpore realiter distinguiri.

Ex quo tandem concluditur, hec omnia non solū esse in rebus, sed etiam esse aliquo modo realiter inter se distinta. Ad hoc declarandum & probandum suppono, quamvis haec indivisiibilia sint in magnitudine, ipsam tamen magnitudinem non compone solis illis, quod late probat Philoponus. Phys. Et satis demonstrat illarā ratio, quod cum indivisiibilia quatuor talia sunt, si sint immediata, se tāgant secundum se tota, & omnino sint in eodem spacio indivisiibili, ex solis illis non ex cresceret magnitudinis extensio. Dixi autem non componi exillis solis, quia supposita sententia, quā sequimur, non est negandum, quin haec indivisiibilia intrinsecè ingrediuntur constitutionem quantitatis continuae, nam integra entitas eius nec ex solis partibus, nec ex solis indivisiibilibus configitur, sed ex omnibus simul. Cū enim duo sint de ratione eius, feliciter, & quod sit extensa, & quod sit continua, illud habet ex suis partibus, hoc ex indivisiibilibus. Et ideo si punctum, v.g. comparetur ad lineam, continua terminatam, ac finitā, in illa concluditur: & idem est proportionaliiter de reliquis, quamvis hī praeceps conferatur punctum continuans, aut terminans cū partibus quas continuat vel terminat, aut vnum punctū cū alio, sic neutrum alterum includit. Propter hā ergo causam dixi in assertione, haec distinguiri realiter aliquo modo: nam si confiderentur, vt cōponens & cōpositum, sic distinguuntur tanquam includēs & includūs, aut ad modū partis & totius: si vero cōparētur praeceps sic realiter condistinguuntur vt due partes, vel duo cōponentia: nā licet punctum non sunt partes, sunt tamen aliquo modo componentia, vt dictum est.

Sic ergo declarata conclusio videtur mihi evidens. Supposita sententia quam sequimur. Nam vna pars linearē distinguuntur realiter à reliquis partibus linearē, vt signando versus sine linea parvam aliquam partem, illa realiter distinta est à reliqua magnitudine totius linearē: ergo multo magis punctum ultimum ac terminans, supposito quod in re ipsa detur, erit distinctum realiter à tota reliqua entitate linearē. Et eadem ratione, punctum cōtinuans partes, erit realiter distinctum ab illis, tum quia ad singulas partes se habet vt terminans, tum etiam, quia nō potest esse idem realiter cum vtraq; parte simul, cum ipse partes inter se realiter distinguantur. Neq; etiam potest esse idem cum vna tantum earum, cum non sit major ratio de vna quam de alia.

Et cont.

CXVII. Et confirmatur primo, nam duo corpora, verbi gratia, locans & locatum, in aliqua re se tangunt, & in aliqua se non tangunt, & in una habent qualitatem realis, in aliis non habent: ergo res illa in quibus se tangunt, & aequaliter habent, distinguuntur realiter ab aliis, in quibus non se tangunt, neque habent qualitatem: quandoquidem illa duo, in quibus se tangunt, sunt quasi penetrative & omnino similes: reliquum vero quantitatis, quod est in uno corpore, est omnino impenetrabile cum eo, quod est in altero. Est ergo res distincta ultima superficies a reliquo corpore, & eadem proportionalis ratio est de quolibet alio indiuisibili respectu quantitatis quam terminat.

CXVIII. Et confirmatur secundo, nam hic non potest fari intelligi, quod punctum aut quolibet indiuisibile terminans, sit tantum modus ex natura rei distinctus, & realiter identificatus quantitati quam terminat. Nam ille terminus secundum eum modum entitatis quem habet, indiuisibile quid est, vt supponitur: ergo non potest identificari realiter rei diuisibili. Patet consequentia, tum ex improportione, tum etiam, quia interrogo cui nam parti diuisibili identificetur: nulla enim potest determinate signari, quia non est maior ratio de una, quam de alia: vnde per ratione identificabitur toti quantitatibus: est autem intelligibile, vt modus indiuisibilis terminans lineam in una extremitate eius, si idem in re cum tota linea. Quomodo enim potest esse idem cum tota, nisi sit coextensus toti, aut si ita est ille modus in tota linea, quomodo magis terminet eam in una parte, quam in alia. Quare probat indiuisibile punctum non posse identificari cum quacumque parte diuisibili linea, siue determinata, siue indeterminata sumatur.

CXIX. Denique ex his etiam facile concluditur, indiuisibilia ipsa, vt puncta, v.g. inter se comparata, realiter esse distincta, nam ita condistinguuntur, vt unum nullo modo componat aliud. Item in re etiam loco distant, vt patet de duobus punctis extremis terminantibus lineam, & idem est de quibuslibet punctis eiusdem lineae, quia inter quilibet duo puncta media linea. Exdem rationes ad lineas & superficies cum proportione applicari possunt.

Responso ad argumenta contra indiuisibilitatem terminantia.

XL. Respondendum superest ad argumenta in principio facta. Ad primum respondeatur dari indiuisibilia in magnitudine, tum propter terminationem, tum etiam propter continuationem. Et ad argumenta contra priorem partem concedimus, punctum, aut lineam, nunquam reperiri naturaliter pure terminant: quod non inde prouenit, quod ad terminandam intrinsecum quantitatem non sit necessarius terminus positivus, sed ex eo, quod non reperiuntur in rebus, lineas & superficies separatae a corporibus: in eodem autem corpore nulla est pars linea, aut superficie, que non sit coniuncta alias partibus extrope extremitate, inter superficies autem datur aliqua pure terminans, ut supra dictum est. Et ad replicam, quod ablato huiusmodi termino quantitas maneret ita finita, & limitata sicut altera. Respondeatur, si haec separatio fiat tantum præcisione mentis, sic manet quidem in intellectu linea finita negativa, non tamen sic intelligitur positiva terminata, prout in re necesse est. Si autem separatio in re ipsa fieri supponatur, sic negamus posse fieri huiusmodi separationem: quia non potest in re esse quantitas finita negativa, id est, non ultra tendens, quin sit etiam posse terminata, & suis terminis clausa.

XLI. Sed instabat aliquis, si illa superficies extrema est res realiter distincta, saltem de potentia absolute poterit Deus illam separare, & reliquam magnitudi-

nem totam sine illa seruare: dictum est enim supra: *perficies res realiter distinctas possunt ab iniucem separari, & in se & separatas seruari.*

Respondet multi negando sequitur: *negantur, & in se &*

separatas seruari.

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se & separatas seruari.*

Et responditur: *negantur, & in se &*

terres actu discretas intelligi potest, quod signata qualibet, non possit alia assignari illi immediata; vel ordine situs, si sunt corpora, vel ordine perfectionis, si sunt spiritus. At vero in hac multitudine punctorum, signato quolibet, nullum potest ei immediatum signari in eodem continuo. Et cum in linea possit designari primum, non tamen secundum: & cum detur ultimum, non tamen penultimum: qua omnia demonstrant esse hanc infinitatem longe diuersae rationes ab infinitate qualitatibus discretae: indicant etiam illam esse infinitatem imperfectam, secundum quid, ac potentiale. & ideo inde non sumi sufficiens argumentum ad ostendendum infinitam multitudinem esse possibilem, etiam per potentiam Dei absolutam. De qua re alibi tractatum est.

XLIV.

Quarto
An omnia
ab omnibus partibus lineæ. Dupliciter intelligi potest heri huiusmodi separatio. Primo conseruando sicut à linea vtrumque extremonum: secundo destruendo unum, & conseruando aliud: nam si vtrumq[ue] simul è rerum natura tolleretur, non esset separatio, sed absoluta destrutio, que nihil ad vim argumenti conferret. De priori igitur modo existimari potest, ex parte neutrius extremi id repugnat: nam de partibus continuis dici potest non mansuras tunc omnes actu diuisas, quia licet naturaliter vniuantur suis continuatis, tamen Deus possit illas alio supernaturali modo vniire, sicut Soto & alij admittentes partes substantiae formaliter vniiri per quantitatem, dicunt posse Deum eas conseruare vritas sine quantitate, alio praeternaturali modo illas vniendo. Vel sicut paulo antea dicebamus, posse Deum conseruare quantitatem sine superficie terminante, etiam si naturaliter per illam terminetur.

XLV.

Sed nihilominus quo ad hanc partem existimo esse impossibilem huiusmodi separationem, ita ut Deus conseruat lineam sine indivisibilibus continuabus, quia non potest conseruari linea sine extensione quantitatua, cum haec sit de ratione eius: non potest autem (vt argumenta superius facta probant) illa extensio consistere cum immediata vnitate partium quantitatuarum inter se: & ideo necesse est, vt fiat in aliquo indivisibili continuante partes: quod propterea respectu vtriusque partis est veluti causa formalis vnitatis earum: respectu vero singularium partium, se habent tanquam alterum extremum, in quo sit vno. Sicut ergo non potest Deus conseruare effectum formalium, sine causa formalis, neque vno nomine sine extremis vnitatis, ita non potest conseruare partes quantitatis vnitatis sine indivisibilibus vniuersibus. Neque etiam possunt conseruari illæ partes sine vlla vnitate, quia involuitur repugnancia, cum de ratione talium partium sit, vt habeant aliquam divisibilitatem seu extensionem dimensiam, qua sine continuatione esse nequit. An vero cogitari possit aut fungi, Deum conseruare lineæ partes vnitatis alii indivisibilibus, quia non sint puncta, sed entia alterius rationis, alii dispartandum relinquunt: est enim inutilis fictio, & mihi videtur impossibilis: quia neque illa indivisibilia, haberent alium entitatis modum, neque alium formalem effectum: neque linea est incapax alterius continuationis, quam huius, quæ illi est conaturalis & quasi essentialis.

XLVI.

De altero vero modo separationis, minor videatur repugnancia ex parte alterius extremi, nam cum puncta nullam habeant extensionem, nullus videatur incommodum quod maneant actu diuisa omnia destrutis omnibus partibus lineæ. Sed nihilominus in hoc loqui possumus de singulis punctis, aut de tota collectione punctorum. De singulis, & de qualibet multitudine finita eorum, fere omnes, qui censem hæc indivisibilia habere propriam entitatem, concedunt posse hoc modo indivisibilia separata conseruari, tam superficiem sine corpore, quam lineam sine superficie, & consequenter etiam punctum sine

linea, & est verisimilius, quia nulla sece offert aperta repugnancia. Iuxta quam sententiam consequenter dicendum est, punctum non vnit linea nisi intercedente aliquo modo vnitatis ex natura rei distinto à puncto, nam si potest entitas puncti manere in rerum natura, & non vnit: ergo esse vnitam aliquid addit entitati puncti, in re ipsa separabile ab illa: ergo addit modum vnitatis, nam per illum dicitur formaliter vnit: hic autem modus, consequenter loquendo probabilius ponetur in se indubibilis extensio, & identificatus realiter soli puncto: terminatus autem ad partes linea, ut ad extrema vnitatis. In ipsis autem partibus non oportet fingere alios modos vnitatis, quia nec sunt necessarii, nec facile intelligi possunt identificari cum partibus divisibilibus. Posset autem aliquis non omnino improbabiliter dicere punctum esse tam diuinamentatem, vt ad suam realem existentiam essentialiter requirat coniunctionem cum linea, ideoq[ue] non vnit illi per alium modum vnitatis à se distinctum ex natura rei, sed seipso. Vnde consequenter sic, ut punctum nullo modo possit conseruari separatum a linea: idemque dicendum erit de linea respectu superficie, & superficie respectu corporis. Sed licet hoc, quod dixi, sit probabile, tamen supponendo has esse veras realitates, magis consequens ac verisimilius est priori modus.

At vero loquendo de tota collectione punctorum LXVII existentium in linea, maior est difficultas. Exdicit enim viderit sequitur etiam in hoc non esse repugniam, nam si potest conseruari punctum separatum, & sicut conservatur vnum, ita possunt plura & plura in infinitum conseruari, cur non poterit rora collectio punctorum existentium in linea conseruari? Nihilominus probabilis est id fieri non posse. Et ratio reddi potest ex communione opinione, quadrepugnat dari infinitam multitudinem in actu: & ex inconvenientibus & absurdis, quæ inferri solent ex illa positione, quæ nunc omitti. Ratio ergo, quæ mihi maxime probabilis viderit in praesenti, est, quia non possunt puncta separari à linea, nisi destruendo partes linea: non possunt autem partes linea destrui, quin destruantur etiam puncta, quibus intrinsecè confat: nam licet, vt dixi, linea, seu pars linea non conseruat solis punctis, tamen ita intrinsecè illa includit: vt possibile sit concipere partem linea, in qua non includantur puncta. Impossibile ergo est destrui partes linea non destrutis punctis: sicut è eo verso impossibile est manere partem linea non manentibus punctis. Hac ergo ratione impossibile est destrutis partibus linea cōseruari separatam totam collectionem punctorum.

Ad quintum de linea infinite extensa existente in continuo finito responderetur, ratione ibi facta recte probari in uno continuo non esse multitudinem linearum (idemq[ue] est proportionaliter de superficiebus) quia omnes linea, quæ per modum plurimum in continuo à nobis considerantur, sunt partes vnitatis linea, quæ infinitis modis circuit, & gyrat ipsum continuum: nam omnes inter se continuantur aliquibus punctis. Et ideo, vt supra dicebam, non potest reperi in tota linea punctum aliquod ita terminans ipsam, vt non etiam continuet. Et hinc aliam difficultatem respondemus, concedendo esse in illa linea infinitas partes æquales, & agit vnitatis in aliquo vel aliquibus punctis, vt argumentum concincit, nihilominus tamen non compontunt vnam lineam actu infinitam simpliciter, quia tali modo inter se vniuntur, vt intra infinitam magnitudinem, & intra definitos terminos claudantur, & quodam confuso modo inter se vniuntur ad circumscrivendam, & comprehendendam finitam magnitudinem. Et hacten non est inconveniens, dari infinitam lineam clausam punctis extremis, quia illa infinitas non est simpliciter sed secundum quid: & illa puncta non sunt simpliciter

terminantia, sed continuantia, ad eum modum quo se habent puncta omnia in linea circulari.

Quod si intes, quia sequitur tot partes aequales habere illam lineam in columna pedali, quot in bipedali, quia tot circulos aequales habet in partibus proportionalibus pedestris longitudinis sicut bipedalis: tot enim partes proportionales habet et lumen pedestris quot bipedalis, quae omnes sunt inter se aequales quoad crastitem. Ad hoc multi respondent concedendo sequelam, quia in infinitis non putant posse dari unum maius vel minus alio: nam haec sunt proprietates quantitatis finitae, ut late Gregor. in l. d. 44. quæst. 4. & Scotus in 2. dist. 1. quæst. 3. & alij. Et ea ratione aint, tot esse puncta in circulo minori, sicut in maiori, nam si unus sit in alio inclusus, omnes lineæ que duci possunt à centro, secant unumquemque circulum in aliquo puncto: et tamen sunt illæ lineæ infinitæ simpliciter. Sed licet verum sit, unum ex his infinitis non posse esse maius alio in certa aliqua proportione, tamen absolute capere non possum, quin plura sint in toto quam in partibus singillatim & diffusim sumptis: quia totum continet quidquid est in aliqua parte, & aliquid amplius. Quapropter eo modo, quo unum infinitum esse potest pars alterius, non tunc cur repugnat plura puncta esse in toto, quam in parte, vel plures partes lineæ in columna bipedali, quam in pedestris. Sed de his satis.

De subiecto puncti & aliorum iudicis fibilium.

In sexto argumento petitur, in quo subiecto sunt hæc indubitabilia. Et communis responso esse solet punctum esse proxime in partibus lineæ quas continent, & lineam in partibus superficie: superficiem vero in partibus corporis quantitatui: corpus autem ipsum est immediate in substantia. Atque hinc fit, ut hæc indubitabilia, nullo sint adæquo subiecto, neque substantia immediate inhærente, sed totum corpus de prædicamento quantitatis. Hæc tamen responso iuxta sententiam à nobis supra tractatam de formalis effectu quantitatis magnam habet difficultatem, nam partes substantiarum sunt inter se tam vere acreliter unitæ, sicut partes corporis quantitatis: non vniuntur autem immediate per quantitatem, ut supra probauit: ergo vniuntur per aliquid substantiale, quod proportionaliter responderet superficie, qua vniuntur partes quantitatis: ergo illud erit aliquid indubitibile quod posset esse proportionatum subiectū superficie quantitatuum.

Hoed declaratur optime, posito eo casu, quo Deus conferuerat substantiam corpoream sine quantitate presentem eidem spatio in quo ante erat sub quantitate: nam tunc partes illius substantiarum manerent substantialiter unitæ: ergo inter eas esset indubitabilis terminus substantialis quo vniirentur: ergo eundem non habent subquantitate. Nec dici potest quod ille partes substantiarum proxime inter se vniuant ab aliisque indubitibili termino, quia eadem est quod hoc ratio de illis, quæ de partibus corporis quantitatibus, quia etiam partes substantiarum sunt entitatiæ diuisibiles, & non vniuntur proxime & immediate in aliæ entitatæ diuisibili.

Præter corpus substantiale quod subiectum corporis quantitatis, tam est vnitum, & quasi continuum in sua entitate, sicut corpus quantitatis in sua. Et corpus quantitatis est quasi intime penetrans corpus substantiale, & continue illud coextendit sibi: ergo ubiquecumque est aliquid corporis quantitatui correspondens proportionaliter aliquid corporis substantialis: ergo partibus unius corporis correspondentibus alterius, & terminis continuatiis unius corporis respondentes termini continuatiui alterius, nec potest

Tom. II. Metaphys.

aliter intelligi continua eorum extensio. Sicut superficies corporis continentis & contenti non possunt intelligi continua, & adæquate coextensis, nisi partes vnius correspondentibus alterius, & continuatiua ac termini vnius continuatiui & terminis alterius. Et similiter, si duo corpora quanta sese loco penetrarent adæquate & continua, necessaria esset similiis proporcio, quia linea illa intelligi non potest continua coextensio. Et ob eandem rationem, quia albedo, v. g. est continua extensa in superficie, necessaria est ut in qualibet parte superficie correspodeat pars albedinis illius inherens, & quod in lineis continuatiibus partes superficie intelligatur aliquid albedinis extensem secundum longitudinem, & non secundum latitudinem, quo vniuntur partes ipsius albedinis. Neque enim possunt immediate vniiri per lineam de specie quantitatis, cum sit diversi ordinis, neque alio modo potest concipi continua extensio albedinis per totam superficiem. Et proportionabiliter cum calor vel lumen continua extendit per corpus secundum profunditatem eius, necessaria est, quod sicut in partibus corporis sunt partes luminis & caloris, ita in continuatiis corporis sunt propriae continuatua luminis vel caloris ad sua propria genera, vel species pertinentia, quia nec possunt illæ qualitates in suis entibus integrari formaliter per entitatem alterius praedicamenti, neque etiam possent continua extendi per profunditatem quantitatis, nisi haberent in se intrinsecam integratatem & continuatatem. Quod etiam satis manifestat successiva continuitas mutationis, qua huiusmodi qualitas per corpus extenditur: nam in hoc instanti calor extendetur usque ad hunc solum terminum: quem immediate ante hoc non attingebat: & immediate post hoc ultra progrederetur, & ita procedit continua extensio. Ergo necessaria est ut sicut partibus quantitatibus correspondentem partes qualitatibus, ita indubitabilibus quantitatibus corraspondentem indubitabilibus qualitatibus.

Arque hæc ratio eadem proportione virget in forma substantiali, nam etiam substantialis aggeratio continua fit, ut forma ignis verbi gratia, continua extendetur seu crescit in materia stupore, aut paleo, ut nunc suppono. Ac denique in rationali anima in huc modum declaratur, nam illa est praesens toti corpori humano: est ergo tota non solum in toto corpore & in singulis partibus eius, sed etiam in omnibus terminis, seu continuatiis eius: alias non esset eius praesentia continua, & sine interruptione in toto corpore: non est autem praesens nisi ubi informat: ergo sub rotâ quantitate: & sub omnibus indubitabilibus eius proportionaliter respondet aliquid materia, quod potest anima informari.

Sic igitur ad sextum argumentum dicendum est,

LIV.
totam quantitatem habere subiectum sibi proportionatum: nam in corpore substantiali est integralis compositio ex partibus & terminis substantialibus inter se proportionatis, & hoc corpus induitur (ut ita dicam) corpore quantitativo, ita ut partes eius aſſificantur partibus quantitatibus, & termini eius terminis quantitatibus: atque ita redditus extensus & impenetrabile naturaliter in ordine ad spatium. Idemque proportionaliter est in omni qualitate, immo etiam in omni re corpore a qua per adhesionem ad quantitatem, vel alio modo, quanta efficitur, nam in omni huiusmodi reditu indubitabilia proportionata entitati eius, & correspondetia indubitabilibus quantitatibus, ut in quibusdam qualitatibus supra exempli causa declaratum est, & paulo inferius tractando de continuitate motus & temporis

magis explicabitur.

Hh

Priꝝ

Prior difficultas circa diæla de indiuisibilibus substantiis.

LV. *Diviso cor* **S**upersunt vero duæ obiectiones. Prior est, quod non possint esse in materia indiuisibilia substantia, alioquin se amitteretur aliquid materiæ & aliiquid de nouo heret. Nam per divisionem continua delruit vna superficies, quæ continuat partes corporis, & resultant duæ terminantes: ergo si superficiebus quantitatibus correspondent substantiales termini proportionales, sit ut per illam divisionem amittatur etiam communis terminus continuans materiam, & duo extremi seu terminantes resultant: est enim omnino eadem proportio & ratio. Conseque autem videtur falsum alijs oportet illa indiuisibilia materia, quæ de nouo insurgunt, creari, & consequenter ea quæ desinunt, annihilari. Patet sequela, quia non possunt fieri per educationem: non enim sunt in subiecto: participant enim essentiam & naturam primi subiecti substancialis. Vnde licet sint vna partibus materiae, non tamen sunt in illis ut in subiecto, sed cum illis componunt vnum primum & ad æquatum subiectum quantitatis, & formarum substantiæ.

LVI. *Ad hanc difficultatem respondet*, admittendo primam sequelam: nam si partes materiæ vniuntur suis terminis substancialibus, quâdo per disunctionem diuiditur, necesse est, ut terminus quo illæ partes vniuestrant, destruantur, quia nec potest in virga parte totus manere, neq; etiam est cur maneat in vna potius quam in alia. Deinde, partes illæ diuisentur, manent intrinsecæ terminatae substancialiter sicut partes quantitatis in suo ordine: ergo necesse est, ut de nouo insurgant substanciales termini, sicut & quantitatui. Quo modo autem vniuant illi termini difficile est ad explicitandum: nam admittere ibi creationem aliquam vel annihilationem, non est philosophicum. Et ideo dicendum videretur, illa indiuisibilia terminantia materialia, fieri per resultantiam ab ipsis partibus materiae.

LVII. *Sed potest quis vrgere, nam hec resultantia, aliqua efficiencia est, cum per eam incipiat esse aliqua noua res:* illa autem efficiencia non est a partibus materiae ut à principio actiuo, quia materia non est actiuo, neque etiam est ex illis partibus, vt ex causa materiali, quia non sunt subiectum talium terminorum. Respondet, non esse inconveniens, quod materia habeat aliquam actuitatem per resultantiam, ut supra dictum est, ad hanc vero sufficere, ut terminus ille pendeat in suo esse & fieri à materia cui vniatur: nam illa dependentia ad materialem causam reuocatur. Sicut dicunt Theologi, quod si Verbum dimitteret corpus humanum, resultaret ab illo subsistentia creata, tunc enim ab ipsa materia resultaret subsistentia partialis per aliqualem actuitatem intrinsecam & receptionem propriæ subsistentiæ. Vel dici etiam potest, hæc indiuisibilia materialia resultare ex vi illius actionis, qua Deus conseruat materiam, et sic veluti quandam concreationem: non tamen ita appellari, quia sit ex vi & debito præexistentis actionis.

LVIII. *Altera difficultas est, quod non possint in formis vel qualitatibus, quæ extunduntur in materia, vel extjeru in qualitate hæc indiuisibilia admitti, quia alijs sequentur, duas qualitates contrarias in summo secundum quæspitionem aliquid reale & positivum ipsarum simul coniungi eur difficultates.* Sequela patet, nam si in superficie continua paries dimidia pars sit summe alba & dimidia summe nigra, & illæ qualitates habent proprios terminos indiuisibiles, quibus continuantur & terminantur, necessarium erit, ut ex ea parte, quæ sunt contiguæ, habeant proprios terminos simul in hæc estemdem lineam continuanti superficiem quantitatuum.

Et eadem ratione, si lignum sit ex una parte media calidum ut sex, & ex alia frigidum ut sex, in superficie continuante, erunt simul calor & frigus secundum totam illam intensiōem, quamvis per aliquid indiuisibile secundum extensiōem. Ex quo fit vterius, ut in eodem termino indiuisibili materia simul sint duæ forma substanciales specie secundum aliquid indiuisibile extensiæ, ut in virga viridi & fissa, eius quantitas continua est, in superficie continuante veramq; partem erit indiuisibilis terminus materiae, qui simul informabit viramq; forma secundum aliquid indiuisibile eius.

Ad hanc difficultatem quod spectat ad qualitates aliqui non reputant inconveniens admittere eorum consequens. Quia qualitates contrariae inter se non repugnant in eodem subiecto ratione indiuisibilium sed per se ratione ipsarum formarum, id est quoniam inconveniens. Ut quando formas tantum sese continent in indiuisibili qualitatibus persu extrema indiuisibilia non sese repellant à proportionato subiecto. At vero de formis substancialibus inquit, hoc ipso quod in materia extensa sunt forma specie distinctæ, que inter se continuari non possunt, etiam partes materiae & quantitatibus non esse continuas, ut in exemplo positio de virga partim viridi & partim fissa, negant partes illas esse continuas. Quod si verum est, cœlant inconveniens illatum, quia non erunt duæ forma substanciales in eodem indiuisibili termino materiae: sed erunt simul duo indiuisibilia termini materiae, duabus formis informati. Et potest hæc sententia quoad ultimam partem summi ex Arist. 5. Met. cap. 6. quatenus ait, ea esse vnum numero, quorum est materia vna. Et quæ vnum numero sunt, etiam esse vna in specie. Cum ergo virga illa non sit vna specie, neque vna numero erit: ergo neque habebit vnam materiali numero: ergo nec illa materia erit continua, quia materia continua est vna numero. Vnde commentator 10. Met. com. 1. ait, contingit, ut causa in inconveniente esse ipsam formam. Hinc etiam vulgare est inter Philosophos axioma, ea que specie differunt, non posse esse continua: quod sumpsum est ex Arist. 5. Phys. tex. 89. Potestque ratione suaderi, tum quia illæ vnum accidens, nempe vna superficies communis erit duobus subiectis specie distinctis, cum non sit ratio, cur sit in vna parte potius quam in alia. Tum etiam, quia alijs omnia corpora specie distincti esent proponita statim fierent continua, quia si formarū diuersitas non impedit, nihil est quod impedit.

Sed, ut incipiamus ab hac posteriori parte, difficile creditu necessaria esse discontinuum materiali & quantitatem, si partes eius diuersis formis partialibus informantur, maxime si supponamus, quod probabilius supra existimauimus, eandem numero quantitatem manere in materia reigenitæ quæ erat in corrupto, nam si non variatur quantitas per introductionem nouæ formæ in parte materiae, nulla est causa cur disconuentetur. Maxime, quia aggettatio substantiæ continua fit & successione: ergo signari potest instans, in quo verum sit dicere aggettationem peruenisse usque ad hunc terminum & ultra non processisse. Ergo forma introducta per generationem, intrinsecæ attingit illum terminum, & in illo iam non est forma rei corruptæ: ergo in illo non sunt duo termini quantitatis, vel materiae, sed vnu tantum: ergo partes quantitatibus & materiæ manent habentes vnum terminum communem: ergo manent continua. Simile argumentum sumitur ex eo, quod etiam potest signari instans, in quo aggettatio peruenit ad talen terminum, & immediate ante illud nondum peruererat, & tamen in tota quantitate seu materia antecedente facta iam erat: ergo in illo tempore immediato ante illud instans forma corrupta adhuc erat in illo termino, & formagenita ad illum non peruererat: ergo partes illius materiae vel

vel quantitatis erant continua, seu habebant terminum communem, etiamque partialibus formis informarentur.

Quocirca quamus formæ specie differentes inter se continua esse non possint, quod Arist. intendit in loco citato ex s. Physic. tamen quod sint in subiectis partialibus habitibus inter se continuitatem, non repugnat. Vnde ipse Arist. s. Met. c. 4. docet, aliquæ esse vnum continuatione, quæ non sunt vnum forma, quem locum aliqui exponunt de continuatione imperfecta, & artificiali. Sed cum Aristoteles absolute loquatur, nihil vetat intelligere iam de propria & Physica, seu quantitatua. Et ratio differentia est, quia termini continuares vnamquamque formam specificam, pertinent suo modo ad speciem illius formæ, ut inuisibilia albedinis ad speciem albedinis, &c. & ideo formæ differentes specie non possunt habere terminum communem, quo continentur, nam talis terminus neque ad vnam speciem, neque ad aliam pertinet, tum quia non est maior ratio de vna quam de alia, tum etiam quia non potest verisimiliter vniiri, sed illi tantum ad quibus specie pertinet. Et eadem ratione non potest pertinere ad tertiam aliquam speciem, quia est impræportionatus ad vniuersas, vel terminandas tales formas. Propter hanc ergo causam non possunt forma specie distinctæ inter se vniiri. Quod vero sint in subiecto continuo, nihil impedit, quia possunt partes subiecti inter se vniiri, etiam si partes formæ non vniuant sed finit quasi contigue, vel vna terminetur extrinsece, vbia via intrinsece terminatur, ut necesse est fieri in aggeneratione continua, ut rationibus factis declaratum est.

Imo etiam qui tenent quantitatem variari in genito & corrupto, necesse est farentur, in singulis instantibus continua aggenerationis, quantitatem regenit esse intrinsece terminatam illo termino, ad quem actio peruenit: reliquam vero quantitatem rei que paulatim corruptitur carere in eo instanti intrinseco termino: non enim potuit aliud intrinsecus pro eodem instanti resultare. Alias in omnibus instantibus illius continua aggenerationis, infinitæ superficies successivæ resultant, & statim seu immediate corrumperentur. Item illæ duas quantitates in singulis instantibus essent vere contiguae, & propriis terminis terminatae, & tamen tota mutatio continua fieret. Denique in omnibus & singulis instantibus illius successionis insurgerent & desinerent nouæ superficies terminantes in corpore, quod paulatim corruptitur, & tamen nulla quantitas diuinibilis, & extensis inter illas superficies inciperet & desineret, quæ omnia impossibilia sunt. Dicendum ergo est, si aggeneratio est continua, ut re vera est, vna formam intrinsece, aliam vero extrinsece terminari in singulis instantibus ergo supponendo quod quantitas est in materia prima, nihil impedit, quominus subiectum illarum formarum continuum sit.

Hinc ergo facile responderet ad difficultatem tam de formis substantiæ partialibus specie diversis informantibus partes eiusdem materiæ. Dico enim in termino continuante illas partes materiæ tantum esse alteram ex illis formis, illam nimur, ad cuius introductionem potuit vis agentis intrinsece attингere. Altero vero prout tune caret intrinseco termino; neque hoc est inconveniens, quia impeditur à forma & agente contrariis, ne refutaret posset. Atq[ue] ita non sequitur vnam superficiem esse in duobus subiectis: nam soli est in illo termino vniante partes materiæ, qui etiæ sola vna forma seu termino vnius formæ informatur, ut dictum est. In quo potius est maioriatio vnius quam alterius propter maiorem vim agentis seu dispositionem. Neque etiam propterea sequitur, quælibet corpora specie distinctæ posse esse continua: quia potius est valde accidentarium, quod partes eiusdem continui ita informentur diversis.

Tom. II. Metaphys.

formis, quia scilicet vnum est in via corruptionis, & paulatim transit in aliud. At vero, per se loquendo, res specie diuersæ postulant proprios terminos si sint in statu connaturali, quem non amittunt, nisi aliquæ alteratio vel corruptio in eis fiat. Denique illud compositum, verbi gratia, virga partim secca, partim viridis, etiamque quantitas & materia eius continua sunt, non est propriæ vnum numero Physice loquendo. Nam licet materia prima vna sit continuatione, tamè materia proxima non est vna, & maximè, quia vnitas numerica magis sumitur à forma, quam materia. Et partes ipsius materiae licet continuatione habeant quendam modum vnitatis, tamen propriæ entitatis partiales habent distinctas, secundum quas possunt diuersis formis informari, & componere individua simpliciter diuersa, licet secundum partem sint vnitæ & continua.

Et iuxta hanc doctrinam respondendum existimo ad alterâ partem de qualitatibus contrariis, nam quando duas qualitates eiusmodi extenduntur in partibus eiusdem superficie continuæ, non possunt amba intrinsece inherere in linea continuante superficiem, quia sicut tota superficies non potest simul informari illis duabus qualitatibus in gradib. intensis: ita neque vna linea, aut vnum punctum proportionaliter: nam in quolibet continuatio illius qualitatis secundum extensionem eius sunt omnes illi gradus intentionis, qui vbiique habent eandem repugniant formalem inter se. Item, quia eodem modo comparatur linea ad superficiem, quo superficies ad corpus: h[oc] autem qualitates, ut calor, & albedo, licet penetrare possint totum corpus & in illo habere extensionem secundum profunditatem, nihil minus & quæ repugnant in eadem superficie, ac in eodem corpore: ergo & que etiam repugnant in eadem linea, & in eodem punto cum proportione, id est, secundum id, in quo possunt illi inesse.

Dicendum est, ergo ex illis duabus qualitatibus alteram terminari intrinsece, alteram vero extrinsece, vnde in illo termino continuante superficiem, intrinsece in h[oc]rebit terminus vnius qualitatis, albedo, nisi verbi gratia. Altera vero qualitas nullum habebit ibi proprium terminum, sed extrinsece tantum illo attingeret. Quod si ratio quaratur, cur potius vna quam alia ita terminetur, ex causa efficiente perenda est, scilicet, quia causa efficiens vnam illarum qualitatium potius efficaciter attingere illum terminum, quam alia, & postquam illa qualitas ita effecta est, formaliter resistit, & impedit ne altera illic introducat suum terminum. Neque hoc est singulare aut novum in physicis mutationibus: nam si sphæra actiuitatis agentis extrinsece terminetur, etiam effectum eius, aut formam ab eo introducram intrinsece terminari necesse est. Vel è conuerso, si sphæra actiuitatis terminetur intrinsece, forma existens in reliqua parte passi extrinsece terminabitur. Vel si duo agentia contraria è regione sibi obiecta in idem passum secundum diuersas partes, & per lineas oppositas efficiant, necesse est, ut si actio vnius ad vnum terminum intrinsece attingat, alterius illuc perueniat tantum extrinsece, quia non potest idem secundum idem simul moueri motibus contrariis in gradibus intensis, seu excedentibus latitudinem, ut loquimur.

Sed quæres, quomodo illæ qualitates seu formæ propinquæ tunc sint, quia nec contiguæ dici possunt quia non habent ultimos terminos simul, nec continua, quia non habent vnum terminum communem. Quidam respondent esse continua ratione subiecti. Sed certe illud est valde materialiter. Et præterea Aristoteles s. Physic. non vocat motus continuos, etiamque sint in eodem subiecto, & immediate vnu alterius sucedat fine interpositione quietis, si non sint eiusdem speciei, & habeant mutatum esse eiusdem rationis, quo suo modo vniiri ac continuari possint.

Hh 2 Potius

XLIV.

*Qualitates
a. u. sa. an
potior secu-
dum a sua
indivisibilitate
esse in uno
quæstatis.*

XLV.

XLVI.

Potius ergo accedunt illæ duæ formæ ad contiguitatem, quia non habent communem terminum, & sunt inter se immediatae. Proprie vero nec contigua sunt propter rationem factam, sed dici possunt immediate coherentes, vel succedentes, vna post aliam. Neque est necesse, vt omnia quæ sunt immediatae, sint continua aut contigua, nisi verum y sit intrinseca terminatum. In quo, vt existim, est differentia inter quantitatem ipsam, quæ est per se quanta, & formas omnes, quæ sunt quanta per accidens: nam quantitas si non sit continua cum alia, semper habet suum intrinsecum terminum, quia naturaliter resultat, & nō habet contrarium à quo possit impediti. Et quoad hoc eadem est ratio de materia, & ideo in his omnes quantitates aut continuae sunt aut proprie contiguæ. At vero formæ sunt quanta per accidens, quatenus extundantur in subiecto quanto, in quo possunt interdum impediti à forma, vel agente contrario, ne intrinsecum terminum habeant: & ideo interdum sunt inter se immediate sine propria contiguitate.

Dagmodo partes uniantur in puncto.

XLVII. Ad septimum argumentum respondetur, hæc indiuisibilia copulantia non proprie habere contactum ad partes quas continuant: sed illis intrinsece vniiri. Nec potest in linea assignari pars adequa, cui punctus vniatur: quia nulla pars secundum se rotam est immediate puncto, alioqui vel illa esset quæ indiuisibilis ac punctum, vel punctum esset quasi extensum, vel præsens diuisibili spatio ac linea. Vnit ergo punctum parces linea indiuisibiliter sese rotum vniunt utriusque, non adhærens toti aliqui parti diuisibili determinatae, sed quasi intime assitendo utriusque parti: Quod quæ necessario dicendum est, siue ponantur in rebus indiuisibilia tantum determinantia, siue etiam continuantia. Fateor tamè hoc argumentum non parum eneruare rationem superius factam de tactu globi in puncto, aut plani in superficie. Sed nihilominus, quia ille contactus est inter res non vniatas, & esse non potest cum penetratione aliqua, videtur necessarium, vt sit in terminis indiuisibilibus: hic vero quia sit intrinseca vniio inter superficiem, & corpus, aut lineam & punctum, intelligi melius potest, quod superficies immediata per seipsum vniatur entitati corporis, etiamsi in illa entitate non possit signari tota aliqua pars cui vniatur. Et idem est de punto respectu partium linearum. Quam vero efficaciam habeat (nam hoc etiam in illo argumento tangitur) discursus, quo Aristoteles in sexto Physicorum probat indiuisibile non posse perse moueri, in illum locum, remittendum est. Nam siue puncta actu detinuntur, siue non, tandem difficultatem habet discursus Aristotelis, qui non supponit dari punctum separatum, sed ex hypothesi inquirit, si daretur, an posset perse moueri. Et similis quæstio erit, si detur in globo, an possit per accidens moueri, siue actu detur, siue non.

Testimonia Aristotelis exponuntur.

XLVIII. Ad alia testimonia Aristotelis in octavo argumento posita responsio sumenda est ex his quæ supra dictimus de variis modis, quibus hæc dici possunt esse in potentia, vel in actu. Aristoteles enim non affirmat hæc indiuisibilia esse in potentia in magnitudinibus, eo sensu, vt ab illis veram entitatem excludat: nam primo Metaphysic. text. 43. ita dicit esse indiuisibilia in potentia, sicut numerus etiam est in potentia in magnitudine; at vero constat numerum quod ad totam entitatem esse in magnitudine, solumque deesse illi actualem divisionem seu terminationem. Sic ergo ait indiuisibilia esse in potentia, non quia non sint, sed quia separata non sunt. Vnde in fine illius textus ita concludit: Atque harum (id est, linearum)

extremum aliud sit necesse est. Itaque qua ratione linea esse concluditur, punctum quoque esse colligitur. Cum vero in 3. Metaph. ait, punctum, aut superficiem esse in potentia, sicut est figura Mercurii in lapide, loquitur de punctis terminantibus, quatenus sunt in potentia in medio linea. Et idem est proportionaliter de superficiebus. Nam vt supra dicebamus, hi termini re vera non sunt donec resultant, & ideo in totu' rigore sunt in potentia. Et eisdem modis exponitur locus ex Metaph. vbi eodem modo loquitur de partibus continui, quo de indiuisibilibus, & dicit eas esse in potentia in magnitudine. Alia vero loca difficultatem non habent, nam in 3. de Anima potius supponit punctum esse aliquid positivum, quamvis à nobis per prætationem declaretur. Vnde illud etiam parat nigredi, quæ per modum priuationis albedini cognoscimus. Ex similiteris libro de Animalium moribus supponit dari in colis puncta indiuisibilia, quæ sunt Poli; negat tamen ea esse substantiam aliquam, in qua possit virtus motiva residere.

SECTIO VI.

An linea & superficies sint propriæ species quantitatis continuae inter se & à corpore distinctæ.

Hactenus solum ostendimus dari in rebus huiusmodi lineas, & superficies, ac puncta, nunc explicare oportet, quomodo participant essentialiam qualitatibus. Quæ dubitatio in punctis induiuisibili locum non habet, nam cum omni ex parte induiuisibili sint, quantitatibus essentiali rationem non participant. Et ideo omnes supponunt punctum non esse quantitatibus speciem, nec vero aliud praedicamentum constitueret, sed reduci ad praedicamentum quantitatis tanquam principium eius, & quid incompletum in eo generet. E contrario vero de corpore, etiam nulla est quæstio ob causam oppositam, scilicet, quia si quæ est species completa quantitatibus, maxime hoc conuenit corpori quod extensum est vndeque, & divisible secundum omnem dimensionem. Et ab illo maxime habet substantia materialis molem corporalem, & impenetrabilem cum aliis corporibus.

Difficultas questionis operitur.

De linea vero & superficie est specialis difficultas. Primo quidem, quia videntur entia incomplete in genere quantitatibus: nam sicut punctum est principium linearum, ita linea est principium superficie, & superficies corporis: ergo solum corpus est completa quantitas, reliqua vero omnia sunt principia eius propinquiora, vel remotiora: sunt ergo omnia incomplete in eogenere. Responderi potest linearum & superficiem vna ratione diuisibiles esse, altera indiuisibiles, & hac posteriori ratione non esse quantitates, sed terminos aut principia quantitatibus: priori vero ratione esse completas quantitatibus species: nam sunt essentialiter extensiones quædam. Sed contra haec respondere, quæ communis esse videtur, argumentor: quia cum tres sunt dimensiones quantitatis longitudo, latitudo & profunditas: aut singula ex his dimensionibus sunt de essentia singularium specierum, aut de essentia linearum: et vna dimensio, de essentia superficie duæ, & de essentia corporis tres. Primum dicit non potest. Si vero dicatur secundum, plausibile sequitur priores species comparari ad ultimam, vt incompletas ad completam, ergo.

Minor quæ ad priori em partem probatur, quia illæ dimensiones non possunt ita præscindi, vt una non includat alteram, alia impossibile est eas distingui.

Nam si quis velit cōcipere & explicare extensionem latitudinis, nō poterit id efficere per id prēcise, quod addit latitudo supra longitudinem, sed necesse est vt in extensione latitudinis longitudinem intrinsece includatur: ergo in essentia superficie includitur linea, vt longitudine est, & non tantum, vt diuisibilis est: & idem est de superficie respectu corporis: Et confirmatur hoc ad declaratur, nam si ha dimensiones prēcise & secundum singulas tantum diuisibilitates consideretur, non videantur differre formaliter in ratione extensionis: ergo solum distinguuntur penes numerum (vt ita dicam) quatenus scilicet vna includit tres, aut duas vel vnam tantum dimensionem. Antecedens patet, quia in superficie latitudo prēcise sumpta, longitudine quædam est, cuius signum est, quia ipsam latitudinem seu quantitatem eius linea metimus: ergo extensio linea & latitudinis eiusdem rationis sunt: nam mensura esse debet homogenea mensurato, ergo superficies nihil aliud esse videtur, quam extensio habens duplum longitudinem versus diuersas partes seu positiones, & corpus erit habens triplicem longitudinem, nam etiam profunditatem longitudine metimur: ergo non possunt hæ species distinguiri, nisi quatenus vna aliam includit. Et confirmatur, nam hac ratione dicit Arist. i. Posterior. lineam esse ex definitione superficie, & superfluent definitione corporis.

Quoad aliam vero partem probatur minor, nam in primis, si de ratione corporis sunt omnes tres dimensiones, ergo corpus in essentiali ratione sua includit superficiem & lineam non tantum vt sunt diuisibiles, sed prout vnam vel duas extensiones habent: ergo linea & superficies non erunt quantitates completae, sed incompletae & ordinatae ad componentem corpus secundum dimensiones quas habet. Adeinde ad summum distinguuntur hec tria membra secundum magis & minus intra eandem speciem. Nam si dimensiones ipsa prēcise ac sigillatim sumptæ formaliter non differunt, solum distinguuntur numero, & nō vt entia totalia, sed vt partialia componentia vnum: ergo solum hæc differunt inter se tanquam entia magis vel minus composta intra eandem rationem nec refert, si quis dicat in numeris casuari diuersitatem specificam ex additione vnitatis, scilicet vnitates omnes sunt eiusdem rationis. Nam quanvis id admittatur in quantitate discreta, quæ sicut non est verum ens per se, ita nec veras ac reales species habet: in quantitate autem continua hoc nō habet locum, quæ sicut est verum ac per se ens, ita species eius non nisi ex propriis rerum differentiis distinguenda sunt. Sicut solet quantitas continua distinguiri bicubitam, tricubitam, &c. & tamē illa distinctione non est in veras species quātitatis re ipsa diuersitas, sed ratione tantum, ita ergo erit in praesenti, si dimensiones istæ non formaliter, sed materialiter tantum distinguantur.

Questionis resolutio.

Dicendum nihilominus est, lineam & superficiem esse veras quantitatis species, inter se, & à corpore distinctas. Hæc est sententia Aristotelis, & ab omnibus Philosophis & in Scholis omnibus communiter recepta. Neque oportet aliter hanc sententiam probare, quam soluendo difficultatem tacitam: nam ex ea constabit, quomodo vniuersique harum specierum essentialis ratio quantitatis integre conveniat: quomodo item ex vnaquaque earum sit extensio formaliter diuersa, ideoque ipsæ sunt quantitates specie diuersæ. Et hoc sumi etiam potest ex scientia Geometria, in qua distinctæ passiones de his speciebus demonstrantur. Quod autem præter has species quantitatis continua non sint aliae, constabit magis ex sectionibus sequentibus. Nunc in quantitate permanente & intrinseca (vt aliqui vo-

cant) res est etiam communis & clara, quia non possunt intelligi plures modi extermorum, aut terminorum continuantium, præter puncta, lineas, & superficies. Vnde Mathematici, ut colligant numerum harum specierum, cogitatione effingunt lineam describi ductu puncti, superficiem ductu linea versus latus, corpus ductu superficie versus latitudinem: nec possunt concipi plures differentias harum dimensionum. Item hoc demonstrant quia linea recta non possunt perpendiculariter esse intersecare, ita ut angulos rectos conficiant, nisi tribus modis, scilicet describendo crucem duabus lineis, & tertia vtramque per illud punctum, in quo se secant, configendo: his namque tribus lineis tres dimensiones respondent, ut constat: nunc plures possunt excogitari. Solet etiam hoc magis physices ostendit ex differentiis positionum, que tantum sunt tres tribus dimensionibus correspondentes, scilicet sursum & deorsum longitudini: dextrum & sinistrum latitudini: ante & retro profundiati. Lege Aristotelem i. de Cœlo capite i. & Ptolomeum lib. de dimens. & nostrum Clauium in sua sphera cap. i.

Ad rationes dubitandi respondetur.

Ad difficultatem ergo propositani recte in principio responsum est, lineani (& idem est proportionaliter de superficie) esse entitatem quandam ex se & per se habentem propriam extensionem, quam substantia communicat, & ideo sub ea ratione esse veram & completam quantitatis specie. Quamquam quia huiusmodi ens simul etiam diuisibile est sub alia ratione, possit terminare & copulare partes alterius extensionis, & vt sic possit ens incompletum appellari: incompletum (inquam) non in toto genere quantitatis, sed in specie superficie. Punctum enim & in toto genere quantitatis est incompletum, quia nullam habet extensionem, & peculiariter in specie linea, quia est proprium principium eius, & in illius definitione ponitur, linea vero in genere quantitatis completum quid est: tamen in specie superficie est quid incompletum, quatenus est principium eius, & aliquo modo illam componit.

Dices: Hac ratione respondere potest aliquis, etiam materiam primam, vel formam esse specie completam substantiam: nam licet prout componunt vna substantiam, sicut in completae, prout sunt tales entites substantiales, habent suas rationes & essentias completas. Et è conuerso ignis & aqua dici poterunt entia incompleta: nam licet secundum se in suis speciebus completae sint, quatenus compophunt vnum vniuersum, sunt incompletæ.

Respondetur, neque esse nouum aut singulare vt vnum & idem ens secundum diuersas rationes & respectus sit completum & incompletum, neque id esse extendendum ad qualibet entia sine vera ratione aut fundamento. Primum patet, nam eadem dependunt in ratione vix est incompletum ens: & in ratione actionis est ens completum in illo genere: & alia exempla superiorius proposita sunt. Maximeque habet hoc locum in accidentibus, quia cum absolute in genere entis sint incompleta entia, facile possunt diuersis respectibus esse completa vel incompleta accidentia in ordine ad diuersas species. Alteram vero partem recte probant exempla adducta, tamen quod ad præsens spectat nō sunt similia: nam materia & forma sub nulla ratione participant integræ essentiam substantiarum, & ideo non possunt in eo genere completa entia vocari. E contrario vero aqua & ignis, ita sunt completa entia in genere substantiarum, vt natura sua non ordinetur ad componentum aliquod completum ens, quod sit vere ac per se vnum in aliquo genere. neque enim vniuersum est huiusmodi ens: neque ipsa entia ipsum compo-

VII.
Obiectio.

VIII.
Responso.

nunt per veram & realem vniōnem inter se, sed tan-
tum ordine quodam. Linea vero propriæ ac per se v-
nitur superficii partibus, & ad hoc est natura sua in-
stituta, neque alio modo potest naturaliter existere,
etiam si aliqui completam quandam extenſionem
quantitatis habeat. In quo est magnum discri-
men inter substantiam & accidentia, vt dixi: nam sub-
stantia, quæ est simpliciter completa in genere sub-
stantiæ (physis loquimur) nunquam potest esse talis,
vt natura sua instituitur vel ordinetur ad com-
ponendam aliquam completam substantiam, forma-
liter ac per se ipsam: eo qnod ens completum in
genere substantiæ, sit simpliciter completum in
genere entis. At vero accidens, licet sit completum in
aliqua specie accidentis, potest sub alia ratione ha-
bere aptitudinem, vt instituitur ad componendam
aliā speciem accidentis. Sicut etiam in genere qua-
litatis tam potentia, quam actus est qualitas com-
pleta, & nihil minus una ordinatur ad aliam, vt po-
tentia ad actum, vel vt actus ad potentiam: sub qua-
ratione vtrumque incompletum quid existimari
potest.

*Quomodo tres dimensiones inter se
comparantur.*

IX. **A**d alteram partem seu replicam contra hanc re-
sponsonem, si modum loquendi Philosophorum
consideremus, satis incertum est, quid sentiant
de his dimensionibus, & de modo, quo in his specie-
bus quantitatis includuntur. Mihī tamen ita vide-
tur sentiendum, vt in primis dicamus has tres dimen-
siones, longitudinem, latitudinem, & profunditatem,
esse inter se diuersarum rationum: Quod facile
probatur, quia longitudine sola, etiam si versus quam-
cunque partem protendatur, sursum deorsum, &
versus omnia latera, non efficiet planitatem, aut lati-
tudinem, quia non potest latitudo componi ex solis
indivisiibilibus lineis secundum eam rationem, qua
indivisiibiles sunt, neque etiam quatenus sunt indivisi-
biles, quia vt sic non efficiet, nisi maiorem longitudinem.
Vnde nec linea sola poterunt quasi continue
extendi versus omnem partem, nisi inter eas inter-
ponatur aliud genus extensionis, diuersæ rationis ab
extensione linearum, & hanc extensionem vocamus
latitudinem: Eademque proportio est latitudinis ad
profunditatem. Neque contra hoc obstat ratio super-
ius facta de mensura longitudinis. Ex illo enim in-
dicio solum habetur in superficie aut corpore repe-
rirī lineas ex omni parte & secundum omnem posi-
tionem: atque ita esse permittas has dimensiones, vt
non possit aliqua planitatis vel profunditas reperi-
ri in qua non sit interposita longitudine: atque inde sit
vt omnis quantitas ex quacunque parte possit longi-
tudinem mensurari. Illa autem mensura non est
formalis mensura latitudinis vel profunditatis, quia
una non commensuratur aut adæquat immediate
alteri, sed potest dici mensura virtualis seu medietatis,
quatenus ex longitudine vniuersitatis & alterius col-
ligi potest per principia Mathematicæ quanta sit ex-
tentio totius plani. Cum autem Aristoteles dixit, men-
suram esse homogeneam mensurato, loqui-
tur de mensura formalis & adæquata, quæ per co-
putationem ad rem quantam eius magnitudinem no-
tificat. Et hoc modo planum plano immediate men-
suramus, & corpus corpore, quomodo vini quanti-
tatem amphora mensuramus.

X. Deinde dicendum est, has species nō differre pro-
priæ penes numerum dimensionum, formaliter lo-
differencia quando, sed quasi presuppositio: superficies enim
inter lineā, proprie differt à linea, quia habet propriā quandam
superficie, extenſionem diuersa rationis ab extenſione lineæ, &
corpus similiter differt ab vtrāq; quia alia propriam
extenſionem habet, tamen, quia extenſio lineæ alias

non includit, neque etiam formaliter supponit, ideo
definiri solet linea, quod sit quantitas vniuersitatis seu pri-
ma dimensionis, vel longitudinem habens sine lati-
tudine & profunditate. At vero extensio superficii,
necessario supponit, & includit aliquo modo exten-
ſionem lineæ, non quia forma hæc illa confiratur,
sed quia indiget lineis adiuvarum partium continua-
tionem & terminationem, & ideo dicitur superficies
quantitas duarum dimensionum, seu habens latitu-
dinem & longitudinem sine profunditate, quamvis
non eodem modo vtramque dimensionem indu-
cat, nam formaliter (vñ hædicam) includit latitudi-
nem: longitudinem vero quasi materialiter aut pre-
suppositive, quod alii dicunt includere latitudinem
in recto, longitudinem vero in obliquo: nam super-
ficies definiri potest, quod sit latitudo, longitudine
continuata. Atque eadem proportione loquendum
est de corpore, nam definiri potest quod sit quanti-
tas trium dimensionum, seu habens profunditatem
cum latitudine & longitudine, quod eodem sensu
aciendum est.

Solum est in his nominibus cauenda æquivalen-
tia, haec namq; voces in alia significacione vulgo acci-
pi solent: nam in plano in æqualem laterum minor
extenso appellari solet latitudo: maior vero dicitur
longitudo, cum tamen Mathematicæ loquendo in
vtrōque latere sit longitudo linearum, & propriæ ex-
tentio latitudinis, quæ ad superficiem pertinet. Vnde
in plano quadrato, vel nullum latum potest dici
planum aut longum in eo vulgariter sensu, vel æqualiter,
& ad arbitrium loquentis vtrumq; latus potest
ita appellari. Similiter altitudo, profunditas, & cras-
ties appellari solent in corporibus penes quandam
proportionem ad corpus humanum, seu ad differen-
tias positionum: altitudo enim dicitur extensio seu
expansio versus superiorē locum, profunditas ver-
sus inferiorem: extensio vero, quæ est in transuerso,
seu penes ante, & retro, si in planum aut dextrum, vo-
catur crasties seu corpulentia, quæ omnia nos per
modum longitudinis mensuramus. Proprie tamen
philosophice loquendo, profunditas seu corpulen-
tia significat propriam corporis extentionem à lati-
tudine & longitudine distingitam.

SECTIO VII.

*Vtrum locus sit vera species quantitatis con-
tinua ab aliis distincta.*

L **S**uppono sermonem esse de loco cor-
porum, in quo tria possunt considera-
ri. Primum est spatiū illud seu inter
uallū, quod corpus replet & occupat
sua quantitate. Secundum est pregen-
tia, quā corpus ipsum habet in tali spatio. Tertium
est superficies ultima corporis continentis. Quartū
addit Scotus quodl. 11. scilicet, relationem continen-
tis, quæ est in loco respectu locati, in qua putat ratio-
nem loci positam esse. Nos vero, quod ad presen-
tē attinet, hanc relationem omissem facimus, quia vel
nihil est, vel posterior est, & resultans ex circumscri-
ptione loci. Et quia de illa fatis notum est non esse
speciem quantitatis.

Spatium non est quantitas.

II. **D**e primo autem supra nominato antiqui Phi-
losophi putarunt, inter uallum hoc, quod à no-
bis concipitur inter parieres huius aulae, esse veram
quantitatem & dimensiones quasdam à corporibus
separatas, ut ex Aristotele habemus in 4. Physic. Vbi
Philopo. in digress. de loco refert, Stoicos & Acade-
micos in ea fuisse sententia, à qua ipse non dissentit.
Iuxta

Iuxta eam tamē sententiam illud spaciū non videatur esse species quantitatis distinctā à precedentibus quia in illis dimensionibus non esset aliud extensio- nis genus prater longitudinem, latitudinem vel pro funditatem.

Merito tamen Aristoteles eam sententiam reicit, & cum eo omnes interpres, praesertim Commentator, D. Thom. Albertus, & Themistius 4. Physico. text. 36. Simplicius tex. 40. Tum quia vel illæ dimen- siones essent separate ab omni substantia, & hoc re- pugnat accidentibus ex natura rei, vt loquimur. Vel si essent in substantia corporea, illa non esset locus, sed potius locatum quid. Tum etiam quia, vt cuncte essent illæ dimensiones, si essent vera quantitas, po- tius impedit ingressum alterius corporis in hu- iusmodi interuum. Quapropter vt huiusmodi in- teruum posse corpore compleri, potius concipiendū est, vt ex se carens omni reali dimensione. De quo spatio sic concepto certum est non esse ens reale possum, & consequenter non esse speciem quantitatis. Quod præter dicta, est nobis evidens, quia illud spaciū non est aliquid creatum, aut temporale, sed eo modo quo esse concepit æternū est: non potest ergo esse verum ac reale ens. An vero posse lo- cus appellari, quæstio forte est de nomine, sed ad nos nunc non spectat. Item an sit ratiū fidelium aliquid & imaginarium vel aliquo modo dicti posse vere es- se, dicimus inferius disputationes de Vbi, & de entibus rationis.

Presentia in spacio non est quantitas.

DE secundo, id est, de presentia illa seu modo ex- istendi quem habet corpus in spacio quod replet, nunc etiam non agimus, sed supponimus, hoc non pertinere ad prædicamentum quantitatis, sed ad speciale prædicamentum Vbi, de quo infra dicturi sumus. Habet quidem huiusmodi presentia in corporalibus rebus extensionem, ratione cuius quanta dici potest. Sed tamen non ex se, sed ex subiecti quantitate habet extensionem, qua ratione supra se. I. adnotabamus, presentiam rei spiritualis in spacio diuisibili, non est proprie quantam, etiam si aliquo modo diuisibili sit, quia ex subiecto non ha- ber extensionem, nec diuisibilitatem. Quocircas, si- ura alia accidentia quæ sunt in corpore quanto, licet extendantur ad quantitatē subiecti non tamen ha- bent proprias quantitates, sed sunt quanta per acci- dēns, ita hic modus præsentia quoad extensionem quam habet ex parte subiecti, est quoddam quantum per accidēns à quantitate subiecti, non tamen con- stituit propriam speciem quantitatis. An vero per ha- bitudinem aut spaciū habeat ex se propriam ali- quam extensionem, quæ posse quantitas appellari declarabitur sectione sequente, simul cum extensiō- nemotus.

De superficie continente versatur questio.

DE tertio igitur, id est, de superficie continente, præcipue tractatur quæstio. Et ratio difficultatis est, quia Aristoteles 4. Physicorum, capite 4. con- cludit hanc superficiem esse verum ac realem locum. Et tamen in prædicamento quantitatis numerat locum inter species quantitatis continuas, & distin- guit illum à tribus species supra numeratis. Et ratione probari potest, quia esse formam intrinsecam & extrinsecam, sunt rationes sufficiētes ad distin- guendas species, immo interdum etiam ad distingue- da prædicamenta, ut patet in actione & passione. Sed locus distinguuntur à superficie vt forma extrinseca ab intrinseca: nam superficies vt terminat proprium corpus, cui inhaeret, habet rationem intrinsecam formam, & est una ex tribus species supra numeratis, vt autem circumferbit & contineat aliud corpus, habet

se ut forma extrinseca eius: ergo vt sic constituit di- stinctam speciem, quæ ad genus quantitatis pertinet quia confert locato quandam extensionem extrin- secam, ratione cuius & est mensura eius, & illi est qualis, quæ sunt proprietates quantitatis.

In contrarium autem est, quia Aristot. in §. Metap. cap. 13. in numerandis species quantitatis continuas locum omittit. Propter quod omnes fere authores in hoc conueniunt, sub aliqua ratione diuidi quantitatē continuum & permanentem adēquate in il- las tres species, ac proinde rationem illam quantitatis logo minime conuenire. Laborant autem multi in conciliandis his testimoniis Aristotelicis.

Prima opinio refertur & improbatur.

ET per uulgata quidem distinctio est, quantitatē posse considerari aut in ratione mensuræ, aut in ratione extensionis seu diuisibilitatis. Et prior quidem modo dicitur locus numerari inter species quā- titatis: quia est mensura extrinseca, posterior autem modo non est species quantitatis, qui non habet peculiarem extensionem, neque illam locato confert. Veruntamen distinctio non est necessaria, neq; prior pars eius veritatem continet. Primo quidem, quia iam ostensum est, rationem mensuræ nullo modo esse essentialē quantitati, nec secundum illam posse distinguere species eius. Quin etiam ostendimus rationem mensuræ non posse aliquius rei, aut prædica- menti essentiam constitutre. Nam si sumatur in actu est denominatio extrinseca ab actu animæ: si vero sumatur aptitudine, supponit in re propriam naturam ratione cuius est apta, vt per eam alia cognoscatur, quæ aptitudo nihil addit entitati rei, sed connotata liquid extrinsecum, vt in passionibus entis, & in alijs sepe declaratum est.

Vnde argumentum secundo, nam superficies vt intrinsece terminat proprium corpus, non est mensura eius, quia non significat quantitatem eius, sed potius, quantum est ex se, reddit illud mensurabile: ergo sub ratione mansuræ non potest distinguere species à loco. Imo esse mensuram, saltem aptitudine, non est alio modo proprietas superficie, nisi quæ enus alteri corpori potest aliquo modo coaptari, quo modo non tantum locus potest assumi vt mensura locati, sed eriam locatum loci, sicut enim per capacitatem vasis quantitates aquarum mensuramus, ita per quā titatem aquæ interdum mensuramus quantitates diuinorum vasorum. Et hoc modo non solum per superficiem, sed quodammodo per totam cor- poris molem quantitatē alterius mensuramus: quod maxime conspicitur in ponderibus. Vnde o- portet corpus etiā in duas species distinguere. Quod si dicatur, pondus non mensurari per quantitatē, sed per gravitatem, quæ est qualitas: oportebit vel ob illam rationem mensurare aliud genus accidens constitutere, vel certe concedere illam esse peculiarem speciem quantitatis, quia licet gravitas sit qualitas, tamen non mensurat, nisi vt aliquo modo quan- ta est: sicut de tempore aliqui dixerunt, vt infra vidēmus. Simile argumentum fieri potest de linea, quia licet nos non utamur lineis indiuisibilibus ad mensurandum, tamen cum quantitatē panni vlna mensuramus, per se non utimur nisi sola longi- tudine: vnde illa non est propriæ mensura loci, constituet ergo distinctam speciem. Ratio ergo mensura nullo modo distinguere species quantitatis, sed sicut in communi est proprietas generis, ita de- terminatis modis est proprietas singularium spe- cierum.

Alia opinio improbatur.

A lii ergo distinguunt de quantitate intrinseca, & extrinseca, & dicunt superficiem continen- tem

tem respectu locantis esse terminum intrinsecum: respectu vero locati esse extrinsecum terminum, & ita distinguunt diuersas species quantitatis extrinsecorum & intrinsecorum. Et iuxta hanc sententiam videtur locus & superficies distingui etiam in ratione extensionis, nam locatum quodammodo extrinsecus extenditur ad extensionem loci, unde etiam illi configuratur. Sed haec etiam distinctio non est conueniens. Nulla enim est quantitas extrinsecus, si vere a proprie de quantitate loquamur: nam per extrinsecam quantitatem nullo modo extenditur aliena substantia vel quantitas. Quodenim locatum dicitur coextendi loco, non est quia formaliter per illum extendatur, sed solum per iuxtagositionem, quo modo etiam locus ex extenditur iuxta exigentiam locati, & interdum locus esse accommodat seu configuratur locato potius quam est conuerso, ut cum aqua circumdat arborēm vel columnam: vnde id non prouenit ex ratione loci, aut locati, sed ex eo quod unū corpus est liquidum, & facile cedit: altud vero reficit. Atque eadem ratione, esse terminum extrinsecum commune est tam locatio, quam loco, & non constituit propriam aliquam vel specialem rationem quantitatis: aut alio cuius accidentis, nisi fortasse alicius relationis, quia esse terminum extrinsecum non est informare vel efficiere, sed vel esse iuxta positionem, vel obſtare alteri, ne ultra progrediatur.

Locus non est propria quantitatis species.

X.

Dicendum ergo absolute censeo, locum non esse peculiarem speciem quantitatis distinctam à reliquis, sed vel nullo modo pertinere ad quantitatem vel ad summum esse proprietatem quandam superficiei, aut suae specificum. Declaratur & probatur: nam duplexer potest considerari locus: uno modo ut aptitudine tantum continens, aut lacans *Duplex loci aliud: alio modo ut actu locans, & actu circumscriptiens aliud.* Prior modo quāmuis in re ipsanō deatur locus cum ea aptitudine sine actu, quia non datur realis locus vacuus: absolute tamen non inuoluit repugnantiam, & præterea potest facile secundum eam præcisam rationem a nobis considerari, quomodo vacuum definitur, esse locum vel superficiem aptam repleri corpore & illo carentem. Hoc ergo modo locus in re nihil addit: superficiei: sed declarat quandam aptitudinem, quam superficies per se ipsam habet: velū (ut volunt aliqui) de ratione loci est, ut sit superficies concava: ad summum addet quandam figuram: in ratione tamen quantitatis nullam differentiam addere potest, au: speciem constitueri. Sicut quod superficies sit apta ad recipere a lbedinem, aut ut possit esse æqualis, vel inæqualis, solum dicit proprietatem superficiei, ratione distinctam. Et optimum exemplum est de vase, qua secundum superficiem suam apta est peculiari modo circundare & denominare vestitum, quæ aptitudo requirit quidem peculiarem figuram, nihil tamen addit ad prædicamentum quantitatis per se pertinens, sed ad summum includit, vel supponit aptitudinem illam, ut quandam proprietatem superficiei, ratione distinctam. Et pari modo in superficie dei locarum, seu locabilis potest considerari aptitudo quædam, ut circumscratur loco, etiam si actu non circundetur extrinseca superficie, ut de ultima sphera coelesti dici solet. De qua aptitudine proportionaliter etiam dici poterit, requirere specialem figuram, nimis connexam: non tamen constitueri specialem rationem quantitatis, sed ad summum explicare proprietatem cuiusdam superficie ultima, ratione distinctam ab illa. Sic igitur aptitudine tantum consideratus locus, in ratione quantitatis solum dicere potest proprietatem quandam ratione distinctam à superficie ultima. Dixi autem superficie aut superficie, quia non est de ratione hu-

iusmodi loci, ut sit una superficies continua: nam licet arbor, aut homo partim aqua, partim aere circundetur, unum locum habere censetur constanter ex duabus superficiebus inter se contiguis: Imo quatenus locus debet esse immobilis, telle Aristotele, superficies varie sibi succedentes in eadem distracta ad polos, dicuntur esse idem locus numero, quod etiam declarat, locum physicum non esse speciem quantitatis continua, tum quia ipse per se non postulat continuatatem, tum etiam quia nulla quantitas est illo modo immobilis.

Posteriori autem modo considerando locum vel actum circumstantem, denominantem locatum, multo minus potest speciem quantitatis constitutre: nam vel talis species est, ut quantitas corporis locanti, aut corporis locati: si locanti non est nisi superficies, nam illa denominat locantes nullam extensionem, aut magnitudinem illi corpori addit, que aliquid aliud ad rationem quantitatis pertinent, sed ultra explicatam aptitudinem, addit solum propinquitatem alterius corporis vel relationem ad illud. Nec vero locus ipse circumstantis potest dici quantitas corporis circumstanti, quia licet in eo supponat quantitatem, non tamen addit illi vultum extensionis genus, ut super a declaratum est. Vnde nec formaliter illi conferit effectum vultum ad quantitatem pertinentem. Quocirca etiam si demus superficiem circumscribentem comparari ad corpus circumscriptum aliquo modo vel formam extrinsecam eius, & ut sic habere rationem aliquam quāmuis imprimitum accidentis: tamen sub ea ratione non potest pertinere ad prædicamentum quantitatis. Primo, quia quantitas dicit accidentis, verum ac proprium, & consequenter intrinsecus a proprie inhaerens: locus autem circumstantis non nisi imprimita, & per analogiam potest dici accidentis corporis circumstanti. Secundo, quia effectus formalis quantitatis, quā supra explicamus, est primo diversus illi quasi effectu, vel potius denominandi modo, quem habet corpus circumstantis in circumscriptione. Et hoc etiam optimè declarat exemplum de vestiis supra allatum, nam re vera etiam vestis secundum ultimam superficiem, & ut sic est forma extrinseca, que ut sic non pertinet ad prædicamentum quantitatis, sed ad aliud. Simileque est ad albedinem gypsi comparata ad ipsum, vel ad parietem gypsum: nam respectu gypsi, quod album denominat, comparatur ut forma inhaerens, & ut sic est propria qualitas: respectu vero parietis, quem denominat dealbare, comparatur ut forma adiacens, & denominans solum medio corpore adiuncto, & ideo ut sic non pertinet ad prædicamentum quantitatis. Ad quod autem prædicamentum omnes haec denominations pertineant, dicimus infra explicando prædicta menta ubi, & habitus.

Ad fundamenta contraria sententiae.

AD Aristotelem ergo in prædicamentis responsu. *Arbi in pta* *di ames* *gu/potis* *af/gonit* *quantitat*
Aderit, ibi non examinasse exacte propriam rationem quantitatis, & specierum eius, sed eas species numerasse, quæ in aliorum ore circumferabantur, & multi fascesprobabiliter censerent, ibi perlucum intellexisse spatum, quod antiqui putabant propriis dimensionibus plenum esse. Ad rationem autem iam responsum est, superficiem continentem consideratam ut formam extrinsecam, non pertinere ad quantitatem, nec conferre formaliter aliquam extensionem corpori circumscripto, sed vel efficiendo, vel restringendo conferre ad terminacionem eius. Quomodo, ut dixi, etiam locatum potest ad ipsum locum comparari, & gladius diuidendus dici potest terminare partes diuisas. Quod autem hic locus possit esse æqualis, & assumi ut mensura, non

non fundatur in propria ratione loci, aut formæ extinsec, sed in propria ratione quantitatis & superficie. Cuius signum est, quia etiam locatum ratione sua superficie, habet quod posse esse æquale & assumere etiam in mensuram ipsius loci, si quantitas locati notior sit ut supra declarauimus.

SECTIO VIII.

Vixum motus, aut extensio eius, propriam speciem quantitatis continua constitutat.

Ratio difficultatis est, quia motus est de genere continuorum teste Aristoteles tertio Physicorum in principio: ergo motus est quoddam quantum continua, ergo habet quantitatem: quia sit quantum & continuum: illa autem non est corpus, nec superficies, nec linea: ergo est distincta species quantitatis. In contrarium vero est, quia Aristoteles hoc loco 5. Metaphysicorum cap. 13. numerat motum inter quanta per accidens, quia solù est quantitas ratione magnitudinis, supra quam sit motus, vbi peculiariter videntur loqui de motu locali: propterea autem seruata intelligendus est de omnibus. Species autem quantitatis non multiplicantur propter ea quae sunt quanta per accidens: alias quot essent in substantia accidentia quanta, tot multiplicandæ essent species quantitatis.

Opinio affirmans.

Suppono sermonem esse de motu proprio dicto, id est, successivo & continuo, nam de mutatione quæ in instanti sit, clarum est non esse quantam, cum divisibilis non sit: de successione autem discreta nūc non agimus: spectat enim ad dispositionem sequentem, vbi de quantitate discreta differemus. De motu igitur sic sumpto est multorum opinio, licet essentialiter non sit quantum, aut quantitas, in eo tamē esse propriam quandam quantitatem, quæ est proprietas eius, per se secundo illi conueniens: constituens autem sub genere quantitatis peculiarem quādam speciem distinctam à tribus enumeratis, atque etiam à tempore. Ita tener Fons calibro 5. Metaphysicorum capite 13. quæst. 8. Et omisso priori parte negativa, de qua postea nonnihil dicemus, quia ad præfens institutum sere nihil pertinet, posterior probatur. Quia in motu est peculiaris modus continuatatis, quæ in successione distinguitur ab omni continuitate permanente. A successiva vero continuitate temporis distinguitur, quia continuitas motus solet esse magna, cum temporis est parua, & è conuerso: nam in celeri motu est magna continuitas motus, & parua temporis, quod contra accedit in tardo motu. Item quia continuitas temporis est mensura continuatitudinis motus, teste Commentatorum 4. Physicorum, 119. Cuius ratio est, quia temporis successio, seu continuitas invariabilis est. Et potest hæc pars posterior confirmari ex priori: nam continuitas motus est quædam proprietas eius extra essentiam ipsum existens, & hæc vnuoce conuenit omni motui: ergo pertinet per se ad aliquod prædicamentum: sed non pertinet nisi ad prædicamentum quantitatis, & in illo non potest reduci ad alias enumeratas species: ergo per se constituit propriam speciem. Tandem, motus habet proprias partes extensionis, nimurum mutations partiales: habet etiam propria continuativa, quæ à Philosophis vocantur mutata esse: ergo habet propriam continuatatem, & compositionem quantitatuum distinctam à reliquo.

Contraria sententia probatur, & quæstio resoluta.

Nihilominus dicendum censeo, motum non es- se ita per se quantum, ut ratione illius necesse sit quartam speciem quantitatis continuæ adiungere: hanc existimo esse sententiam Aristotelis, qui tam in Dialectica, quam in Metaphysica motum dicit esse quantum per accidens. Atque ita sentiunt frequentius expositores eius, præsertim Diuus Thom. 5. Meta physica. Ut autem eam probem, suppono in motu duplicom intelligi posse extensionem & continuatatem: vna est ex parte subiecti, quæ est propria corporalium motuum, alia est ex parte termini seu latitudine eius, quæ communis est omni motui successivo, sive corporali, sive spirituali. De priori extensione & continuitate nulla est controversia, quin secundum illam modus dicitur quantus per accidens, & ideo ad eam non requirat peculiarem speciem quantitatis, sed eam sufficienter habeat ex quantitate subiecti corporei in quo existit. Quomodo dixit Philosophus 2. de Generatione, textu secundo, motum esse continuum, propter id quod mouetur, & 6. Physicorum textu 33. ait motum dividit secundum divisionem mobilis: totumque motum esse totius mobilis, & partem partis. Quo fit ut sicut alia accidentia, quæ extenduntur per corpus, sunt quanta per accidens ex quantitate subiecti, ita etiam motus secundum hanc extensionem, sit quantus per accidens, nam extenditur ad extensionem subiecti.

III.

IV.

Vnde etiam fit, ut hæc extensio non solum in motu proprio dicto, sed etiam in mutatione instantanea reperiatur, ut cum illuminatio subito sit in toto corpore, vel visio in oculo, in quo habet extensionem aliquam: nam sicut lumen ipsum, vel actus videndi, & est qualitas corporea, sunt extensa in subiecto, & quæ per accidens, ita actiones vel mutationes, quæ in aliis qualitatibus efficiendis interveniunt, habent similem extensionem in subiecto, & sunt etiam quantæ per accidens. Ex quo etiam intelligitur, licet interdum contingat, hanc extensionem motus in subiecto, successione fieri, nihilominus extensionem & continuatatem eius non perire ad distinctam, vel peculiarem speciem quantitatis: nā etiam nūc prouenit illa extensio ex quantitate subiecti adiuncta (quoad successionem) imperfectione vel voluntate agentis, quod vel non valeret, vel non vult totum subiectum simul immutare, sed prius vnam partem quam aliam, quia motus seu ordo agendi non potest variare intrinsecam & propriam rationem quantitatis. Cuius etiā signum est, quod si mutatio talis sit, ut effectus, qui per eam sit, pendeat ab agente in fieri & conservari, etiā actio ipsa, vel mutatio in prima effectio, successione extendat actionem suam ad remoras partes aeris, postea simul conservat illuminationem extensem per easdem aeris partes: quod ergo inter partes illius mutationis sit ille ordo successionis, vel similitudis quoad inceptionem vel durationem per accidens est, & non oritur ex aliqua quantitate illis intrinsecis, sed ex imperfectione, ut dixi, vel voluntate agentis.

Venio ad alium extensionis modum, de quod est proprie controvergia, & difficultas: & ut clarius procedat demonstratio, distinguamus tres motus, quos Aristoteles 7. Physicorum distinxit, alterationem, scilicet, augmentationem, & modum localem: nam inter eos est aliqua conuenientia quoad radicem, vel capacitem continuationis & successionis, & aliqua etiam

V.

Motus localis augmentatione, & alteratio, in quo conueniant, & in quo difficiantur.

etiam diversitas. Convenient siquidem, quia in omnibus radix successions & continuationis est aliqua latitudo termini formalis: differunt vero, quia in augmentatione per se etiam est necessaria extensio subiecti: in alteratione vero minime: loquor enim late de alteratione pro qualcumque intentione qualitatis, que etiam in attributis, vel habitibus animae inueniuntur. Motio item localis, licet Physis, seu materialiter sumpta, requirat mobilis extensionem ad successionem suam, tamen absolute potest in rebus incorporeis repertiri. Et secundum totam hanc latitudinem oportet nos considerare, successionem motuum, cum metaphysice & abstracte illam comprehendimus. Deinde oportet accurate distinguere inter continuationem, successionemque alicuius mutationis: hac enim duo non sunt omnino idem, nec converuntur: potest enim mutatio aliqua esse continua, etiam si successiva non sit, quod patet, tum in continuatione extensionis, tum etiam intentionis: nam si in momento tota superficies calefacta, sicut illa calefactio haber extensionem in superficie illa, ita etiam haber continuationem suarum partium, etiam si non habeat successionem. Et idem est, si causa factio
vt octo (quod non repugnat) in instantie fiat in aliquo subiecto: nam sicut forma illa habet gradus intentionem inter se unitos, quam unionem per proportionem ad quantitatem, continuationem appellamus, ita in illa mutatione sunt partes correspondentes gradibus formae, & habentes inter se proportionalem unionem: sic igitur est in illa mutatione continua sine successione: differt ergo continuatio mutationis à successione: & ratio est clara, quia successio requirit prius & posterius in duratione: continua vero solum requirit unionem partium habentium terminum communem, etiam si simul fiant.

VI.

At vero è contrarium successio proprie sumpta prout de illa loquimur, intrinseca includit aliquam continuationem: nam licet aliqua successio dicatur esse discreta, illa tamen proprie non est in una & eadem mutatione, sed in diversis, ex quibus una non efficitur, nisi per accidens aut consideratione nostra, ut latius dicemus disp. sequente, & infra explicantes praedicamentum. Quando: successio autem de qua hic agimus, est illa, quæ in uno & eodem motu reperi potest, & hæc requirit sine dubio continuationem. Nam unitas motus, teste Aristot. 5. Physic. ex continuatione temporis maxime pender. Consistit autem hæc continua in hoc, quod partes mutationis, quæ simul non sunt, immediate, & sine interruptione sibi succedant, & aliquo indubitate termino copulentur, ita ut ante illum immediate una pars motus precedat, & post illum alia pars immediate subsequatur: hæc ergo continua est de intrinseca ratione talis successione.

VII.

Vnde mea sententia valde errant, qui dicunt successione esse de essentia motus, non vero continua- tionem cum in propria successione intrinseca inclu- datur continua, ut declaratum est. Item quia non potest esse successio in communione essentia motus, quin determinata successio sit de essentia determinati motus: est autem omnis successio, aut continua, aut discreta, sicut & motus: ergo si successio est de essentia motus, successio continua erit de essentia motus continui, qui solus est proprius unus per se. Et ideo illum tantum intelligimus nomine motus proprium sumptu, ut dictum est: eadem ergo proportione loquendum est de successione, & de continua- tate successione. An vero talis successio sit de essentia motus, dicemus inferiorius, explicantes praedicamen- tum passionis, & ex parte etiam consta- bit ex his, quæ nunc subi- ciemus.

In continuitate intentionis, nullam esse veram quantitatem.

H[oc] ergo positis signatim improbadum est, in nullo motu esse continuatam, seu extentionem, quæ propriam & distinctam speciem quantitatis requirat. Et in primis hoc clarissimum liquet in mutatione intentionis, nam in ea potest considerari continua pars, aut simul existentia si simul fiant, aut libi continenter succedentia, si sicut successiva. Prior modo illa continua non pertinet ad extentionem quantitatis, sed ad intentionem qualitatis. Vnde si latitudo intentionis diuersi generis est ab extentione & non pertinet ad genus quantitatis, sed reducitur ad praedicamentum, & ad genus, vel speciem talis qualitatis, tanquam modus eius, vel tamquam entitativa integritas & compositio eius, ita prorsus, & eadem proportione dicendum est de mutatione tendente ad intentionem illius qualitatis, & de continuatione partium eius: nam solum est modus intrinsecus eius, & copulatio ad integratas entitativas illius, pertinent ad ipsum genus. Nam si mutatione illa consideretur præcise, ut via quæ reducitur ad praedicamentum futermini, ad illud etiam reducetur dicta continua: si vero consideretur illa mutatione in ratione actionis vel passionis, ad hæc eadem praedicamenta pertinet continua, nam sicut qualitas intensa, & eius intentio, & vno, seu continua graduum intentionis ad idem genus qualitatis pertinent, ita actio vel passio intensa, & eius intrinseca compositio & vno, seu continua in sua ratione, ad proprium viuisque genus spectant.

Posteriori etiam modo sumpta hæc continua, etiam cum successione non potest ad praedicamentum quantitatis pertinere: nam in primis hæc successio non fundatur in aliqua quantitate, sed in latitudine intentionis formæ, quæ est terminus mutationis sicut ergo illa latitudo intentionis non spectat ad genus qualitatatis, ita nec successio, quæ in illa fundatur. Deinde, sola latitudo intentionis formæ, licet sufficiat ut ita dicata ad capacitatem successione in eius intentione, non tamen per se, ac necessario illam successione requirit, quia sicut plures gradus qualitatis intensæ possunt simul esse, ita etiam possunt simul fieri, quantum ex parte ipsius qualitatis. Quod ergo non simul, sed successiva fiant, prouenit ex conditione agentis, comparari ad tale paup. id est, aut ex voluntate agentis, si liberum sit, aut ex impotentiâ, quia non potest simul vincere totam resistentiam passi aut ex applicatione, quia successiva magis ac magis ad paup. applicatur: ergo illa successio non prouenit ex aliqua extrinseca quantitate talis mutationis. Pater consequentia, quia extensio propriæ quantitatis inclusit aliquam impenetrabilitatem, vel necessariam extensionem ex vi talis quantitatis: in quibus autem huius mutationis nulla est intrinseca quantitas, quæ reddat illas inter se impenetrabilis, aut loco cum in eadem parte subiecti fiat, aut duratione, cum possint simul fieri quantum ex se, & quod non ita fiant, proueniat ex conditione agentis. Vnde quod hoc eadem est ratio de successione, quæ est in mutatione ad qualitatem secundum intentionem, aut secundum extensionem partium subiecti: nam virat̄ accedit qualitatib⁹ secundum se spectat, & prouenit ex conditione agentis, aut passi. Sicut ergo successio extensio non prouenit ex aliqua specie quantitatis, ita nec successio intentionis. Accedit tandem quod extensio successione non est omnino positiua, sed prout intentionem includens: nam in hoc consistit, quod ait non simul tota fiat, sed pars post partem: in quo hæc negatio includitur, scilicet, quod quando unum sit, aliud nondum fiat, sed deinceps: hac autem negatio non prouenit ex aliqua positiua quantitate, sed ex

Sect. VIII. An motus propria sit species quantitatis.

371

ex imperfectione aut applicatione agentis, ut declaratum est. Quæ ratio generalis esse potest ad omnes successiones motuum, & ideo inferius amplius illam expendemus.

Succesio augmentationis non requirit peculiarem speciem quantitatis.

Dinde idem facile probari potest de successione augmentationis, quatenus continua esse potest, ut nunc suppono: illa enim successio tota prouenit ex subiecti extensione. Vnde si præcise ac per se consideremus terminum illius mutationis, quamvis ex parte illius sit capacitas, aut non repugnans, ut successione fiat: tamen id non est per se ac simpliciter necessarium ex vi talis termini: nam sicut partes quantitatis simul sunt, ita ex parte earum non repugnat simul acquiri. Quomodo dixerunt aliqui, augmentationem fieri discrete per mutationes instantaneas, ita ut singulis aliqua portiuncula quantitatis simul tota acquiratur. Quod quidem non repugnat, si aut ex parte ageris esset sufficiens virtus ad aquatate agendum in partem distantem, ac in proximam, aut ex parte passi, seu alimenti esset inæqualis dispositio, aut resistens in partibus distantibus ac propinquis: ita ut ratione illius inæqualitatis, compensando nimurum maiorem distantiam cum minori resistentia, possint eodem tempore æquilateri disponi. Sic enim conuersio alieui certe partis alimenti posset in instanti consummari, & tunc aggeratio & accretio aliqua in instanti fieret, & ita in canon esset extensio successiva, sed solum esset extensio continua ex parte subiecti, de qua iam ostendimus non prouenire ex noua specie quantitatis, sed esse quantam per accidentem ad extensionem subiecti: nam si hoc verum habet etiam in mutationibus ad qualitatem, multo magis in mutatione ad quantitatem ipsam. Igitur successiva extensio huius mutationis etiam prouenit ex conditionibus agentis & passi præter latitudinem termini, & ita eadem est ratio de talis successione, & de successione tendente ad qualitatem, sive in extensione subiecti, sive in intensione termini. Non ergo sit per se hæc extensio per propriam quantitatem, sed est per accidentem, seu per aliud ex quantitate subiecti, inæqualiter applicata ad finitam virtutem naturalis agentis. Vnde etiam sit, ut talis extensio non proprie postulata sit, sed per admistionem prædicationis, quia nimurum agens, dum unum agit, non agit aliud, sed deinceps unum post aliud.

Succesio motus localis non requirit peculiarem speciem quantitatis.

que enim modo fieri possunt pro Angeli arbitrio: ergo illa successio quando fit, non prouenit formaliter ab aliqua intrinseca quantitate successiva, sed ab extensione aliqua alterius rationis, ut statim declarabo. Sicut dicebamus supra, substantiam materialē priuatam quantitatē posse à Deo conservari presentem spatio diuisibili, & extenso, ita ut diversæ partes eius sint in diversis partibus spatiij, quæ extensio non esset quantitatē, quia non esset perimpenetrabilitatem partium, sed esset vel substantialis, seu entitatis, vel secundum solam presentiam localem prouenientem, non ex intrinseca repugnancia partium, sed ex capacitate proueniente ex earum distinctione, adiuncta causa agente. Sic ergo proportionaliter intelligendum est de successione illius Angelicū motus.

Quod declaratur secundo, quia illa successio non fundatur in aliqua vera quantitate, sed in sola illa extensione, quæ est in presentia locali Angeli, quam supra sectione prima diximus non esse vere quantam, quia litter aliqui modo sit diuisibilis quoad designationem, per comparationem ad spatium diuisibile, tamen neque in spacio, neque in mobili seu locato, requirit aliquam veram & realem quantitatem, neque est materiali modo diuisibilis in ea, quæ insunt, &c. ergo neque successio motus tendens ad tales presentiam localem potest prouenire ab aliqua intrinseca & vera quantitate. Quo sit, ut si proprie ac in rigore loquamus, talis modus non solum non sit quantus per se, verum etiam neque per accidentem, quia eius extensio nullo modo prouenit ab aliquo per quondam. Sicut etiam presentia localis Angeli non est quanta per se nec per accidentem, etiam si sit aliquo modo diuisibilis, ut supra declaratum est. Possunt vero lato modo hæc vocari, quanta per accidentem, quia eorum extensio, vel non est, vel non intelligitur a nobis sine aliqua habitudine ad quantitatem corpoream, vel saltem ad spatium aptum repleri quantitate corporea.

Restat dicendum de successione motus localis corporum, in eo enim appetit quædam maior necessitas huius quantitatis successivæ, quæ motui attribuitur, quia partes huius motus ex intrinseca sua ratione habent successionem, & quasi impenetrabilitatem in duratione, eo quod ita sunt successiva, ut repugnet saltem naturaliter eo modo fieri: illa ergo intrinseca repugnancia, & impenetrabilitas prouenire videtur ex intrinseca & speciali quantitate successiva. Veruntamen etiam in hoc motu non est necessaria talis quantitas, quia tota illa extensio prouenit à quantitate mobilis & spatii. Vnde respectu motus non excedit latitudinem quanti per accidentem. Quod declaratur primo ex Aristotele locis supra citatis, dicente, motum esse quātum per accidentem, ratione magnitudinis circa quam sit: vnde constat, specialiter loqui de motu locali corporum. Secundo, nam motus localis corporis, ideo successivus est, quia partes corporis, quod mouetur, non possunt simul esse in loco proximo & remoto: sed hæc repugnancia intrinseca prouenit ex quantitate corporis: & inde deriuatur ad partes ipsius motus, quæ partibus mobilis adhærent, & ab eis participant illam extensionem: ergo sunt extensæ per accidentem, & non per se per propriam quantitatem ad modum aliorum accidentium materialium. Tertio declaratur idem, quia intrinsecus terminus huius motus, qui est presentia corporis in spacio, solum est quantus per accidentem, etiam si habeat suam extensionem, & quasi impenetrabilitatem suarum partium, quia totum id habet ratione quantitatis subiecti: sed motus tendens ad hunc terminum, non habet dictam extensionem successivam, nisi ratione extensionis sui termini, & magnitudinis sui subiecti: ergo illa successio non prouenit ex aliqua speciali quantitate successiva ipsius motus. Tandem

XII.

XIII.

Venio ad localem motum, in quo necesse est distinguere inter motum corporum & spirituum: nam licet in vitro possit esse extensio & continuatio successiva: longe tamen diuerso modo, & ideo de illis est figuratum dicendum. In motu enim Angelicū potest esse successio continua, non ex necessitate mobilis, cut in eo non sit pars extensionis, sed ex voluntate: nam cum posset esse præsens diuisibili spatio, existens totus in toto, & in singulis partibus eius, potest vel simul & uno momento adesse toti loco fibi adæquato, vel paulatim & successione continua illum acquirere. Hinc ergo facile intelligitur, illam extensionem & continuatatem successivam, quæ in tali motu esse potest, non prouenire ab aliqua vera quantitate, seu quantitatē specie. Primo quidem, quia in partibus illius mutationis nihil est, quod necessario illas reddat tempore impenetrabiles (vñ sic dicam) seu quod ex necessitate postuleret, vt non similiant, sed successiva ac continue: vitro-

dem consumatur hoc argumento supra factio, quia hæc successio non est vera aliqua extensio positiva, sed consistit in quadam negatione simultaneæ existentia partium motus: nam de essentia successio-
nis, ut sic, est ut una pars sit prior, & alia posterior
duratione, & quod una post aliam sequatur: in hoc autem intrinsece includitur hæc negatio, scilicet,
quod dum una pars sit, altera nondum sit facta, vel
qua precessit, iam non sit. Hic ergo modus exten-
sionis non prouenit per se ab aliqua intrinseca quantitate que sit species distincta à reliquo, sed prouenit
quasi per accidentem ab ipsa magnitudine mobilis, &
extensione spatii, quatenus in causa est vel potius impedit, ne actio, seu transitus mobilis perspatium simul fiat.

Argumentis opposite sententiae
satisfit.

XIV. **A**D argumenta prioris sententia dicendum in primis generatim est, posse quidem in motu considerari continuatatem propriam, & peculiarem ipsius motus, id est, pertinentem ad propriam compositionem entitatis eius ex propriis partibus & continuatiuis: inde autem non recte colligi esse in motu peculiarem aliquem speciem quantitatis: nam ut ex superioribus constat, etiam in substantia ipsa intelligitur propria continuatio substantialis, quæ non est aliud quam unio substantialium partium integrantium, quam necesse est propriis substantialibus terminis heri. Et in qualitate quatenus extensa est in superficie, vel corpore, etiam intelligitur esse propria unio, seu continuatio partium per proprios terminos ad praedicamentum, vel speciem talis qualitatis pertinentes. Et secundum intensionem etiam intelligitur qualitas habere suam latitudinem graduum, quasi continuum propria continuata, seu vnione suorum graduum, qui sunt veluti partes diuisibiles illius latitudinis, quæ suo indivisiibili termino copulantur, & terminantur. Hæc vero continuaties omnes non constituisse proprias species quantitatis, quia per se non habent extensioem quantitatuum, aut aliquam penetrabilitatem partium: seu tantum dicunt entitatiuam compositionem huiusmodi rerum: unde in unaquaque est modus qui pertinet, vel reducitur ad speciem eius: nam in substantia est modulus substantialis intrinsece pertinens ad compositionem, vel integratatem substantia corporez, & in ceteris proportionali modo. Sic igitur motus, prout est aliud ex natura rei distinctum ab aliis rebus, habet proprium partium compositionem, & vniōem per propria continuativa: illa tamen continuata non est quantitas per se, sed est entitativa compositionis talis entis, pertinens ad genus, vel speciem eius, qualisunque illa sit.

XV. **S**icut autem alia res materiales per vniōem ad quantitatem, habent penetrabilitatem partium, & extensionem quantitatuum, ratione cuius dicuntur quantæ per accidentem, ita etiam materiales, seu per accidentem corporalis motus habere potest similem extensio-
nem à quantitate, non tamen habet illam nisi à linea, superficie, & corpore: & ideo non requirit propriam quantitatim speciem, magis quam alia res quantæ & continuæ. Nam si illa extensio sit per penetrabilitatem partium in ordine ad spatium, euidenter prouenit ex adhesione ad diuersas partes quantitatis corporez, inter se penetrabiles naturaliter. Si vero illa extensio sit per penetrabilitatem in ordine ad durationem, qua proprie est successio, vel negatio simultaneæ existentia, sic talis extensio, & est impropriissima penetrabilitas, & est imperfetta valde, magisque consistens in negatione, quam in positivo modo extensionis, qui quantitatem requirat: ac denique qualisunque illa sit, à quantitate etiam ipius magnitudinis prouenit. Et ideo

quomodo docunque motus præter continuatatem entitatiuam intelligatur habere extensioem aliquam, quantitatiuam, non minus est quantus per accidentem quam reliqua accidentia, quæ media quantitate insunt materiali substantia.

Sigillatum vero ad primam rationem responde-
tur negando consequentiam: nam successio motus, vt declaratur est, non requirit propriam aliquam quantitatem. Quod vero in illa ratione tangitur de distinctione temporis & motus, tractabitur sectione sequente & latius infra circa predicationem Quando. Ad secundum respondeatur, continuatatem motus esse intrinsecum modum entitatis eius, qui, videtur, ad illud prædicamentum reducitur, ad quod motus pertinuerit. Quod vero ibi ut certum sumitur: continuatatem, scilicet, hanc vniocem reperiri in omni motu, certum non est, neç fortasse verum: nam sicut unio, vel continuatia, quæ consideratur in qualitate intensa, & quæ reperitur in qualitate continua, non habent vniocam conuenientiam, sed proportionalitatem quandam: ita continuatia, quæ est in motu alterationis, & in motu locali non erit per vniocam conuenientiam, sed per proportionem. Deinde etiam si admittatur illa vniocam conuenientiam, non oportet vt continuatilla conficiat proprium genus, vel speciem alicuius prædicamentorum habere aliquam conuenientiam vniocam in aliquo modo intrinseco, vel essentiali, ut in superioribus tactum est. Ad tertium iam respustum est, concedendo habere motum in latitudine suæ entitatis propriam compositionem ex propriis partibus continuationis, & tamen in eis non habere per se extensioem quantitatuum, sed tantum per accidentem ex quantitate mobilis, vel spatii, vt declaratum est, & ideo non esse in motu aliquam quantitatem, quæ peculiarem speciem constituerit.

S E C T I O IX.

*Vtrum tempus sit per se quantitas, peculiarem spe-
ciem à reliquis distinctum constituens.*

Non habemus discentes Aristotelis locos: nam in prædictis ^{Ratio Dicitur} ^{apostolus} species quantitatis ponit tempus, vlti-
mam sedem illi attribuens. In hoc au- ^{gustini}
tem loco 5. Metaphys. cap. 13. tempus, ^l
scit & motum numerat inter quanta per accidentem, ^h
vnde sentit, non constitutere propriam speciem quan-
titatis. Rationes item pro vtraque parte possunt facile addugi. Nam quod tempus sit quantitas proprie & per se, inde probari videatur quod tempus estensio reale & per se extensum ac diuisibile: ergo per se quantum: ergo per quantitatem distincta speciem à reliquis: nam extensio motus diuersa rationis est ab omnia alia extensione. Antecedens patet, quia tempus per se & essentialiter requirit extensioem: in hoc enim differt ab omni alia duratione permanente, seu indiuisibili: vnde de intrinseca ratione temporis est, ut partes eius non sint simul, habentque propria indiuisibilia instantia, quibus continentur: est ergo tempus per se extensum, & consequenter per se quantum. In contrarium vero est, quia tempus non est aliud, quam duratio motus: ergo si motus non est per se quantum, vt ostensum est, nec tempus est per se quantum, & consequenter, nec propriam speciem quantitatis constitueret.

Prima sententia affirmans.

Propter hæc diuersa sunt sententiae: Prima, simili-
pliciter constituit tempus in propria quadam
specie quantitatis: & in hac sententia explicanda sunt
duo modi diuersi. Nam quidam aiunt, tam tem-
pus

pus, quam motum esse species quantitatis distinctas
tum inter se, tum etiam à reliquis, propter argu-
mentum superiori sectione factum, quod alia videa-
tur extensio motus ab extensione temporis, & è con-
verso, cum crescente vna, minuatur alia, & è contra-
rio. Sed hæc sententia hoc modo expoita probari
non potest: nam hæc multiplicatio specierum quan-
titatis, nec in Aristotele habet fundamentum ullam,
neque in re ipsa. Nam tempus non est nisi duratio
motus: duratio autem vniuersu[m]que rei non est ali-
quid ex natura rei distinctum ab ipsa re, seu ab ex-
istentia talis rei, ergo supervacaneum est in vna & ca-
dem re duas fingere quantitates specie distinctas: v-
nam quares ipsa, aliam qua extendatur eius duratio.
Alioquin, quoniam actio & passio ratione distin-
guuntur & inter se, & fortasse etiam à motu, & vna-
quaque suam extensionem, seu successionem habet,
vñiquique propriam quantitatem tribuere oportet;
vel potius duas, alteram que extendat actionem,
alteram circa durationem eius, & sic de ceteris, quod
supervacaneum est. Et præterea faciunt contra hanc
explicationem omnia quæ contra sequentem dice-
mus.

Alius ergo modus explicandi hanc sententiam est,
motum esse quantum non per se, sed per tempus: tem-
pus autem esse quantitatem, qua motus ipse exten-
ditur, & formaliter sit quantus, ideoque tempus ip-
sum per se constitutre propriam speciem quantitatis.
Ethicmodus videtur magis consentaneus Aristote-
li Prædicam. quantit. vbi numerans actionem &
motum inter quanta per accidens, rationem reddit,
qua fuit quanta per tempus.

Improbatur dicta sententia.

Nihilominus tamen hæc sententia hoc etiam mo-
do expoita, probari non potest. Primo quidem,
quia in superiori sectione ostendimus, in motu nul-
lam esse quantitatem propriam, que fiat quatum: er-
go non potest tempus esse huiusmodi quantitas. Se-
condo, quia tempus non est nisi duratio motus: nul-
lius autem rei duratio est quantitas eius, quia in re nō
est aliud ab existentia eius: secundum rationem au-
tem ad summum concipi potest, vt quadam pro-
prietate eius, quæ talis est, qualis est existentia, quam
comitatur: nam si existentia sit permanens, etiam du-
ratio: si vero existentia sit successiva & continua, si-
militer duratio: ergo nulla duratio est specialis quan-
titatis vel durantis. Vnde argumentor tertio, nam si in
motu est aliqua propria quantificatio (vt sic dicam)
maxime successio continua: nam hæc videtur ex-
tentio maxime propria motus: sed hanc exten-
sionem non habet motus à tempore, quin potius tem-
pus à motu, quatenus illa duo, vt distincta concipi-
untur: ergo tempus neque est quantitas motus, ne-
que est per se quantum, sed per accidens, multo ma-
jori ratione, quam motus: nam si tempus non ex-
tendit motum, sed potius extenditur ad extensionem
motus, & motus solum est quantus per accidens, à
fortiori etiam tēpus. Minor propositio (cetera enim
omnia clara sunt) est expresse Aristoteles in hoc cap.
13. libr. 5. Metaphysicorum, vbi concludit, tempus &
motum esse quanta per accidens, quia motus est quā-
tus ratione magnitudinis: tempus autem ratione
motus. Et ratio, quam ibi indicat, est optima in illis,
verbis: *Hæc autem quanta & continua dicuntur, eo quod
illa diuisibilia sunt, quorun he sunt passiones.* Tempus er-
go est quadam passio motus, & cum illo propor-
tionem habet: vnde quia motus successiva sit, ideo
duratio eius est successiva, & tempus dicitur: habet
ergo tempus successionem ex motu, & non è con-
verso. Quod etiam declarari potest ex definitione
temporis, tradita ab Aristotele 4. Physic. vbi ait esse
Numerum motus secundum prius & posterius. Ex qua o-

Tom. II. Metaphys.

mnes colligunt prius & posterius in tempore sumi
& priori & posteriori in motu.

Secunda sententia distinctione vvens.

Est ergo secunda sententia distinguens quantita-
tem, vel sub ratione mensuræ, vel sub propria
& essentiali ratione quantitatis. Prior modo, ait, tem-
pus est speciem quantitatis, & ideo numeratum esse
ab Aristotele in Prædicamentis. Posterior autem
modo negat esse speciem quantitatis, aut per se quanti-
tum, prout Aristoteles loquitur in 5. Metaphysic. Et
hæc est communis sententia Commentatoris, Diui
Thomæ, & aliorum interpretum 5. Metaphysic.
& in libr. etiam Prædicam. Quia quidem distinctio
inuenta est ad concilianda aliquo modo dicta Ari-
stotelis. Et de posteriori quidem parte huius senten-
tia nobis dubium non est: circa priorem vero est ad-
vertendum, dictos autores non loqui de mensura
passione sumpta, seu mensurabilis, sed de mensura a-
ctu, seu mensurante. De qua est ulterius adver-
endum, quod licet in omni motu sit propria & intrinse-
ca duratio, quia omnis motus circumscripto quovis
alio habet per se & intrinsecæ suam durationem, ni-
hilominus nō quilibet duratio cuiusvis motus est ac
commodata mensura actiuæ durationis, vel motus:
quia duratio (vt nunc supponimus ex his, quæ dice-
mus circa prædicamentum, Quando) non est pro-
pria mensura actiuæ eius rei cuius est duratio, quia ne-
que est notior illa, neque habet in illa quod mēsuret,
nisi se ipsum: nulla autem res potest esse sui ipsius mē-
sura. Tempus ergo, quod mensura motus dicitur,
non est mensura eius motus cuius est intrinsecæ du-
ratio, sed aliorum, vt tempus, quod est in motu solis,
est quidem mensura aliorum motuum: non tamen i-
psiusmet motus solis, nisi fortasse quatenus per vnam
partem illius motus mensuramus totum: vbi iam est
in re distinctio inter mensuram & mensuratum: si ta-
men aliquam certam partem illius motus mensura-
re velimus, necessario vtendum nobis est alio mo-
tu. Igitur hæc ratio mensuræ secundum quam dicitur
tempus pertinere ad quantitatem, est ratio men-
suræ extrinsecæ, quia vnum motum per alium, seu per
durationem eius mensuramus. Ad hanc autem ra-
tionem measuræ subeundam, non quilibet (vt di-
cebam) accommodatus est motus, sed requiruntur
aliquæ determinatae conditiones, nimirum, quod sit
uniformis ac regularis & notior: imo si de mensura
secundum proximam apertitudinem loquamur, nec es-
sarium est, vt talis motus, licet in se continuus sit, per
actum animæ, seu (quod idem est) per institutionem
humanam sit veluti diuisus in partes, & secundum
determinatam partem destinetur, vt per repetitio-
nem eius ad mensurandum deferuatur, sicut nos in
motu diurno solis diuidimus horam, diem, & an-
num. Quomodo dixit Aristoteles 4. Physic. capit. 14.
tempus secundum completam rationem suam pen-
dere ab anima, quia illa numeratio, & institutio tem-
poris sub hac ratione mensuræ, omnino pendet ex
operatione mentis, est q[uod] aut ens rationis, aut denomi-
natione extrinsecæ. Atque de hoc tempore aperte lo-
quitur Aristoteles, non solum in 4. Physicor. sed etiam
in capit. de Quantit. vbi inter alia sic inquit, si
quis assignet quanta sit actio temporis, definit anni men-
suram.

Secunda sententia non probatur.

Ex his ergo manifestum videtur, impropositissime
dici tempus secundum eam rationem pertinere
ad species quantitatis: quia illa ratio mensuræ sum-
pta secundum completam institutionem suam, non
est ens realis intrinsecum rebus, sed completur per
ens rationis, aut denominationem extrinsecam pro-
uenientem ab actu animæ, quæ, vt supra dictum est,

Ii ad

ad nullum praedicamentum propriè pertinet, ne dum ad prædicamentum quātitatis. Si vero illa ratio mensura sumatur secundum aptitudinem remotā ratione cuius talis motus, vel duratio eius apta est assumi & institui in mensuram, sic etiam pertinere non potest ad speciem quantitatis, quia in primis illa aptitudine etiam est per quandam denominationem vel habitudinem ad actum mentis, quatenus talis motus potest esse medium ad cognoscendas durationes aliorum, vel ad hoc munus destinari: quod totum est valde extrinsecum. Deniq; quia illa aptitudine, vt instituatur aliquid in rationem mensurę, non solum in quantitate per se, sed etiam in re quanta per accidens inueniri potest. Nam cum mensura debeat esse homogenea mensurato, si res quæ mensuratur, solum est quanta per accidens, & ut talis mensuratur, sufficiat ex parte mensuræ quod sit eodem modo quanta ut possint ad munus mensurandi designari, si habeat alias conditiones requisitas, quæ ad rationem quantitatis, etiam sunt valde accidentales, ut sunt univocitas motus, aut velocitas.

VII. Atque hæc rationes (vt hoc obiter notemus) etiam prabat: motum aut durationem eius, prout haberet rationem mensuræ passiuæ, seu prout mensurabilis est, non posse certam aliquam speciem quantitatis constitutere: ac proinde quanuis tempus sub hac ratione sumatur (quod quidam volunt) non esse speciem quantitatis. Primo, quia illa mensurabilitas solum est denominatio quedam in ordine ad rationem, quatenus res est cognoscibilis per tale medium, seu per comparationem ad extrinsecam mensuram. Secundo quia fundamentum, quod ex parte rei supponitur, ut sit tali modo mensurabilis, seu cognoscibilis, non est semper, quod sit per se quantitas, sed sufficit, quod sit res quanta per accidens, vel etiam quod aliquo modo imitetur quantitatem. Sic enim Aristoteles supra ait, albedinem, prout quanta est, mensurari superficie. Imo ad huiusmodi mensurabilitatem sufficit, ut secundum proportionem, vel imitationem quandam ad modum quantitatis concipiatur. Nam etiam gratuitas mensurabilis est, siccum pondera, etiam institutum ad mensurandum, & ratiæ non sunt quantitates per se, sed potius ad qualitatem spectant: si ergo tempus, vel duratio quantitatis sub ratione mensuræ actuæ, aut mensurabilis consideretur, ad species quantitatis per se non pertinet.

*Tempus non est peculiaris species
quantitatis.*

VIII. Supereft ergo ut dicamus, tempus non esse peculiaris speciem quantitatis. Quam sententiam re vera intendunt antiqui expositores, in 5. Metaph. nam quod addiderunt de ratione mensuræ, solum fuit ut aliquo modo explicit sententiam Aristotelis in Dialectica, capit. de Quantit. vbi Caietanus eam sententiam satis indicat, nequo ab ea discrepat Soncin. 5. Metaphys. quest. 24. Quamvis addat tempus sub ratione quantitatis discretæ esse aliquo modo quantitatem per se, eo quod in definitione temporis ponatur, quod sit numerus, sed hoc non recte dictum est, quia tempus non est simpliciter numerus, qui sit quantitas discreta: agimus enim de tempore continuo, de quo locutus est Aristoteles. An vero sit aliquo tempus discretum infra dicemus in disput. de durationibus. Tempus autem continuum non est numerus simpliciter, sed numerus partium eiusdem continui, qui in re tantum est numerus in potentia, actu vero solum per animæ operationem aut numerationem. Non est ergo tempus quantitas per se discreta: quod vero neque etiam sit species per se quantitatis continuæ, satis probant argumenta facta contra duas priores sententias, nec plura adiungere oportet.

Neque obstat sententia Aristotelis in Prædicatione, nā illam vel emendasse, vel declarasse videtur in Metaphys. In Dialectica enim non exæste naturas rerū inuestigabat: & ideo plures species quantitatis numerauit iuxta vulgarē loquendi modum, quæ vere ac essentialiter quantitates non sunt.

Neque item obstat, quod in tempore sint propriae partes, & propria continuatio individuabilia, quæ contantur instantia. Nam præterquam quod hæc sola ratione distinguuntur à partibus & individuabilibus, quæ sunt in motu, non habent per se propriam extensionem, sed ex motu illam participant: & ideo habere non potest tempus extentionem, aut magis realis, aut magis per se, quam habeat motus.

Satisfit principio fundamento contrarie sententiae.

X. Ad illam vero rationem, quæ est potissimum fundamentum contrariae sententie, scilicet, quod alter variatur extensio temporis, quam motus, cum in celeri motu parua sit extensio temporis, & magna motus, & in motu tardo è conuerso: dicendum est duplex esse tempus, ad quod potest motus comparari: unum est extrinsecum, aliud intrinsecum. Prus est duratio motus ecclie respectu aliorum motuum & de hoc est verum, id quod assumitur: inde vero, *Dialect.* unum concludit, extentionem, vel durationem vni, *pas nasci* us motus esse distinctum ab extensione, vel duratione, *ris diger.* alterius. Tempus intrinsecum, est duratio propria & intrinsecæ in unoquoq; motu successivo inventa, quæ dupliciter etiam considerari potest. Primo, absolute & secundum realem entitatem suam, & partium suarum compositionem & unionem, seu continuationem: & hoc modo falsum est, minus temporis esse in motu celeri eiusdem mobilis per idem spatium, quam in motu tardo, quia re vera tot sunt partes durationis in uno, quot in alio, & equalis sunt latitudinis, ut patet in calefactione ut octo, celeri, aut tarda. Alio modo potest considerari illa duratio motus per comparationem, & quasi coexistentiæ ad successionem imaginarium, quam nos ut infinitum apprehendimus: & hoc modo duratio, quæ est in motu celeri per æquale spatium, est minor, & in motu tardo maior, quia coexistit, & quasi replet (ut sic dicam) maiorem, vel minorem partem illius temporis imaginarii. Hoc vero nō ideo est, quia duratio motus aliqua habeat extensionem, aut successionem ab ipso motu sed quia sicut partes motus celeris quodammodo subinter se magis vniæ, & quasi cōfusat (ut sic dicam) ita etiam partes durationis eius proportionaliter quasi comprimuntur, ut propterea minorem partem illius temporis imaginarii consumant.

Hinc vero potius inferre licet, extensionem temporis sequi, nostro modo conceipiendi, & imitari successionem motus, ac modum illius. Sicut enim substantia materialis ex quātitate continua habet replete & occupare spatium locale imaginarium, quod vero eadem quātitas replet maius vel minus spatium, non prouenit ex sola quantitate, nude considerata, sed sub tali modo condensationis, vel rarefactionis, motus successivus ex sua reali duratione, & successione habet, quod occupet (ut sic dicam) & replete tempus illud imaginarium: quod vero idem motus eandem realem durationem habens, maiorem, vel minorem partem illius temporis consumat, non prouenit ex latitudine motus absolute sumpta, sed cum tali modo velocitatis, vel tarditatis. Vnde, sicut prouenit ex magnitudine, & est quanta per accidens ratione illius: ita extensio, quæ est in intrinseca duratione motus, prouenit, & est quanta per accidens ratione ipsius motus, vel potius ratione illius magnitudinis, vel latitudinis, vnde habet ipse motus, quod sit etiam quantus per accidens.

Ex his ergo omnibus concluditur, omnem quantitatem continuam, ac per se, esse permanentem: nam omne successuum continuum, aut est motus, aut tempus, sub motu comprehendendo actionem & passionem, quas etiam coniungit continuus & successus fieri: immo quotus motus est successivus & continuus, in eo coniungitur actio & passio successiva, & continua; tamen quantum ad presentem questionem actinet, haec sub motu comprehenduntur, velquia eadem est de illis ratio, cum solum distinguantur a motu ratione & respectu quodam: vel certe, quia motus & passio cum proportione sumpta idem sunt: actio vero proportionaliter respondet passioni. Vnde non satis consequenter loquuntur, qui motum dicunt esse per le quantum, passionem vero & actionem transeuntem vocant quanta per accidentes, cum tamen eadem ratio continuationis & successus in his omnibus inueniatur. Melius ergo, magisque consequenter dicitur, excluso motu a ratione quantitatis per se, excludi etiam actionem & passionem: & consequenter etiam tempus, ac denique omnem continuum successuum: nam prater haec nullum aliud excogitari potest. Relinquitur ergo, ut nulla sit per se qualitas nisi permanens, cuius tantum sunt tres species supra numeratas, linea, superficies & corpus: igitur haec tantum sunt propriæ ac veræ species continuæ quantitatis.

DISPUTATIO XL.

De quantitate discreta, & coordinatione praedicamentorum quantitatis, & proprietatibus eius.

Potquam dictum est de qualitate continua, dicendum sequitur de discreta: de qua peculiaris est difficultas propter minorem unitatem, quam in se videatur habere. Ex declaratione autem huius partis facile constabit, quod sit genus summum huius praedicamenti; & quænam genera vel species sub illo agnoscenda sint: ac denique facile etiam patet quomodo quantitatibus conuenient proprietates, quæ illis solent attribui. Quoniam vero unitas quantitatis seu numeralis principium est quantitatis discrete, ideo dicendum prius à nobis esse de huiusmodi unitate, nisi in Disput. 2. sect. 9. ad conferendam unitatem transcendentalē cum quantitatua, haec explicitissimum. His ergo suppositis, quæ ibi dicta sunt, de ipso numero seu quantitate discrete tractandum superest.

SECTIO XI.

Vtrum quantitas discreta sit propria species quantitatis.

Rationes ad partem negantem.

Ratio dubitandi est, quia quod non est per se ens, non est per se quantitas: sed quantitas discreta non est per se ens: ergo neque est per se quantitas: quod autem non est per se quantitas, non potest esse species quantitatis: ens enim quod in decē praedicamenta diuiditur, estens per se, nam entia per accidens sive definitionem non habent, ita nec generata aut species, nec in praedicamentis collocantur, ergo. Probatur minor principialis argumenti, in qua est tota difficultas, quia siue consideres subiectum numeri seu res numeratas, siue formam seu rationem formalem, quæ numerum, vt numerus est, constitutre potest, in neutro inuenitur unitas sufficiens ad

Tom. II. Metaphys.

constituendum ens per se. Prior pars videtur per se evidens, quia tale subiectum si remote consideretur constat ex substantiis integris, interdum numero, interdum specie differentibus, quæ nullo modo conponunt ens per se unum. Si autem proxime tale subiectum consideretur, constat ex pluribus quantitatibus, quæ licet singula in se continua sint, tamen inter se nec continuitatem, nec aliam unionem realem habent: ergo nullo modo possunt constituere subiectum per se unum. Et hinc probatur altera pars, quia in huiusmodi subiecto, vel potius aggregato subiectorum, nullum potest esse formale accidens per se unum unitate vera ac reali: quia vel esset unum unitate simplicitatis: & hoc non, quia una entitas simplex non potest esse in subiectis ita distinctis: vel esset unum unitate compositionis. sed hoc etiam dicere non potest, quia sicut inter subiecta illa nulla est unio vel compositionis realis, ita nihil est in eis, aut aliquo eorum, quod cum aliis habeat realem unionem: & consequenter nihil est, quod realem compositionem facere possit.

Dices fortasse ex Aristotele in praedicamentis, cap. Quantitatis, esse inter unitates numeri quandam ordinem, quia unus est prima, alia secunda, alia tercias, ratione cuius priores unitates comparantur ad ultimam vt indeterminatum ad determinatum, & è contrario ultima unitas dicitur comparari ad ceteras per modum formæ, s. Met. c. 3. & 6. & hoc satis esse ad componendum ens per se unum in genere quantitatis: quia non est in rebus omnibus equalis exigenda unitas. Contra hoc obstat primo, quia sola unitas ordinis non sufficit ad constitendum ens per se & praedicamentale, vt patet in exercitu & similibus. Secundo magis adhuc obstat, quod neque haec unitas re ipsa reperitur in numero, sed solum apprehensione aut numeratione nostra: nam si ternarium numerum secundum se consideres in nullo corum est prima unitas, secunda, aut tertia: nulla enim ratio talis ordinis potest inter eos assignari: ille ergo ordo, si quis est, solum est rationis: ergo non sufficit ad unitatem realem, quam reale accidens requirit.

Tertio est præcipuum argumentum, quia tantum abest, vt numerus constitueretur per aliquam unionem suarum partium, vt potius requirat negationem talis unionis, etiamque negationem in sua essentiali ratione includat: quod est nouum argumentum ostendens numerum vt numerum non esse reale ens, neque veram quantitatem. Antecedens patet, quia de ratione numeri est actualis diuisio, & discretio unitatum: sed actualis diuisio includit negationem unionis, vt constat ex supra dictis de unitate & multitudine in Disput. 3. & ex definitione Aristotelis dicentis, quantitatem discretam esse, cuius partes non copulantur termino communī. Consequientia vero probatur, tum quia reale ens aut quantitas non potest negatione constitui: & præterim negatione unionis realis, cum unum, quod simplex non est, non nisi ex unione possit consurgere: tum etiam, quia contrarationem quantitatis est quod sit actu diuisa, cum de ratione eius sit quod sit diuisibilis, nam quod actu est diuisum: iam vt sic diuisibile non est: ergo vt sic non erit quantitas, sed erunt quantitates.

Vnde tandem argumentor quarto, quia multitudo transcendens seu aliorum entium, neque est aliquid per se unum, neque constituit aliquam speciem in entibus: ergo nec multitudo quantitatum constituit aliquam speciem per se unam in genere quantitatis: sed qualitas discreta non est aliud quam multitudo quantitatum continuarum: ergo. Maior constat ex dictis supra Disput. 3. Estque per se evidens, tum quia multa & unum vt sic opponuntur, tum etiam quia multitudo entium non est ens, sed entia, vt significauit Aristoteles libro 10. capit. nono. Consequentia vero probatur à paritate ra-

II 2 rationis,

II.

Euanio.

III.

IV.